

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

у рамках Видавничої групи «Наукові перспективи»

*Матеріали II-ої Міжнародної науково-практичної
конференції (07 жовтня 2020 р., м. Аланія,
Туреччина, дистанційно)*

2020 р.

Central European Education Institute (Братислава, Словаччина)
Національний інститут економічних досліджень (Батумі, Грузія)
Батумський навчальний університет навігації (Батумі, Грузія)
Регіональна Академія Менеджменту (Казахстан)
Громадська організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з
державного управління» (Київ, Україна)
Міжрегіональна академія управління персоналом (Київ, Україна)
Громадська організація «Асоціація науковців України» (Київ, Україна)
у рамках Видавничої групи «Наукові перспективи»

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

*Матеріали II-ої Міжнародної
науково-практичної конференції
(07 жовтня 2020 р., м. Аланія (Туреччина), дистанційно)*

2020 р.

УДК 001.3-048.35:0/9](06)

С91

*Схвалено до друку Президією Громадської організації
«Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління»
(Рішення № 05/10-2 від 05.10.2020 р.).*

*Матеріали підготовлені за підтримки Інституту права та суспільних відносин
Університету «Україна»*

Редакційна колегія:

Є.О. Романенко (голова) д-р держ. упр., проф., Заслужений юрист України, *О.М. Непомнящий* (заступник голови) д-р держ. упр., проф., Заслужений будівельник України, *О.І. Дацій* (заступник голови) д-р економ. н., проф., Заслужений працівник освіти України, *В.Л. Федоренко* (заступник голови) д-р юр. н., проф., Заслужений юрист України, *О.М. Макаренко* (заступник голови) д-р мед. н., *І.В. Жукова* (заступник голови) канд. н. держ. упр., доц.

С91 Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ; Туреччина, 07 жовтня 2020 р. / за ред. Є.О. Романенка, І.В. Жукової. Київ; Туреччина.: ФОП КАНДИБА Т.П., 2020. 222 с.

У матеріалах II-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні аспекти модернізації науки в Україні» висвітлені: проблемні аспекти комунікативної взаємодії громадянського суспільства та публічної влади; питання визначення основних аспектів з якісного поліпшення процесу надання адміністративних послуг у нашій країні; дослідження ефективності проведення семінарського заняття, що залежить від методичної тактики дій викладача; перспективні напрями формування та розвитку міжнародного гуманітарного права; особливості дослідження рівня та структури професійної захворюваності у працівників сучасного гірничо-металургійного комплексу тощо.

Матеріали будуть цікаві науковцям, громадсько-політичним діячам, студентам, а, також, усім, хто цікавиться розвитком української держави і світовим досвідом реалізації інноваційних процесів.

УДК 001.3-048.35:0/9](06)

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.

© автори, 2020

© Громадська організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління», 2020

© Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 2020

© Громадська організація «Асоціація науковців України», 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Kravchynska T.S.

*SPECIFICITY OF ECONOMIC MECHANISMS OF
EDUCATION MANAGEMENT* 11

Артеменко А.І.

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ... 15

Аулін О.А.

*РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНО-
БІБЛІОГРАФІЧНИХ ЦЕНТРІВ У СТРАТЕГІЧНИХ
КОМУНІКАЦІЯХ З МУСУЛЬМАНСЬКИМИ
АКТОРАМИ* 18

Волкова Н.В.

*РОЛЬ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ
НЕСТАНДАРТНИХ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН* 22

Гончарук Н.Т.

*УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В
ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В
УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ* 27

Дарчин В.Б.

*ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ ЯК ОРІЄНТИР
ПРОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ* 32

Дегтяр А.О., Угоднікова О.І.

*ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНИХ КОМУНІКАЦІЙ У
СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ НА
ПРИКЛАДІ МІСТА ХАРКОВА* 36

Каламан О.Б., Пурицхванідзе О.В.

*МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ:
ПРОБЛЕМИ ДИДЖІТАЛІЗАЦІЇ* 40

Кошова С.П. <i>ОСВІТНЯ СКЛАДОВА В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	45
Масюк О.П., Заїка О.В. <i>ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ</i>	49
Матвєєнко І.В. <i>ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ ЯК СИСТЕМА ДІЙ ТА МЕТОДІВ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ</i>	52
Палагусинець Р.В. <i>УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ</i>	55
Поступна О.В., Степанко О.В. <i>ТЕРМІН «НАУКОВО-ОСВІТНІЙ КЛАСТЕР» У ПОНЯТІЙНОМУ ПОЛІ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....</i>	59
Пухтинський М.О. <i>КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ</i>	64
Романенко Є.О., Жукова І.В. <i>В УКРАЇНІ МОЖЕ З'ЯВИТСЯ НОВИЙ ВИД ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ ДИТИНІ НА МАЙБУТНЄ</i>	69
Седікова І.О. <i>СОЦІАЛЬНІ ПРОЄКТИ У ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ</i>	76
Сичова А.О. <i>ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЗА МЕТОДИКОЮ Т. КУНЦА І К. ТОМАСА</i>	81

Станішевський В.Ю. <i>МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ КРАЇНИ В СОЦІАЛЬНОМУ ТА ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩАХ</i>	86
Тихоненко О.О. <i>ПРОФАЙЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ</i>	90
Чмир Я.І. <i>ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ГЛОБАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ</i>	94
Чорний В.І. <i>СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМАТИКИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ</i>	98
Щур Н.О. <i>СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ КОМУНІКАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ</i>	102

СЕКЦІЯ 2.

МЕДИЦИНА

Горішак С.П. <i>ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОВІРИ ГРОМАДИ ДО МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ</i>	107
Коломоєць А.В. <i>КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЛОГІСТИКИ НОВОГО ЧАСУ В МЕДИЦИНІ</i>	111

Павленко О.І., Орехова О.В. <i>РІВЕНЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ ЗАХВОРЮВАНOSTI У ПРАЦІВНИКІВ СУЧАСНОГО ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ</i>	115
--	-----

Стовбан М.П. <i>СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОДІЇ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ В МЕЖАХ ОДНОГО ГОСПІТАЛЬНОГО ОКРУГУ</i>	119
---	-----

СЕКЦІЯ 3.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Diachenko O.V., Holovnia Y.I. <i>UKRAINE IN THE INTERNATIONAL RANKINGS OF DIGITALIZATION</i>	123
--	-----

СЕКЦІЯ 4.

ПРАВО

Кнуязуик К.І. <i>MODERN INTERNATIONAL LAW AND ACTIVITIES OF INDIVIDUALS IN THE INTERNATIONAL AREA : THE PROBLEM OF REALIZATION OF THEIR RIGHTS AND OBLIGATIONS</i>	129
--	-----

Баландіна В.Є. <i>ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО- ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ</i>	134
--	-----

Дузь Л.Є., Кралюк М.О. <i>ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ</i>	139
---	-----

Крупка А.А., Кралюк М. О. <i>СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА З ОХОРОНИ ПРАЦІ: ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ</i>	144
---	-----

Седляр Ю.О. <i>МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ У СИСТЕМІ ООН</i>	149
Циганов О.Г., Мацко А.С. <i>МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УРЕГУЛЮВАННІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ</i>	153
Шереметьєва О.Ю. <i>ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВИЙ СТАТУС МІЖНАРОДНОЇ ВАЛЮТНОЇ (ФІНАНСОВОЇ) ОРГАНІЗАЦІЇ</i>	159

СЕКЦІЯ 5.

ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ

Avhustiuk M.M. <i>STUDENTS' METACOGNITIVE MONITORING IMPLICATIONS IN THE SELF-REGULATED LEARNING PARADIGM</i>	163
Mokhnar L.I., Fomych M.V., Diachkova O.M. <i>PSYCHOLOGICAL FACTORS OF FORMATION OF PROFESSIONAL STRESS RESILIENCE OF RESCUERS ...</i>	167
Буличева Н.А., Буличев А.О. <i>МЕТОДИЧНА ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПІДГОТОВКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ...</i>	171
Гайович Г.В. <i>ЛЮДИНА ІНФОРМАЦІЇ ЯК СУЧАСНА КОМУНІКАЦІЙНА МОДЕЛЬ</i>	176
Демченко В.М. <i>ЛОГІЧНИЙ ВИМІР У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ СЕРГІЯ АЛЕКСЄЄВА «ПРАВДА Й ВИГАДКА»)</i>	181

Дишкант О.В. <i>ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДСНС ДО РОБОТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ</i>	186
Климишин О.І., Семак О.І. <i>РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ ДІАЛОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ</i>	191
Онкович Г.В., Боголюбова М.М. <i>НОВЕ В МЕДІАОСВІТІ: БІБЛІОТЕЧНА БЛОГОДИДАКТИКА</i>	196
Савенко І.І., Thompson I. <i>ОСВІТА ЧЕРЕЗ ВСЕ ЖИТТЯ – ВИМОГИ ЧАСУ</i>	200
Сафіна О.В. <i>ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗВО</i>	205

СЕКЦІЯ 6.

СОЦІОЛОГІЯ

Савич В.О. <i>ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА</i>	209
---	-----

СЕКЦІЯ 7.

ТУРИЗМ

Богадъорова Л.М. <i>СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ</i>	213
Удовиця О.Ф., Шекера С.С. <i>МЕХАНІЗМИ БЕЗКОНФЛІКТНИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ</i>	217

Шановні колеги!

Мої щирі вітання із виходом у світ матеріалів II-ої Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася дистанційно 07 жовтня 2020 р. у м. Аланія (Туреччина).

Матеріали конференції приємно відрізняються науковою добротною подачею інформації, різноманітним спектром досліджуваної проблематики і високим рівнем компетентності авторів.

У матеріалах наукового зібрання цікавими є публікації щодо: проблем організації самостійної роботи студентів ЗВО; існуючих недоліків методик судової експертизи з питань нормативно-правового регулювання, організації проведення та науково-методичного забезпечення експертних досліджень в галузі охорони праці; рівня та структури професійної захворюваності у працівників сучасного гірничо-металургійного комплексу; соціального проектування в державному управлінні.

Бажаю всьому творчому колективу редакції подальших наукових успіхів і невичерпної енергії у висвітленні актуальних питань у сфері науки!

Буду радий подальшій співпраці!

З повагою,

Президент громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного управління», доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України

Є.О. Романенко

Дорогі колеги!

Вітаю із виходом у світ матеріалів II-ої Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася дистанційно 07 жовтня 2020 р. у м. Аланія (Туреччина).

Проведення щомісячно таких наукових зібрань – показник того, що редакційна колегія є авторитетною і солідною, а колектив авторів – науковим та творчим.

Особливий інтерес у матеріалах конференції становлять публікації з питань: розбудови сервісної держави, яка має можливість і потенціал для надання якісних адміністративних послуг; формування госпітальних округів; особливостей функціонування міжнародних економічних організацій; аксіологічної природи людини.

Бажаю успіху і процвітання!

Дякую редакції за добрий і об'єднуючий початок, за невпинний пошук нових форм комунікації нашого наукового творчого співтовариства один з одним і з читачами, авторами!

З повагою,

**Заступник директора з
навчально-виховної роботи
Навчально-наукового
інституту менеджменту та
психології ДЗВО
«Університет менеджменту
освіти», кандидат наук з
державного управління,
доцент**

I.V. Жукова

СЕКЦІЯ 1.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, САМОВРЯДУВАННЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

KRAVCHYNSKA T.S.

*PhD of Sciences in Pedagogy,
Doctoral Candidate of the Department of Public
Administration and Project Management,
Educational and Scientific
Institute of Management and Psychology
of the State Higher Educational Institution
«University of Education Management»
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

SPECIFICITY OF ECONOMIC MECHANISMS OF EDUCATION MANAGEMENT

The education system in Ukraine is the basis of intellectual, cultural, spiritual, social and economic development of society. In terms of economy, education is one of the largest industries in any country in the world. Currently in the economics of education there are still many unexplored issues and conflicting concepts. This is primarily due to the complexity of the object and subject of study of this scientific field, the specifics of education as a public goods, that cannot be produced and distributed only by the market mechanisms. Educational services as a product formed within the education system, in contrast to material goods have a significant specificity and a tendency to diversify forms and types. Also complicates the problem the active emergence of new forms and types of education and educational services, which has been observed in recent decades. The legislation of Ukraine in the field of education is quite wide and extensive. Legal norms determine the priorities of the state, regulate public relations between participants in the educational sector, in the

field of property, financial and economic activities, social protection of workers.

The mechanisms of public administration are means, levers, incentives, methods as the subjects of education management greatly influence the educational sphere in order to achieve the goals. By the nature of influence, political, organizational, legal, economic, and social mechanisms are distinguished. The functioning of public administration mechanisms is based on certain principles, according to which the organizational-administrative and administrative-executive activities of education management [1]. Improving public policy in the field of education must be implemented through the main components of the mechanism of public administration.

The analysis of domestic and foreign scientific sources shows that there are many different approaches to the essence of management. Among domestic scientists it is worth noting the works of I. Kalenyuk, who studies the economics of education. She defines the object of the education economy system as a branch of socio-economic activity, and the subject is the economic mechanism of functioning and development of the education system. Thus, the subject of the economics of education is to study the distribution of limited resources between alternative ways of using them to get the best results and exchange some objects (resources, results) for others, in which their relationship takes place [2].

Fundamental research on the problems of education management at different levels, introduction of state management mechanisms, innovations as a mechanism of education development, which are reflected in the works of N. Bibik, A. Gurzhiy, V. Lugovoi, V. Ognevnyuk, L. Paraschenko and others have significant value as theoretical and methodological means for future investigations. The analysis of the mechanism of normative-legal provision of education carried out by such researchers as I. Zhilyaev, V. Kovtunets, E. Krasnyakov, etc., shows a number of problems and contradictions.

Researchers today distinguish different types of economic relations in the education system, develop various models of the mechanism of the education economy, conceptual economic models of

the education system and financing models, but there is no consensus on the interpretation of the term «economic mechanism of education». Thus, in some studies, the economic mechanism is referred to as the mechanism of functioning (I. Bocharnikov, V. Eroshin) in others it is called organizational and economic (A. Vifilemski, D. Tsyrendorzhiyeva) or organizational and financial mechanism (N. Boldyreva), in other studies it is a «mechanism for providing resources to the education system» (Yu. Skorobogatov) [3].

Researchers distinguish three models of education financing: the model of education financing focused on the free market; state market-oriented education financing model; state funding model, that are implemented through appropriate funding mechanisms.

The economic mechanism of education management in the most general sense is a set of rules, norms, procedures, according to which the costs of ensuring and functioning the education network are incurred. Education in a market economy is transformed from a factor of free transmission of accumulated cultural experience from generation to generation of people into a service paid for by consumers. But most of them are unable to pay it. And for public administration first of all there is a question of fair distribution of public goods and resources of investment in education from the population, business and the state [3]. In Ukraine, there is still an imbalance in the financing of various levels of education, which has developed under the influence of historical development processes.

Involvement in the process of economic and financial support of education of the local community, non-governmental and nonprofit (public, charitable, foundations, etc.) organizations, entrepreneurs requires further improvement of the regulatory framework.

Elements of the modern educational market are state authorities, local governments, public and charitable organizations, educational institutions, consumers, employers, etc. At the same time, ensuring the sustainable development of society becomes possible only on the basis of comprehensive development of each person's personality, which is due not only to global problems, but also purely economic.

References:

1. Krysiuk, S. V. (2009). Public Administration of Education: Educ. tool. for the trainees, asp., doctoral students special. Public Administration of Education. Kyiv : NADU [in Ukrainian].
2. Kalenyuk, I. S. (2003). Economics of education : Navch. posib. Kyiv. :Znannya Ukrayiny [in Ukrainian].
3. Parashchenko, L. I. (2014). Theory and technologies of model formation of the system of economic mechanisms of management of general secondary education : posibnyk. Kyiv [in Ukrainian].

АРТЕМЕНКО А.І.
*старший викладач,
Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана
м. Київ, Україна*

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

На сучасному етапі розвитку держав демократизація державного управління стає можливою завдяки демократичним механізмам організації діяльності органів державної влади. Важливою умовою стабільного переходу держави до демократії є запровадження інституційних принципів демократичного управління, що своєю чергою забезпечує формування інститутів, які б гарантували відповідальність органів державної влади перед громадськістю. Зважаючи на такі інститути, система демократичного управління може здобути потенційну можливість враховувати позицію громадськості у контексті реалізації державної політики.[1]

В системі влади не може бути безвідповідальності, а якщо є її прояви, то вони мають бути виправлені, а винні – покарані. Взаємна відповідальність – це недопущення безвідповідальності у відносинах між різними структурами та інститутами влади.[2]

Пріоритетним напрямком має слугувати формування власної демократичної ідентичності, яка дозволяє громадянам брати участь щодо реалізації власних інтересів та потреб, враховуючи історичний досвід та практику демократизації державного управління. Зазначимо, що з огляду на це, інституалізація взаємодії органів державної влади із громадськістю у формі регламентації механізмів інформування, консультування, партнерства, делегування та контролю, потребує нормативно-правового оформлення[1]

Корупція є однією із основних загроз національній безпеці держав, що зумовлюється бюрократизмом, відчуженням громадян від влади та падінням духовності людей. Це суспільне

явище є системним і для подолання його необхідно застосовувати системний підхід, здійснюючи поглиблення демократизації державного управління розширюючи сфери прямої демократії та децентралізації влади, вдосконалюючи виборчу систему та представницьку демократію, поглибленням демократизації державної служби.[3]

Одним із напрямків демократизації державного управління має стати забезпечення стабільності розвитку всіх сфер суспільного життя.

В умовах демократії підвищується рівень соціальної та політичної стабільності завдяки взаємодії між органами державної влади та громадянським суспільством. Завдяки цьому система державного управління здобуває потенціал для стабільності свого функціонування. [1]

Проведення різних трансформаційних змін, пов'язаних з переходом від авторитарно організованих до демократично організованих управлінських систем і механізмів їх реалізації на різних рівнях діючих систем державного управління потребує відповідальності держав.[4]

Отже, демократизація державного управління відіграє важливу роль в процесі трансформацій різних сфер суспільства. Демократичне державне управління підвищує рівень стабільності суспільства та допомагає подолати негативні процеси, які відбуваються в ньому.

Список використаних джерел:

1. Власенко С. Г. Оптимізаційні напрямки демократизації державного управління України/ С. Г. Власенко// Ефективність державного управління. – Вип.3. – 2016. – С.290 – 296.

2. Бакуменко В.Д., Башкатов В.М. Механізми державного управління :монографія/ В.Д .Бакуменко, В.М. Башкатов. – К.:АМУ,2015. – 180 с.

3. Пасічник В. Демократизація державного управління у контексті забезпечення національної безпеки та боротьби з корупцією. Демократичне самоврядування. Науковий вісник.Вип.13. – 2014.

4. Мартиненко В.М. Демократизація механізмів державного управління процесами суспільних трансформацій: Дис...д-ра наук з держ. уп. :25.00.02/ В.М. Мартиненко – Х: – Національна академія державного управління при президентові України ,2004.– 487 с.

АУЛІН О.А.

*кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник,
Національна бібліотека України
імені В.І. Вернадського
м. Київ, Україна*

РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНО- БІБЛІОГРАФІЧНИХ ЦЕНТРІВ У СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЯХ З МУСУЛЬМАНСЬКИМИ АКТОРАМИ

Виходячи зі специфіки нашого дослідження, стратегічні комунікації можуть бути визначені як системне, скоординоване використання комунікативних можливостей держави, спрямованих на просування її цілей, шляхом досягнення розуміння інтересів і потреб цільових аудиторій і використання ефективних методів для формування очікуваних типів реакції з боку визначених об'єктів. У цьому контексті слід зазначити, що стратегічні комунікації на сучасному етапі розвитку цивілізаційних відносин покладено в основу гарантування реалізації національних інтересів і просування цілей державної політики [1, С. 5].

Якщо взяти до уваги, що аналогічна діяльність проводиться не тільки державною владою України, але й іноземними державними та афільованими з ними недержавними структурами, слід звернути особливу увагу на тих закордонних суб'єктів стратегічних комунікацій, з боку яких може здійснюватися деструктивний вплив на вітчизняний інформаційний простір. Спираючись на основні положення Стратегії національної безпеки України від 14.09.2020 р. [2] та інформацію зі Зведеного санкційного списку Ради Безпеки ООН від 07.06.2020 р. [3] правомірно зазначити, що одним із найнебезпечніших на окресленому нами напрямі в останні десятиліття стає ісламський чинник.

У цьому випадку не йдеться про всі мусульманські країни та/або міжнародні релігійні та релігійно-політичні об'єднання. Ми говоримо лише про радикальних ісламістів (ісламістів-джихадистів), які намагаються завдяки власної інтерпретації священних мусульманських книг, на кшталт ідеологів міжнародної релігійно-політичної асоціації «Братів-мусульман» (далі БМ), підбурювати одновірців на захоплення політичної влади з кінцевою метою відновлення всесвітнього халіфату. Саме з такого руху як БМ вийшов свого часу лідер так званої «Ісламської держави» Аль-Багдаді, а засновник «Аль-Каїди» Усама бен Ладен активно співробітничав із «братями». Сьогодні на території України функціонує філія міжнародного ісламістського релігійно-політичного об'єднання Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі (Партія звільнення ісламу), засновники якого орієнтують прихильників на створення халіфату. Крім того на території України існують організації, які пов'язані із закордонними ісламістськими ідеологічними центрами. Діяльність таких організацій спрямована, зокрема, на видання та розповсюдження праць ідеологічно наближених до руху «Братів-мусульман» авторів: Юсуфа Кардаві, Саїда Кутба, Мухаммада аль-Газалі тощо [4, С. 299-310].

За оцінками вітчизняних і закордонних експертів, територія України, починаючи з 1970-х років використовується для переміщення радикальних ісламістів із Близького Сходу до країн Західної Європи. Це також завдає Україні додаткових репутаційних збитків на міжнародному рівні. Ще одним із небезпечних чинників присутності радикальних ісламістів в Україні може стати поширення літератури джихадистської спрямованості прихильниками цих рухів через потужні бібліотечно-інформаційні центри на кшталт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (НБУВ). У цьому сенсі слід розглядати не тільки можливості поповнення книжкових фондів літературою відповідної спрямованості, але й активну виставкову роботу, яку здійснює НБУВ. Наприклад, під час чергової виставки, присвяченої мусульманській тематиці, читацькій аудиторії можуть бути представлені книги С. Кутба

та інших апологетів радикального ісламізму. У такому випадку додаткового впливу на відвідувача зробить сам високий статус НБУВ, як відомого і авторитетного інформаційного й наукового центру.

Саме у такому зв'язку суттєво зростає роль інформаційно-бібліографічних центрів (ІБЦ), які завдяки своєму функціоналу можуть відстежувати поступлення мусульманської літератури (виданої за кордоном і в Україні) та здійснювати її аналіз щодо можливого пропагування ідей радикального ісламізму. Для підвищення ефективності такої роботи ІБЦ можуть залучати до своєї діяльності експертів із профільних науково-дослідних інститутів Національної академії наук України, а також створених співробітниками НАН і провідних українських ВНЗ громадських ісламознавчих організацій (ГО «Український центр ісламознавства», ГО «Центр академічного ісламознавства» тощо).

Отже, в сучасних умовах стратегічні комунікації перетворюються на окремий важливий інструмент для вирішення багатьох проблем, які в минулому розв'язувалися переважно із застосуванням силових і/або економічних чинників.

Якщо брати до уваги інформаційні загрози, то одним із найнебезпечніших в міжнародних стратегічних комунікаціях стає ісламістський чинник.

Для ісламістських організацій, які сьогодні намагаються публікувати і розповсюджувати в Україні праці своїх ідеологів значний інтерес можуть становити бібліотечно-інформаційні центри на кшталт НБУВ.

Завадити проникненню у бібліотечні фонди та подальшому поширенню через читацьку аудиторію ідеологічно небезпечних матеріалів можливо за рахунок організації на базі інформаційно-бібліографічних центрів системного аналізу паперових та інших носіїв інформації, які надходять до бібліотек від мусульманських видань, щодо їх можливого використання для здійснення деструктивного впливу на інформаційний простір України.

Список використаних джерел:

1. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс : монографія / за наук.ред. Л. А. Дубровіна. Київ : НБУВ, 2010. 230 с.
2. Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 10.07.2020).
3. United Nations Security Council Consolidated List. - Available at: <https://scsanctions.un.org/fop/fop?xml=htdocs/resources/xml/en/consolidated.xml&xslt=htdocs/resources/xsl/en/consolidated.xsl>.
4. Мусульманська спільнота України: інституціоналізація і розвиток/ Під заг. ред. Ауліна О.А. – Консоль, Вінниця, 2016. – 400 с.

ВОЛКОВА Н.В.

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри маркетингу та міжнародного
менеджменту,
Дніпровський національний університет імені Олеся
Гончара
м. Дніпро, Україна*

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Роль держави в регулюванні ринку праці та ринку освітніх послуг визначається змінами в характері соціально-трудових відносин, спричинених формуванням специфічних для глобалізованої нестійкої економіки вимог до працівника як носія компетентностей, таких як професійна мобільність, інноваційна налаштованість, навчання протягом життя, гнучкість мислення, креативність. Проте в координатах цифрової економіки працівники потребують все більшого соціального захисту через нестабільність зайнятості, ненормований робочий час, інтенсифікацію використання цифрових каналів передачі виробничих завдань, а вибір молодого людиною спеціальності для навчання не є гарантією її постійної реалізації протягом всього життя.

Глобальні виклики та турбулентність національних економік створюють умови для появи і розвитку нестандартної зайнятості та зайнятості в неформальному секторі економіки, до якого належать домашні господарства чи некорпоративні підприємства, що здійснюють виробництво товарів і послуг для ринкової реалізації та не мають правового статусу юридичної особи. З урахуванням національних особливостей України щодо поширення неформальних трудових відносин критерії визначення кількості зайнятих у цьому секторі розширені за рахунок врахування осіб, які працювали за усною домовленістю з роботодавцем в офіційному секторі, тобто без укладення

офіційного трудового договору (контракту), що свідчить про відсутність мінімальних соціальних гарантій.

Нестандартною є зайнятість, якщо вона відповідає наступним критеріям: по-перше, трудовий договір між роботодавцем і найманим працівником відсутній або має обмежений фіксований строк; по-друге, розмір заробітної плати визнається за заниженими нестабільними розцінками без чітко визначених критеріїв кількісних і якісних показників результатів праці; по-третє, незахищеність праці від одностороннього припинення трудових відносин роботодавцем; по-четверте, відсутність доступу до механізмів соціального захисту працівників.

Нестандартність соціально-трудова відносин визначається, зокрема, нетрадиційними формами зайнятості:

- зайнятість на умовах неповного робочого часу або неповна зайнятість;
- зайнятість на умовах строкових трудових договорів;
- тимчасова, непостійна зайнятість, у тому числі запозичена праця;
- вторинна зайнятість;
- дистанційна зайнятість;
- зайнятість на основі договорів цивільно-правового характеру;
- неформальна зайнятість, у тому числі самозайнятість;
- незареєстрована зайнятість у формальному секторі.

Невпинне заміщення стандартної зайнятості новими її формами, які менш сприятливі для становища працівника та ринку праці в цілому зумовлено дією таких факторів: зростаючою глобалізацією, економічною і політичною нестабільністю в країні, кризовими явищами в соціально-трудова сфері, значною «тінізацією» ринку праці, недотриманням роботодавцями положень діючого трудового законодавства, слабким контролем і наглядом з боку держави за дотриманням роботодавцями положень діючого трудового законодавства тощо. Тривожні масштаби нестандартної

зайнятості унеможлиблюють стійку соціальну динаміку та досягнення високих стандартів якості трудового життя [1].

Нестандартні форми зайнятості, що породжені глобалізацією і процесами адаптації бізнесу до нових умов функціонування, продовжують розвиватись в умовах пандемії COVID-19. Актуалізація проблеми соціального захисту працездатних осіб спричинена посиленням напруженості на національному ринку праці, коли через карантинні заходи одна частина громадян виявилася неспроможною виїхати на сезонні заробітки, а інша – масово повернулась з-за кордону. Такі виклики вимагають зваженої і системної реакції держави.

Водночас на ринку праці спостерігається такий тренд – роботи складного, надскладного, інноваційно та інтелектуально насиченого характеру дедалі більше поєднуються з роботами, простими за змістом та складністю, що призводить до «вихолощення» економіки, вимивання професій із нової економіки [1].

За неповні три десятиліття (від початку 90-х років ХХ ст. і дотепер) у глобальному масштабі відбувся перехід від «класичних», структурованих відносин між працею і капіталом на усіх рівнях ієрархічної структури економіки та суспільства, до розмитих, гібридних відносин, які де-юре є колективно-договірними або ж урегульованими у інший спосіб, а де-факто формальними, напівпрозорими, нестійкими, дедалі більш індивідуалізованими, асиметричними [2].

Для повноцінного використання нестандартних форм праці потрібно на інституційному рівні (трудове та податкове законодавство) закріпити інноваційні форми нестандартної зайнятості з метою унормування формальної зайнятості та соціального захисту працівників; посилити соціальну відповідальність держави та бізнесу з метою гармонізації інтересів всіх суб'єктів нестандартної зайнятості; на рівні господарюючих суб'єктів розробляти програми (положення) щодо використання нестандартних форм зайнятості працівників з метою оптимального використання трудового потенціалу,

соціального капіталу організації й залучення висококваліфікованих фахівців [3].

Українські дослідники соціально-трудових відносин створили ментальну модель «Праця 4.0» для пояснення нової реальності, що віддзеркалює можливості, обмеження і виклики у царині соціально-трудового розвитку під впливом відомої платформи «Індустрія 4.0» - провідного тренду «Четвертої промислової революції», що виявляє себе у розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизації та роботизації виробничих процесів.

Відповідно до цих тенденцій характерними рисами сучасних соціально-трудових відносин стає їх нестабільність, тимчасовий характер; збільшення частки трудових функцій, які виконуються поза офісом (дистанційна зайнятість, телеробота); децентралізація регулювання; гнучкість, атиповість графіків робочого часу та понаднормове використання праці; віртуалізація; зростання нерівності трудових доходів; зниження дохідності від праці в суспільному виробництві; випереджальне зростання доходів від власності у порівнянні з доходами від праці.

Відповідно до психології людини-працівника та необхідності забезпечення гідної якості життя як загальної мети суспільства, в наш час актуалізується потреба у забезпеченні стабільності та передбачуваності трудової діяльності. Тому важливо посилювати соціальну відповідальність бізнесу та зміцнювати позиції інституту держави, державного контролю за дотриманням норм чинного трудового законодавства, заохочувати роботодавців до «стандартних» трудових відносин.

Отже, нестандартні соціально-трудові відносини не можна кваліфікувати як позитивні чи негативні, оскільки вони відкривають нові можливості та в той же час можуть спричиняти неоднозначні за наслідками результати для економіки в цілому, окремих її сегментів, створювати виклики для зайнятих у суспільному виробництві та ставити нові специфічні задачі перед державою.

Роль держави в умовах поширення нестандартних трудових відносин передусім має бути регуляторною. Тенденція до зниження колективно-договірного потенціалу в питаннях зайнятості, коли трудові правовідносини з кожним днем все більше набувають цивільно-правового характеру, має бути компенсована посиленням державного контролю в питаннях оплати праці, режиму праці і відпочинку, гарантій зайнятості та соціального забезпечення, а також вирішенні питань захисту вітчизняного ринку праці, обмеженні доступу нелегальних трудових мігрантів в Україну та націлена на створення міцної інституціональної основи, ефективного механізму регулювання соціально-трудова відносин.

Список використаних джерел:

1. Білик О.М. Нестандартна зайнятість: виклики сьогодення
file:///C:/Users/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D1%88%D0%B0/Downloads/stvttp_2014_1_49.pdf
2. Колот А.М., Герасименко О.О. Концепт "Праця 4.0" : теоретико-прикладні засади формування та розвитку
http://eip.org.ua/docs/EP_20_1_07_uk.pdf
3. Обіход С.В. Нестандартна зайнятість в управлінні сучасними підприємствами
<https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/208.pdf>

ГОНЧАРУК Н.Т.
*професор кафедри державного
управління та
місцевого самоврядування,
Дніпропетровський регіональний
інститут
державного управління Національної
академії
державного управління при
Президентові України
м. Дніпро, Україна*

УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування України є одним із визначальних пріоритетів реформування місцевого самоврядування та модернізації служби в органах місцевого самоврядування. Сьогодні управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування має бути спрямоване на подолання існуючих в системі місцевого самоврядування проблем правового, організаційного та інституційного забезпечення служби в органах місцевого самоврядування. Україна потребує політично нейтральних, професійних, відповідальних, авторитетних та ефективних посадових осіб місцевого самоврядування.

Реформування місцевого самоврядування й децентралізація влади в Україні є одними із найскладніших реформ, оскільки охоплюють всі сфери: адміністративно-територіальний устрій, територіальну основу організації влади, зміну повноважень органів державної влади й органів місцевого самоврядування, бюджетної й податкової систем, земельних відносин, гуманітарної й соціальної сфери тощо. Основні напрями реформування місцевого самоврядування й

децентралізації влади сьогодні визначено в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [1], низці інших актів законодавства. Децентралізація передбачає передачу значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування задля того, щоб якомога більше повноважень мали ті органи, що ближче до людей, де такі повноваження можна реалізувати найбільш успішно.

Успішне вирішення процесів реформування місцевого самоврядування в Україні значною мірою залежить від кадрового потенціалу й ефективності управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування, вимагає наявності на всіх рівнях компетентних і високопрофесійних кадрів, перш за все керівників базової ланки органів місцевого самоврядування - сільських, селищних, міських голів, здатних працювати в нових умовах і вирішувати надзвичайно складні й комплексні проблеми в умовах децентралізації влади та об'єднання територіальних громад.

Водночас зазначимо, що на даний час будь-які реформи (в тому числі реформа децентралізації), що проводяться на місцевому рівні, нашкоджуються на низку проблем, зокрема: існування кадрів, які не можуть повною мірою відповідати новим цілям, що стоять перед органами місцевого самоврядування; висока плинність персоналу, особливо в період виборів; відсутність належної оплати праці, реального матеріального стимулювання, мотивації, системи оцінювання та кар'єрного росту; високий рівень корупції; відсутність єдиного підходу до культури управління в органах місцевого самоврядування всіх рівнів. На даний час певна частина персоналу в органах місцевого самоврядування, на жаль, виявилась неспроможною ефективно працювати, приймати оптимальні й своєчасні управлінські рішення, забезпечувати і контролювати реалізацію прийнятих Стратегій і програм, а недостатня якість та доступність публічних послуг громадянам та юридичним особам посилює негативне сприйняття всієї системи служби в органах місцевого самоврядування.

Саме тому, з метою вдосконалення управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування та подальшого розвитку інституту служби в органах місцевого самоврядування сьогодні вкрай необхідним є прийняття в новій редакції внесеного на розгляд Верховної Ради України закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», який має врегулювати відносини у сфері служби в органах місцевого самоврядування, забезпечити формування професійного корпусу службовців місцевого самоврядування та вирішити питання привабливості служби, підвищення посадових окладів, результативності роботи, незворотності реформи децентралізації, її забезпечення високопрофесійними, компетентними людськими ресурсами [2]. Відповідно до статті 10 зазначеного законопроекту в органі місцевого самоврядування може утворюватися структурний підрозділ або вводиться посада спеціаліста з питань персоналу (далі – служба персоналу) та передбачено, що Положення про службу персоналу в органі місцевого самоврядування розробляється з урахуванням Типового положення про службу персоналу в органі місцевого самоврядування, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби. Положення про службу персоналу в органі місцевого самоврядування затверджується відповідним органом місцевого самоврядування. Служба персоналу органу місцевого самоврядування утворюється за рішенням керівника служби в органі місцевого самоврядування, якщо інше не передбачено законом. Організаційну форму служби персоналу також визначає керівник служби в органі місцевого самоврядування, якщо інше не передбачено законом [2].

На наш погляд, враховуючи зарубіжний досвід управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування, доцільно було б відразу модернізувати кадрові служби (служби персоналу) в органах місцевого самоврядування в служби стратегічного управління людськими ресурсами, значно розширивши їх завдання та функції. Це відкриє можливості для

формування ефективної системи управління людськими ресурсами на службі в органах місцевого самоврядування, що базуватиметься на врахуванні знань, умінь, навичок, а також особистісних якостей посадових осіб місцевого самоврядування, відповідності законодавства у сфері управління людськими ресурсами міжнародним стандартам (TQM (Total Quality Management) – «система тотального управління якістю», стандартам серії ISO 9000, моделі EFQM; моделі CAF (Common Assessment Framework), SA 8000 «Social Accountability»), принципам та нормам ЄС, запровадженні сучасних технологій управління людськими ресурсами (коучинг, аутстафінг, аутсорсинг, скринінг, рекрутинг, хедхантинг), узгодженні системи взаємозв'язку кількості посадових осіб місцевого самоврядування з функціями та повноваженнями органів місцевого самоврядування, які в процесі децентралізації влади мають розширюватися.

Управління людськими ресурсами на службі в органах місцевого самоврядування – це здійснення всіх функцій менеджменту, пов'язаних з плануванням, добором, розвитком, раціональним використанням, оцінкою, мотивацією та винагородою, вдосконаленням потенціалу людських ресурсів органів місцевого самоврядування. Управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування також можна розглядати і як частину стратегії органу місцевого самоврядування, що включає цілеспрямоване комплексне забезпечення його функціонування необхідним складом персоналу, а також створення сприятливих соціально-психологічних умов для його продуктивної діяльності. Управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування ширше за змістом діяльності порівняно з управлінням персоналом, а тому, на наш погляд, настав час у сфері служби в органах місцевого самоврядування здійснити перехід від роботи з управління персоналом до системи стратегічного управління людськими ресурсами.

Управління людськими ресурсами передбачає нормативно-правове, методичне, організаційне, інформаційне,

документаційне і ресурсне забезпечення системи управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування та має здійснюватися в межах і на основі самостійної кадрової політики в органах місцевого самоврядування, реалізації її цілей, принципів та пріоритетів, бути ефективним механізмом реалізації Стратегії розвитку органу місцевого самоврядування, здатним суттєво підвищити ефективність його діяльності.

Реалізація зазначених пропозицій дасть можливість вдосконалити управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування, здійснити процеси реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади, забезпечити результативну та ефективну діяльність органів місцевого самоврядування, створити в них «критичну масу» висококваліфікованих і ефективних управлінців.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. N 333-р . – [Електронний ресурс] – Режим доступу : // www.kmu.gov.ua.

2. Про службу в органах місцевого самоврядування: проект Закону України від 02.09.2019 р. № 1223 [Електронний ресурс].— Режим доступу : www.rada.gov.ua

ДАРЧИН В.Б.
*здобувач кафедри публічного управління та
адміністрування,
Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості України
м. Київ, Україна*

ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ ЯК ОРІЄНТИР ПРОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ

Значна частина гострих проблеми сучасного світу, безперечно, лежить у соціальній сфері. Шлях від зародження європейської соціальної ідеї до загальної соціальної політики Європейського Союзу пролягав через багато років європейської історії. Враховуючи це, у березні 2010 р. була схвалена нова європейська Стратегія економічного розвитку «Європа-2020: стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання» [1]. У соціальній сфері для ЄС було визначено наступні ключові цілі:

- рівень зайнятості населення віком від 20 до 64 років має збільшитися від поточних 69 % до принаймні 75 %, зокрема, через більше залучення жінок, працівників літнього віку та кращої інтеграції мігрантів у трудові ресурси.

- інвестування 3 % внутрішнього валового продукту ЄС у науково-дослідну діяльність.

- досягнення цілі у сфері освіти, що полягає у подоланні проблеми наявності осіб, що залишають школу, а саме – скорочення їх кількості до 10 % порівняно з теперішніми 15 %, одночасно збільшуючи частку населення у віці 30–34 роки з вищою освітою з 31 %, приблизно до 40 %.

- кількість громадян, що живуть на рівні, нижчому за національно визначену межу бідності, повинно бути зменшеним на 25 %, дозволяючи тим самим майже 20 мільйонам осіб вийти з цієї ситуації.

Вищезазначене ще раз засвідчує той факт, що розбудова соціальної Європи – пріоритет тривалої дії. Ще до світової кризи 2008 року було багато галузей, у яких прогрес, досягнутий у Європі, не був достатньо швидким порівняно з рештою світу, оскільки: 80 мільйонів осіб перебували під загрозою бідності; рівень зайнятості лишився значно нижчим, ніж в інших частинах світу; не знайшли вирішення певні проблеми розвитку освіти, професійної підготовки і безперервного навчання.

Загально визнано, що однією з найболючіших проблем сучасності, від якої страждає значна частина населення планети, є бідність. Означення бідності прийняте Європейським Союзом у 1984 році. Воно визначає, що «бідні це ті, чиї ресурси (матеріальні, культурні та соціальні) є настільки обмеженими, що виключають можливість провадити мінімально прийнятний рівень життя в суспільстві тієї країни у якій вони проживають». Стратегія подолання бідності (2001 р.) визначає бідність як неможливість унаслідок нестачі коштів підтримувати спосіб життя, притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу [2].

На сьогоднішній день використовуються два відмінних означення: абсолютна та відносна бідність. Вирізняють також монетарну і немонетарну бідність. Монетарна бідність – це нестача коштів для підтримання способу життя, притаманного конкретному суспільству в конкретний період. Немонетарна бідність – це позбавлення або обмеженість доступу до матеріальних благ / послуг для підтримання способу життя, притаманного конкретному суспільству в конкретний період [3]. Прикладом індикатору оцінки абсолютної бідності може слугувати визначення у Доповіді зі всесвітнього розвитку 1990 року, де верхня межа бідності для країн третього світу встановлена на рівні 370 доларів США на рік (купівельної спроможності 1985 року).

Саме тому боротьба з бідністю завжди належала до 13 пріоритетів Європейського Союзу. Більше того, право на захист від бідності та соціального відчуження передбачене в статті 30 Європейської соціальної хартії. З метою забезпечення

ефективного здійснення права на захист від бідності та соціального відчуження, керуючись положеннями Хартії, сторонами взято зобов'язання у рамках загального та узгодженого підходу вживати заходів для надання особам, що живуть або можуть опинитися в ситуації соціального відчуження або бідності, а також членам їхніх сімей ефективного доступу, зокрема, до роботи, житла, професійної підготовки, освіти, культури і соціальної та медичної допомоги [4].

Про серйозність та продуманість щодо вирішення даної проблеми свідчить розроблений Радою міністрів ЄС з питань працевлаштування, громадської політики, охорони здоров'я і споживчих справ (EPSCO) показник, що визначає ризик бідності і соціального відторгнення – «AROPE» [5]. З допомогою даного показника стали можливі ідентифікація проблем бідності і визначення прогресу в боротьбі з цим явищем. Цей показник визначає частку населення, яке піддається ризику бідності або випробовує серйозні матеріальні поневіряння, або ж мешкає у домогосподарствах із вкрай низькою інтенсивністю праці. Показник будується на основі статистичних обстежень ЄС доходів і умов життя – EU – SILC.

Показник AROPE складається з трьох компонентів: рівень ризику бідності/грошової бідності (AROP); матеріальні поневіряння; компонент відторгнення з ринку праці. Іншими словами, показник бере до уваги людей, які потрапили принаймні в одну з трьох категорій, а саме:

– особи, що піддаються ризику бідності – мають еквівалентний дохід нижче межі ризику бідності, встановленої на рівні 60 % національного медіанного еквівалентного доходу (після соціальних виплат).

– особи, які зазнають серйозні матеріальні труднощі – не можуть дозволити собі отримання чотирьох із дев'яти вибраних товарів і послуг (сплатити оренду або комунальні рахунки; опалювати своє житло на достатньому рівні; оплачувати непередбачені витрати; споживати м'ясо, рибу або еквівалент протеїну через день; тижневий відпочинок поза домом; машину; пральну машину; кольоровий телевізор; телефон).

– особи, що мешкають в домогосподарствах з низькою інтенсивністю праці – ті, хто знаходиться у віці від 0 до 59 років і мешкає в домогосподарствах, дорослі члени яких працювали менш 20 % свого загального робочого потенціалу впродовж минулого року [5].

У вересні 2015 року лідери 193 країн світу на саміті ООН з питань сталого розвитку (2016-2030 роки) ухвалили 17 Глобальних цілей, які дадуть змогу досягти трьох важливих результатів у найближчі 15 років: покінчити з крайньою бідністю, побороти нерівність та несправедливість, зайнятися викликами зміни клімату [6]. У Цілях сталого розвитку першою ціллю визначено подолання бідності у всіх формах і всюди.

Список використаних джерел:

1. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth: [Electronic resource] // European Commission. – 2010. – Access Mode: URL : http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

2. Стратегія подолання бідності : Указ Президента від 15.08.2001

№ 637/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637/2001/ed20010815/find?text=%C1%B3%E4%ED%B3>F1>F2>FC#Text>

3. Методика комплексної оцінки бідності : Наказ Мінсоцполітики України, Мінекономрозвитку України, Мінфіну України, Держстату України, НАН України від 18.05.2017 № 827/403/507/113/232

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-17/ed20170518#n20>

4. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text

5. Регіональна політика Європейського Союзу Підручник За редакцією Віктора Чужикова.– URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78039537.pdf>

6. Цілі сталого розвитку 2016-2030. URL : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

ДЕГТЯР А.О.

*доктор наук з державного
управління,
професор кафедри публічного
управління та підприємництва,
Національний аерокосмічний університет
імені М.Є. Жуковського,
Харківський авіаційний інститут
м. Харків, Україна*

УГОДНІКОВА О.І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри туризму та готельного
господарства,
Харківський національний
університет міського господарства
імені О.М. Бекетова
м. Харків, Україна*

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ МІСТА ХАРКОВА

Сучасне інформаційне суспільство ставить перед системою державного управління нові пріоритетні завдання. Процеси цифровізації вже стали буденними та мають високу актуальність при формуванні системи надання послуг високої якості, доступних та мобільних. Публічне адміністрування у системі державного управління є базовим ресурсом для організації надання послуг для населення. Національна система публічного адміністрування, її регіональні та територіальні складові формують не лише доступ людини до якісних адміністративних послуг, а загалом імідж системи державного управління в країні. Глобальним викликом для суспільства стали карантинні заходи та загроза поширення коронавірусної інфекції. В даних умовах

особливої актуальності набуває питання організації ефективних комунікацій у системі публічного адміністрування, що потребує удосконалення з урахуванням процесів автоматизації та цифровізації.

Процеси цифровізації у широкому розумінні визначають механізми автоматизованого мобільного доступу людини до інформації, отримання послуг, проведення інших активностей шляхом віддаленого доступу через мережу Інтернет, спеціально розроблені додатки до мобільних пристроїв, соціальні мережі, онлайн платформи та інші види цифрових ресурсів [1]. Дані ресурси допомагають вирішити наступні проблемні аспекти надання публічних послуг для їх споживачів:

- можливість отримання оперативного доступу до інформації про адміністративні послуги,

- онлайн консультування, створення електронних черг та онлайн подача заявок, що економить час для споживача та автоматизує процеси організації надання адміністративних послуг,

- цифровізація надання адміністративних послуг робить їх більш доступними для споживача, в якому б віддаленому куточку країни (селищі чи селі) він не знаходився,

- забезпечення прозорості та неупередженості службовців при наданні адміністративних послуг,

- вичерпання елементів бюрократизму та корупції у процесах надання адміністративних послуг, що пов'язано із прозорістю їх організації,

- особлива роль цифровізації процесів надання адміністративних послуг в умовах карантинних обмежень під час заходів по боротьбі із коронавірусом.

Дані переваги свідчать про високу актуальність процесів цифровізації надання адміністративних послуг. Місто Харків є одним із флагманів процесів цифровізації в Україні. У 2018 році у місті Харкові було відкрито Регіональний центр надання адміністративних послуг. Даний центр здійснює обслуговування громадян, які потребують отримання адміністративної послуги (наприклад, оформлення та видача

документів, довідок тощо) в режимі онлайн реєстрації, електронної черги із чітким визначенням часу візиту. Даний центр оснащений електронними табло, системами документообігу, базами даних, що дозволяють мобільно та повно отримати інформацію, що необхідна для надання тієї чи іншої адміністративної послуги. Будівля центру оснащення сучасним обладнання, є енергоефективною та повністю доступною для всіх категорій населення [2]. У 2020 році у місті Харкові було відкрито Будинок нерухомості – сучасна будівля, відреставрований пам'ятник архітектури, що повернув історичний вигляд власного фасаду. У центрі надаються адміністративні послуги, що пов'язані із нерухомим майном та земельними відносинами. Даний центр дозволив об'єднати ресурси баз даних щодо організації роботи із обліку та упорядкування об'єктів нерухомості та земельних ділянок [3]. У 2020 році в місті Харкові вперше в Україні у рамках реалізації проекту Міністерства цифрової трансформації «Дія» при співпраці з Харківською міською радою було протестовано сервіс «Е-малятко», який визначає можливість батьків онлайн зареєструвати новонароджену дитину. Також, у 2020 році було реалізовано проект онлайн додатка для смартфонів, що об'єднав у собі можливості отримання муніципальних послуг [4].

Отже, в умова пандемії та карантинних заходів процеси цифрової трансформації українського суспільства набувають високої актуальності та мають глобальну роль, забезпечуючи доступ населення до адміністративних послуг.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Українського інституту майбутнього. Доповідь: «Україна 2030 Е-країна з розвинутою цифровою економікою». Електронний ресурс. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>

2. Офіційний сайт Регіонального центру надання адміністративних послуг. Електронний ресурс. URL: <https://dozvil.kh.ua/index.htm>

3. Офіційний сайт ЦНАП у сфері нерухомості у місті Харкові. Електронний ресурс. URL: <https://budynok.city.kharkov.ua/ua/>
4. Офіційний сайт Харківської міської ради. Електронний ресурс. URL: <https://www.city.kharkov.ua>

КАЛАМАН О.Б.

*доцент кафедри менеджменту і логістики,
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна*

ПУРЦХВАНІДЗЕ О.В.

*доцент кафедри менеджменту і логістики,
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ПРОБЛЕМИ ДИДЖІТАЛІЗАЦІЇ

Будь-яка держава як політичний інститут є не тільки виразом певної соціально-економічної і політичної системи суспільства. Держава також організовує життєдіяльність суспільства і підтримує соціальні відносини між людьми в межах своєї території. У періоди політичних трансформацій у розвитку будь-якого суспільства інститут держави зберігає необхідний мінімум стабільності, служить організаційною основою змін. ХХІ століття характеризується поживленням дослідження державних інститутів та їх управлінської діяльності. Багато хто з дослідників намагається знайти баланс між політикою держави та управлінськими механізмами її здійснення. Однак, адміністративні реформи, котрі почалися у багатьох пострадянських країнах, доводять, що інституційні зміни далеко не завжди відповідають поставленим цілям. Послаблення контактів між державою та суспільством у сфері владних відносин, еkleктичне поєднання управлінських практик створює додаткові складності організації простору політичної комунікації. У цих умовах з'являється реальна загроза згорання діалогу між владою та суспільством. У ситуації інституційної невизначеності, коли політична відповідальність розмита, зростають ризики розширення антидержавної поведінки людей на високих посадах, а корупція відтворюється як системне

явище. На перший план виходить проблема політичної модернізації. Одним з ефективних інструментів пришвидшення даного процесу виступає діджиталізація.

Вважається, що одним з перших вчених, хто з наукової точки зору проаналізував питання раціоналізації та модернізації управління державою є німецький соціолог М. Вебер. У його творах було висвітлено економічну та бюрократичну модернізацію організму держави, котра виникла на основі поширення структур раціональності у суспільних інститутах та практиках [1, с. 43]. Слід зауважити, що М. Вебер був свідомим важливості підвищення ефективності бюрократичної машини, так на той час у Німеччині існували серйозні проблеми в системі державного управління.

На нашу думку, раціоналізація є черговим кроком у напрямку модернізації державного управління. Під нею найчастіше за все розуміють оцифрування тексту, звуку та відео. Вона дозволяє переводити величезний об'єм інформації у одиниці та нулі, тобто мову, яку розуміють комп'ютери. Діджиталізація багато в чому спрощує життя людей. Наприклад, смартфон дозволяє швидко відшукати необхідну послугу або товар. Крім цього вона здатна зменшити витрати на виробництво і підвищити продуктивність праці. У сфері державного управління діджиталізація має величезні перспективи. Вона дозволить у найближчі роки за лічені секунди отримувати величезні обсяги даних про життя суспільства та обробляти їх. З метою підвищення якості державних послуг діджиталізацію можна використовувати для створення електронного документообігу, пришвидшення економічних правочинів, перевірки законності тих чи інших дій місцевої влади і т.д. Модернізація державного управління в даному напрямку зекономить величезним кошти на здешевленні передачі інформації, її обробки, зберігання, транспортування і таке інше.

А. О. Деркач виділив серед світових тенденцій діджиталізації наступні:

- 1) підвищення ролі Інтернету;

- 2) розвиток взаємного страхування;
- 3) поширення Інтернету речей;
- 4) підвищення ролі соціальних медіа;
- 5) розвиток телематики;
- 6) підвищення ролі мобільних, ігрових та відеотехнологій. [2, с. 70].

В той же час широке використання діджиталізації створює дві серйозні загрози. По-перше, виникає можливість витоку даних з потужностей для зберігання інформації, котрі будуть використовувати державні органи. По-друге, стає реальною загроза втручання у роботу державних органів з боку зацікавлених груп, хакерів, вірусів.

Активна цифрова модернізація системи державного управління передбачає розширення методів аналізу та оцінки реалізації державних програм та проєктів, включаючи аудит ефективності та результативності їх реалізації. Технології обробки «великих даних» дозволяють виявити нові взаємозв'язки між різними кроками та заходами під час здійснення державної політики. Вже сьогодні такий аналіз з використанням цифрових технологій може проводитись з метою залучення соціальних мереж для співробітництва з державними органами, що значно підвищує ефективність надання державних послуг [3, с.9].

Традиційні форми управління суспільством можуть просто не спрацювати у інформатизованому середовищі, тому вони вимагають змін парадигми мислення, законодавства та стратегії регулювання життя суспільства. Уряди можуть реагувати різноманітні внутрішні та зовнішні загрози, розробляючи необхідні політичні кроки, послуги та закони [3].

По всьому світу уряди провідних країн вкладають все більше зусиль у діджиталізацію і приходять до висновку, що цей процес можна гармонічно вибудовувати лише на в таких координатах, коли інтереси громадянина знаходяться у центрі уваги уряду, а не розглядають суспільство та його окремі групи у якості матеріалу для здійснення ІТ-проєкту. Цифровізація державних послуг є досить тривалим процесом, однак,

очевидно, що ті країни, котрі взяли за цю складну справу вже зараз, завтра зможуть отримувати серйозні політичні та економічні переваги [4, с. 18].

Таким чином, на основі вищевикладеного можна зробити наступні висновки:

- 1) діджиталізація є закономірним процесом розвитку інформаційних технологій та має серйозний потенціал у сфері модернізації державного управління;
- 2) підвищення ефективності надання різноманітних адміністративних послуг стане найбільш помітним та швидким результатом оцифрування документів;
- 3) отримання подальших переваг від діджиталізації буде технологічно залежати від впровадження більш складних систем, необхідних для подальшої обробки інформації про суспільство, економічну активність громадян і т. д.
- 4) крім переваг оцифрування несе у собі серйозні загрози, пов'язані із недоброчесним використанням інформації, її витоком із державних органів та можливим випадковим знищенням;
- 5) для зменшення ризиків слід розробити прозору та науково обґрунтовану стратегію впровадження діджиталізації в Україні, котра б включала в себе механізми для захисту конституційних прав і свобод громадян;
- 6) виробивши ефективну політику діджиталізації, створивши надійну систему інформаційної безпеки держави Україна могла б використовувати її для поліпшення власного іміджу за кордоном, виступаючи одночасно за справедливе регулювання інформаційної сфери в національному та глобальному масштабі.

Список використаних джерел:

1. Хабермас Ю. Теория рационализации Макса Вебера [Електронний ресурс] / Ю. Хабермас, Т. Тягунова // Социологическое обозрение. – 2009. – № 3. – Режим доступу до

ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoriya-ratsionalizatsii-maksa-vebera>.

2. Деркач А. О. Діджиталізація банківського сектору України / А. О. Деркач // Фінансові дослідження. – 2016. – № 1. – С. 69-75.

3. Sayabek Z. Digital Modernization of the System of Public Administration: Prerogatives and Barriers / Z. Sayabek, M. Khakimzhan // The 1st International Conference on Business Technology for a Sustainable Environmental System (BTSES-2020). - Les Ulis Cedex, 2020. – 436 p.

4. D. Little A. Digitalization of government services / Arthur D. Little. – Luxembourg: Arthur D. Little, 2018. – 20 p.

КОШОВА С.П.

старший викладач,

*Національна медична академія
післядипломної освіти імені П.Л. Шупика*

м. Київ, Україна

ОСВІТНЯ СКЛАДОВА В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Освіта — основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу суспільства, підвищення його освітнього рівня, забезпечення кваліфікованими фахівцями в різноманітних державних структурах [1].

Право громадян України на освіту є конституційним і зафіксовано у ст. 53 Конституції України. Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами.

Зміст освіти — це обумовлені цілями та потребами суспільства вимоги до системи знань, умінь та навичок, світогляду та громадських і професійних якостей майбутнього фахівця, що формуються у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку науки, техніки, технологій та культури.

Гарантовані державою права громадян щодо отримання освіти забезпечуються створенням відповідних умов, передбачених Законом України "Про освіту".

Освіта — одна з найважливіших елементів сучасного суспільства. Від античних часів і до сьогодення освіта була одним із основних факторів забезпеченості, успіху, високого

статусу. І з кожним століттям вимоги до освіти змінювались. З кожним десятиліттям збільшувався той інформаційний контент, який мав би відповідати сучасним викликам і потребам. Велике розмаїття та легкість доступу до інформації через інформаційні комунікаційні канали поставило завдання перед української державою вивести систему освіти на новий рівень, який би базувався на сучасних європейських стандартах освіти. Для цього доцільно було би означити той шлях, яким пройшла система освіти в Україні з часів отримання незалежності й до сьогодні. Спрямованість на глобалізацію в усіх сферах суспільного розвитку дає поштовх до нових форм міждержавних, міжнаціональних взаємодій [1].

Глобалізаційні та інтеграційні процеси, що відбуваються на сучасному етапі людського розвитку, впливають на становлення нових систем управління і контролю. Таким чином, освіта, наука, інформація стають одними з важливих агентів суспільного розвитку. Становлення інформаційного суспільства, впровадження новітніх технологій зв'язку, створення нових комунікаційних каналів, збільшення інформаційних потоків ставить перед нами проблему модернізації освіти, відповідно до сучасних світових потреб. Однак модернізація або реформа у галузі державного управління освітою має бути суспільноорієнтованою, метою якої є якісне покращення суспільного добробуту. Таким чином, постає проблема реформування освіти впровадження громадського контролю, моніторингу таких реформ в Україні, зокрема в модернізації освіти, яка орієнтована на залучення європейського досвіду [2].

Незважаючи на велику кількість публікацій, не вирішеним аспектом загальної проблеми залишається подальше вивчення питання ефективності формування системи державного управління освітою в Україні з огляду на сучасні євроінтеграційні процеси.

Освіта в усьому світі, насамперед у розвинених країнах, стає все важливішою сферою освітніх послуг. На сьогодні існують такі три основні форми освіти:

1) формальна освіта – початкова, загальна середня освіта, середня професійна освіта, вища освіта, освіта після закінчення ВНЗ (аспірантура й докторантура), підвищення кваліфікації й перепідготовка фахівців і керівників;

2) неформальна освіта – професійно спрямовані й загальнокультурні курси навчання в центрах освіти дорослих, на телебаченні, на різних курсах інтенсивного навчання тощо;

3) інформальна освіта є загальним терміном для освіти за межами стандартного освітнього середовища – індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується власною активністю індивідів в оточуючому культурноосвітньому середовищі; спілкування, читання, відвідування установ культури, подорожі, засоби масової інформації тощо. При цьому людина перетворює освітні потенціали суспільства в дієві чинники свого розвитку [3].

В Україні простежується потреба формування та впровадження дієвої моделі системи моніторингу в сфері якості освіти [2]. Така модель повинна забезпечувати політиків, управлінців, практиків, представників громадянського суспільства, кінцевих споживачів освітніх послуг вчасною, актуальною, аналітичною та об'єктивною інформацією про реальний стан освітньої системи та перспективи функціонування. Ця інформація повинна стати основою, на якій будуть ґрунтуватись прийняття рішень, що визначають стратегію, сутність та основні напрями реформування системи освіти в Україні, проводиться оцінювання діяльності закладів освіти, об'єктивне інформування громадськості щодо результативності та ефективності функціонування як освітньої системи загалом, так і окремих навчальних закладів. Лише тоді буде можливим забезпечити такі важливі аспекти у діяльності освітньої ланки, як здійснення ефективної освітньої політики, підзвітність системи освіти українському суспільству і, як наслідок, суттєве поліпшення якості її діяльності загалом.

Список використаних джерел:

1. Гаєвська Л. Методологічне забезпечення дослідження розвитку державногромадського управління освітою в історичній ретроспективі
Л. Гаєвська. Економіка та держава. 2009. № 7. С. 106-109.
2. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень. Навч. посіб. К. 2002. 420 с.
3. Джурило А. П. Актуальні проблеми управління освітніми системами у зарубіжжі: централізація і децентралізація [Електронний ресурс]. А.П. Джурило. Український педагогічний журнал. 2015. № 4. С. 170-178.

МАСЮК О.П.

*доцент кафедри соціальної філософії та управління,
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

ЗАЙКА О.В.

*доцент кафедри соціальної філософії та управління,
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

На сьогодні серед лідерів думок і експертів у сфері державотворення залишається актуальним питанням про те, яким має бути перехід від існуючого формату публічного управління у вигляді Української радянської соціалістичної республіки до справжньої незалежної держави – України. Сутність цього питання у розбудові сервісної держави, яка має можливість і потенціал для надання якісних адміністративних послуг. Отже, дослідження перспективних напрямків підвищення якості надання адміністративних послуг у нашій країні є актуальною темою для цієї наукової розвідки.

Метою нашої дослідження є визначення основних аспектів з якісного поліпшення процесу надання адміністративних послуг у нашій країні.

Одним із перших напрямків роботи з якістю в цій сфері є проблема світоглядного масштабу, яка передбачає налагодження якісного двостороннього зв'язку у взаємодії «громадян – громада – держава». М. Михальченко акцентує увагу на пострадянському архетипі у правосвідомості українців, який розглядає як норму нейтралізацію: «...негативного впливу влади (шляхом хабаря, підлабузництва, споювання її представників тощо), яка грабує податками, забирає дітей до чужих армій,

примушує їх будувати шляхи, освоювати імперські території»[1, с. 4]. Задля вирішення цієї ситуації виконавчий орган з організації адміністративного обслуговування має у повній та належній мірі організувати визначення інтересів членів громади та періодично вкладати погоджені рішення в роботу центрів із надання адміністративних послуг, щоб їх спрямованість на інтереси людей не викликала ні у кого сумнівів.

Другим важливим аспектом покращення якості адміністративного обслуговування є впорядкування управлінських процесів відносно обігу інформації. Згідно з п'ятим пунктом статті дванадцять Закону України «Про адміністративні послуги» відповідальним за створення центру надання адміністративних послуг є виконавчий орган місцевої влади [2]. Цей орган має проводити змістовну роботу у сфері адміністративного управління, яка б включала детальну регламентацію не тільки роботи цієї установи, а й всіх напрямків її взаємодії з суб'єктами адміністративного обслуговування.

Центр надання адміністративних послуг є інформаційним порталом у сфері публічного управління, на працівників якого здійснюється надмірне морально-психологічне навантаження, що значно впливає на якість надання адміністративних послуг. Well-being є прогресивним напрямком піклування про здоров'я персонал організації [3], перенесення якого значно покращить потенціал та вмотивованість адміністраторів у роботі з отримувачами адміністративних послуг.

Отже, до перспективних напрямків покращення якості надання адміністративних послуг можна віднести: налагодження якісного та системного зворотного зв'язку з громадою, застосування наукового підходу до організації адміністративного обслуговування та залучення передового досвіду у сфері управління персоналом задля підвищення ефективності роботи адміністраторів.

Список використаних джерел:

1. Михальченко М. Українська мрія та національна ідея : генеза, взаємодія. *Політичний менеджмент*. 2009. № 6. С. 3-13.
2. Про адміністративні послуги : Закон України № 5203-VI від 6.09.2012. дата оновлення 19.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення 11.09.2020).
3. Well-being: чи піклуються українські роботодавці про здоров'я співробітників. URL: <https://grc.ua/article/26105> (дата звернення 11.09.2020).

МАТВЄЄНКО І.В.

*доцент кафедри регіональної політики
та публічного адміністрування,
заступник начальника відділу з координації
наукової роботи та докторантури,
Одеський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентіві України
м. Одеса, Україна*

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ ЯК СИСТЕМА ДІЙ ТА МЕТОДІВ ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Питання впливу громадськості на прийняття рішень органами публічної влади є актуальним в умовах сьогодення. Законодавство України надає громадянам широкі можливості щодо участі в процесах ухвалення рішень на всіх рівнях. На цей час в Україні створена ґрунтовна нормативно-правова база, яка регламентує відносини у сфері залучення громадськості до процесу вироблення, прийняття управлінських рішень та здійснення контролю за їх реалізацією.

Науковці Іжа М., Радченко О. (2012) наголошують, що співпраця органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства є невід'ємним елементом демократичної політичної культури європейського зразка. Наявність налагоджених ефективно діючих каналів комунікації між органами влади та громадськими об'єднаннями виступає запорукою відкритості державної політики та її підконтрольності суспільству та відповідності стратегічним національним інтересам [1].

Костиря О. (2016) виокремлює два потенційно корисних способи впливу громадськості на процес прийняття рішень органами влади: безпосередня (особиста) участь громадянина та робота консультативно-дорадчих органів влади [2].

Варягіна А.А. (2015) представила систематизацію громадської участі: за сферами участі (політична, громадська участь, участь у житті громади); за ступенем структурованості (структуроване – неструктуроване; інституціоналізоване і неінституціоналізоване; неформальне – формальне); за ступенем залучення суб'єктів у процес участі (пасивне – активне, індивідуальне – колективне); за спрямованістю (вертикальне, горизонтальне); по відношенню до соціальних змін (спрямоване на опір соціальним змінам); за мотивацією (спрямоване на задоволення власних інтересів); за обраною стратегією [3].

Взаємодія органів публічної влади з громадськістю здійснюється відповідно до інституційного, функціонального та законодавчого рівнів. Основою такої взаємодії є консенсус, відповідальності (підзвітність), прозорість, належне реагування, ефективність та результативність, рівність та врахування інтересів.

В Україні під інструментами громадської участі здебільшого розуміють методи, які дозволяють громадянину залучатися та впливати на прийняття управлінських рішень та на процес управлінської діяльності. Серед значної їх кількості слід виокремити місцеву ініціативу, збори громадян за місцем проживання, громадські слухання, електронні петиції, бюджет участі тощо. Найбільш ефективними методами громадян є механізми «віддаленого залучення», що передбачають систему обов'язкового зворотнього зв'язку (електронні петиції). Відповідність концептуального, процедурного і технологічного забезпечення е-участі є проявом формування відкритого суспільства. До основних показників зрілого громадянського суспільства слід віднести: формування громадянської активності та відповідальності, визначення пріоритетних завдань шляхом відкритого обговорення, підвищення рівня партисипативної обізнаності громадян, залучення громадськості до процесу розробки та прийняття рішень, посилення інструментів громадського контролю та визначення оптимальних форм зворотного зв'язку громадськості з органами публічної влади,

висвітлення потенціалу та переваг використання ІТ-інструментів.

Отже, громадська участь розглядається як система дій та методів впливу на діяльність органів публічної влади. В контексті управлінської діяльності громадська участь дає змогу здійснювати вплив на процес планування, прийняття та реалізації управлінських рішень, підвищувати рівень організації та здійснення громадського контролю. Останній характеризується як дієвий засіб впливу громадськості на діяльність органів публічної влади. Головними перешкодами здійснення громадського контролю є: нерозвиненість громадянського суспільства, слабка інституційна спроможність інститутів громадянського суспільства, низький рівень залучення громадськості до управлінської діяльності, низький рівень комунікацій між суб'єктами управління тощо.

Список використаних джерел:

1. Іжа М., Радченко О. Громадська експертиза як форма суспільного контролю органів публічної влади в демократичній державі. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. Вип. 1. С. 19-23.

2. Костира О. Влада та громада: законні методи впливу [Електронний ресурс]. 2016. URL: <https://tribuna.pl.ua/news/vlada-ta-gromada-zakonni-metodi-vplivu/>

3. Варягіна А.А. Розвиток форм інтернет-участі громадян у соціально-політичних процесах сучасності. *Проблеми політичної психології*. 2015. Вип. 2 (16). С. 166-176.

ПАЛАГУСИНЕЦЬ Р.В.

*кандидат економічних наук,
заступник керівника відділу,*

*Управління забезпечення міжпарламентських
зв'язків Апарату Верховної ради України
м. Київ, Україна*

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ

Із закінченням «холодної війни», за часів якої міжнародні відносини можна було трактувати як стабільні та передбачувані, прийняття рішень на міжнародному рівні відбувається із значними динамічними коливаннями та високим рівнем невизначеності. Багатовекторність у поєднанні з глобалізацією та посиленням радикальних націоналістичних та релігійних рухів призвела до нестабільності на міжнародній політичній арені. Сьогодні перед представниками дипломатичних служб постають питання, до яких неможливо підготуватися заздалегідь, до яких вони не можуть знайти інструкцій у дипломатичних посібниках.

Інтелектуальний капітал – поєднання наявності достовірної інформації, належної професійної підготовки, досвіду та інтуїції – це те, що дозволяє забезпечити якісну роботу дипломатичної служби у непередбачуваних ситуаціях. Поява концепції інтелектуального капіталу за часом збігається із початком розбудови нової економіки, основним ресурсом якої є знання, здатні в процесі виробництва створювати капітал [1]. Інтелектуалізація дипломатичної сфери є об'єктивним процесом підвищення використання інтелектуальних можливостей представників дипломатичних служб, що надає дипломатії інноваційного характеру та слугує підвищенню ефективності дипломатичної діяльності.

Вважається, що термін «інтелектуальний капітал» вперше використав у 1969 році відомий американський дослідник Дж. К.

Гелбрейт [2]. Найчастіше інтелектуальний капітал розглядається у контексті певного підприємства, або окремої економічної сфери діяльності, що забезпечує формування ВВП та забезпечує економічний розвиток. Однак не менш важливою складовою соціально-економічного розвитку країни – є діяльність дипломатичної служби.

Зважаючи на специфіку діяльності дипломатичної служби та відсутність комерційної складової, знання тут розглядаються як ключовий стратегічний ресурс для підвищення ефективності функціонування дипломатичних місій. Впровадження системи управління розвитком людського капіталу дипломатичної служби сприятиме формуванню інтелектуального капіталу у сфері міжнародної діяльності шляхом обміну інформацією із зовнішніми партнерами та формування системи знань, умінь, навичок, вивчення стратегій та найкращих світових практик уданій сфері, розробки власних стратегічних рішень. Адже між процесом управління розвитком людського капіталу та інтелектуальним капіталом існує міцний взаємозв'язок, за рахунок якого вони доповнюють один одного.

Процес управління знаннями – це засіб підвищення інтелектуального капіталу, який забезпечує успіх організації в цілому. Усі процеси управління розвитком людського капіталу (генерування, придбання, документування, зберігання, обмін та застосування знань) впливають на інтелектуальний капітал [3]. На сьогоднішній день існує велика кількість визначень поняття «людський капітал». У таблиці 1 наведено основні його визначення відповідно до рівня управління: особистісний, мікро- та макроекономічний. Функціонування дипломатичної служби відноситься до мікрорівня, тож для цілей нашого дослідження дане визначення є найбільш прийнятним.

Теоретичне осмислення поняття «людський капітал»

Рівні	Визначення
Особистісний рівень	Людський капітал - знання та навички, які людина здобула шляхом освіти, професійної підготовки, практичного досвіду (використовуючи при цьому природні здібності) і завдяки яким вона може надавати цінні виробничі послуги іншим людям.
Мікро-економічний рівень	Людський капітал - кваліфікація та професійні здібності всіх працівників підприємства, а також здобутки підприємства у справі ефективної організації праці та розвитку персоналу;
Макро-економічний рівень	Людський капітал - накопичені вкладення в такі галузі діяльності, як освіта, професійна підготовка і перепідготовка, служба профорієнтації та працевлаштування, оздоровлення тощо. Це є суттєвою частиною національного багатства країни і ми називаємо його національним людським капіталом.

Сформовано автором на основі [4]

Людський капітал є складовою інтелектуального капіталу організації. На основі проведеного теоретичного дослідження трактування поняття «інтелектуальний капітал» та його порівняння із сутністю «людського капіталу», можна зробити висновок, що інтелектуальний капітал дипломатичної служби, крім людського капіталу включає в себе інфраструктурну та іміджеву складову. Незважаючи на те, що процес управління має формується залежно від потреб відповідної служби, все ж

важливо поступово впроваджувати інноваційні технології у дипломатичну сферу. Такий підхід стимулюватиме виникнення нових ідей та забезпечить вирішення традиційних проблем. Більшість із цих інструментів можна адаптувати до потреб дипломатичної сфери з урахуванням розглянутих відмінностей між дипломатією та бізнесом.

Список використаних джерел:

1. Кравченко М.С. Запровадження закордонного досвіду управління розвитком інтелектуального капіталу державних службовців. *Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property*. 2018. № 17. С. 63-67.

2. Ковтуненко К.В. Сутність та роль інтелектуального капіталу. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2013. №1(1). С. 61-65.

3. Seleim A., Khalil O. Understanding the knowledge management-intellectual capital relationship: A two-way analysis. *Journal of Intellectual Capital*. 2011. № 12(4), P. 586-614. <https://doi.org/10.1108/14691931111181742>

4. Ящук Т.А. Сутність концепції людського капіталу. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 71-75.

ПОСТУПНА О.В.

*доцент кафедри менеджменту
навчально-науково-виробничого центру,
Національний університет цивільного захисту України
м. Харків, Україна*

СТЕПАНКО О.В.

*начальник відділу матеріально-технічного забезпечення,
Національний університет цивільного захисту України
м. Харків, Україна*

ТЕРМІН «НАУКОВО-ОСВІТНІЙ КЛАСТЕР» У ПОНЯТІЙНОМУ ПОЛІ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Понятійно-категоріальний апарат є структурним компонентом будь-якої наукової теорії, оскільки саме поняття й категорії складають зміст наукового знання, є основою для виявлення концептуальних ідей і закономірностей, які формують науковий образ певної галузі. В цих теоретичних конструкціях на рівні розумової діяльності людина пізнає дійсність та сутнісні характеристики соціального буття. Тож, наявність, розвиток і вдосконалення термінологічного апарату в теорії публічного управління мають велике значення в системному й інституціональному її сприйнятті, тим самим розширює концептуальну основу наукової галузі.

У сучасній українській теорії публічного управління поняття «кластер» визначається, як: «1) система постачальників, виробників, споживачів, елементів промислової інфраструктури, дослідницьких інститутів, що взаємодіють у процесі створення додаткової вартості (одним із засновників теорії кластеризації є Майкл Портер); 2) територіально-галузеве інтеграційне об'єднання підприємств та організацій, спрямованих на інноваційний розвиток, що взаємодоповнюють одне одного і посилюють власні конкурентні переваги за рахунок спільного

синергетичного ефекту» [1]. У першому випадку використано системно-процесний підхід, а у другому комплексний, що включає системний, функціональний, маркетинговий, інтеграційний, адміністративно-нормативний, галузевий та інші підходи. Об'єднуючим фактором цих двох визначень виступають спільна мета кластеру (всіх його резидентів), його конкурентоздатність і конкурентоспроможність, як в середині кластеру, так і у його взаємодії із зовнішнім середовищем.

В освітній сфері поняття «кластер» на пострадянському просторі, в тому числі й в Україні, активно застосовується останні три десятиліття років. Як стверджує Є. Соколова, є суттєві відмінності в зарубіжних і російських дослідженнях стосовно освітнього кластеру. Так, у російських джерелах більше уваги приділяється дослідженню теоретичних питань, при цьому кластерна політика держави спрямована на формування й розвиток кластерів. Що стосується зарубіжної літератури, то в ній висвітлено більш практичні аспекти використання кластерів в освітній сфері, а щодо кластерної політики, то вона спрямована на підтримку тих кластерів, які вже існують [2].

Результати проведеного дослідження наукових джерел свідчать, що, крім терміну «освітній кластер», в літературі зустрічаються й такі терміни, як: «науковий кластер», «дослідний кластер», «науково-дослідний кластер», «науково-освітній кластер», «інноваційний кластер» тощо. Автори публікацій не мають єдиного підходу до визначення сутності цих понять. Зокрема, Г. П'ятницька визначає науково-освітній кластер як «кластерні утворення, що об'єднують науково-дослідні установи та заклади освіти з сильною науково-освітньою базою та високим рівнем інтелектуального потенціалу, що здатні та продукують різного роду інновації, але ключовим завданням яких є підготовка та перепідготовка кваліфікованих кадрів відповідно до потреб розвитку країни / регіону / локальної місцевості, а в окремих випадках і конкретних організацій, що відіграють стратегічну роль у процесі економічного зростання тієї чи іншої території або виконують дуже важливу соціальну функцію» [3, с. 201]. При

цьому важливими передумовами для створення й розвитку такого кластеру, на думку вченої, мають бути наявні: потужні заклади освіти й науки; фінансові й людські ресурси; тісні контакти для співпраці між потужними закладами і бізнесом; стимуляційні та мотиваційні механізми.

Н. Куклін вважає, що модернізаційні процеси, що відбуваються сьогодні в Україні в тому числі й у сфері освіти та управління, мають привести до виникнення кластерних партнерів у кожному регіоні, тому дає визначення такому терміну, як «регіональний освітньо-науковий кластер» та тлумачить його, як «сукупність взаємопов'язаних закладів загальної та професійної освіти, наукових закладів, підприємств регіону та їх взаємодії з метою досягнення синергетичного ефекту від об'єднання в єдину систему та досягнення цілей формування конкурентоспроможної ефективної системи підготовки кваліфікованих людських ресурсів для потреб регіональної економіки та її інноваційного розвитку» [4]. Ми погоджуємося з думкою вченого й вважаємо, що перспективним напрямом для української економіки, для соціально-економічного розвитку певного регіону, який має власні специфічні особливості в економіці, науково-освітній сфері, географічному розташуванні, історії, культурі, соціально-демографічній структурі тощо, має стати саме регіональний науково-освітній кластер із чітко виробленою стратегією розвитку. В той же час можуть діяти й інтеграційні (комплексні, координуючі) науково-освітні кластери з метою посилення координаційних зв'язків із партнерами задля вирішення конкретно поставлених цілей.

Зауважимо, що кожний кластер як системоутворюючий компонент має своє ядро, яким, як правило, виступають крупні організації, установи, фірми-лідери. Наприклад, ядром освітнього кластеру зазвичай виступають заклади вищої освіти або професійної (професійно-технічної) освіти в галузі, що розвивається (галузевий підхід); система освіти або освітній процес (системний або процесний підхід); система освіти, орієнтована на розвиток виробництва певної географічної

території (кластеререгіоналізаційний підхід). Ядром наукових (дослідних або науково-дослідних) кластерів виступають провідні заклади вищої освіти (переважно відомі в певній галузі й світі університети) та дослідні установи, які мають потужний науковий потенціал для виконання міжнародних, національних, регіональних наукових проектів. Ядром науково-освітніх закладів виступає система освіти в цілому (освітні заклади різних рівнів, організації сфери освіти), наукові установи і підприємства.

В усіх перерахованих вище кластерах їх основу складають заклади освіти. Однак, можна зазначити, що суттєва різниця між освітнім та науково-освітнім кластером полягає в кінцевій меті, зокрема метою освітнього кластеру є послідовне формування гармонічної особистості, а мета науково-освітнього кластеру полягає в залученні всіх здобувачів освіти, незважаючи на їх вік (зазвичай, починаючи з учнів середніх та старших класів), до науково-дослідницької роботи за певним науковим або фаховим (галузевим) напрямом. В останньому можна чітко простежити сформовану систему підготовки кваліфікованих людських ресурсів для національної (регіональної) економіки, заснованої на ефективній взаємодії закладів вищої, професійної (професійно-технічної), загальної середньої освіти, науковими установами та підприємствами.

Виходячи з цілей та діяльності кластерів, можна визначити й такі відмінності науково-освітнього кластеру від освітнього: період прогнозування має короткочасний характер, оскільки пов'язаний із виконанням певного завдання (освітній заклад має довгостроковий характер, оскільки формування гармонічної особистості може тривати все її життя); переважають приватні механізми управління, особливо це відчутно у фінансуванні; має соціальний ефект та дозволяє підвищити конкурентоспроможність усіх резидентів концерну, розширити та вдосконалити науково-дослідну базу. Вважаємо, що в подальшому потребує більш детального опрацювання для сучасної теорії публічного управління такий термін, як «регіональний науково-освітній кластер», який є перспективним напрямом для економічного зростання регіону.

Список використаних джерел:

1. Чикаренко І.М. Кластер / І.М. Чикаренко // Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В.С. Куйбіда, М.М. Білінська, О. М. Петроє та ін. ; за загред. В.С. Куйбіди, М. М. Білінської, О.М. Петроє. – К. : НАДУ, 2018. – С. 69.
2. Соколова Е. И. Термин «Инновационный образовательный кластер» в понятийном поле современной педагогики [Электронный ресурс] / Е. И. Соколова // Непрерывное образование: XX век. – 2014. – Вып. 2 (6). – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/termin-obrazovatelnyu-klaster-v-ponyatiynom-pole-sovremennoy-pedagogiki/viewer>.
3. П'ятницька Г. Т. Науково-освітні кластери: відмітні характеристики та передумови розвитку / Г. Т. П'ятницька // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2016. – № 3. – С. 191-207.
4. Куклін О. Освітньо-науковий кластер як новий шлях інноваційного розвитку регіональних університетів [Електронний ресурс] / О. Куклін // Реформа вищої освіти в Україні: критичні питання у сфері законодавчих та інституційних трансформацій : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 травня 2015 р., м. Київ). – Режим доступу : <http://www.edutrends.info/wpcontent/uploads/2015/05/Kuklin.pdf?c6a0f6>.

ПУХТИНСЬКИЙ М.О.
*старший науковий співробітник,
Інститут держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України
м. Київ, Україна*

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У конституційному дискурсі на порядок денний виходить проблематика територіального врядування. Вона пов'язана з процесами реформування системи територіальної організації влади, адміністративно-територіального устрою, трансформації місцевого самоврядування на засадах децентралізації публічної влади. Врядування у розумінні владарювання, реалізації публічної влади, управління, самоврядування суб'єктів публічно-владних відносин актуалізується у територіальному розрізі оскільки тягар владарювання все більше набуває просторового тяжіння. Проблематика конституційно-правових аспектів територіального устрою, а особливо – територіального врядування ще не знайшла комплексного дослідження в науці конституційного права та у відповідних монографічних дослідженнях. Як справедливо зазначає О. В. Батанов: «...територіальний устрій є одним з найважливіших інститутів державного ладу України. Цей інститут характеризує юридичні якості та властивості такого основного складового елементу держави як її територія. Територіальний устрій є організацією території держави... По суті, територія держави уможлиблює саме виникнення, існування, організацію та функціонування держави... проблема територіального устрою держави та статусу його складових є однією з найменш досліджених у конституційно-правовій науці... Значною мірою недостатня вивченість проблеми у сучасній Україні обумовлює труднощі у загальному розумінні таких феноменів, як унітаризм, федералізм

і федералізація, регіоналізм і регіоналізація, децентралізація та деконцентрація тощо» [1, с. 66].

У теоретико-методологічному плані слід позначити проблемні питання, вивчення яких дозволить з'ясувати право розуміння конституційно-правових засад територіального врядування, його теоретико-методологічні засади. При цьому важливо звернути увагу на поняття врядування, як нової парадигми розвитку публічної влади та публічного управління в умовах сучасного унітаризму України; конституційно-правові основи врядування в унітарній Україні; аксіологію, функції, принципи та антропологічну природу територіального врядування. Актуальним є вдосконалення територіального врядування в процесі реалізації інновацій державної регіональної політики в умовах військово-політичного протистояння, здійснення адміністративної та адміністративно-територіальної реформ у розумінні конституційних аспектів трансформації територіального врядування; трансформації територіального врядування при децентралізації публічної влади; врядування здійснення реформи адміністративно-територіального устрою.

Змістовне дослідження територіальних засад врядування передбачає, насамперед, виявлення його особливостей на рівні громади, субрегіонального та регіонального врядування, конституційно-правового забезпечення врядування на цих рівнях. Зарубіжний досвід територіального врядування цікавий та корисний для України у сенсі його можливого впровадження з позицій європейської регіоналістики, концепції належного врядування, його міжнародно-правових орієнтирів та стандартів. Вдосконалення територіального врядування пов'язано із реформуванням і трансформаціями у сферах публічної адміністрації, територіального устрою, місцевого самоврядування. Зазначена проблематика актуалізується в умовах модернізації Конституції України, необхідності системного оновлення конституційного регулювання територіальної організації влади, продовження процесів децентралізації публічної влади, об'єднання територіальних

громад, міжмуніципального співробітництва, зміни системи адміністративно-територіального устрою, появи нових суб'єктів, інституцій виконавчої влади, вдосконалення правового статусу столиці України [2-5]. Зазначене потребує належного комплексного концептуального, конституційного та законодавчого забезпечення.

Не зважаючи на реформацію останніх років у сферах боротьби із корупцією, проведення люстрації державного апарату, здійснення трансформацій щодо децентралізації публічної влади, процесу об'єднання територіальних громад та їх законодавчого забезпечення, проведення реформування освіти, охорони здоров'я тощо, - політична система України, система публічної влади, соціальна складова суспільства залишаються розбалансованими, не відповідають головному конституційному принципу про демократичну, соціальну, правову державу. До цього часу оновлення Конституції, конституційного регулювання суспільних відносин не носить концептуально-системного характеру, зокрема, щодо: засад конституційного ладу, в яких не відображені основи партисипативної демократії (демократії участі), громадянського суспільства, єдності, цілісності, взаємодії гілок публічної влади на принципах належного врядування; зміцнення конституційних основ виконавчої влади у регіональному аспекті її реалізації в особі нових інституцій урядників (префектів); визначення засад адміністративно-територіального устрою України через розведення категорій адміністративно-територіальна одиниця та населений пункт, уточнення конституційного статусу Автономної Республіки Крим, а також міст Києва і Севастополя; конституційного і подальшого правового оформлення процесу децентралізації публічної влади та трансформації місцевого самоврядування на засадах повсюдності, субсидіарності, первісності територіальної громади у системі місцевого самоврядування, захисту муніципальних прав жителів населених пунктів; встановлення місцевого самоврядування у столиці України відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування.

Подальше дієве державотворення, подолання кризових явищ в суспільстві, розбудова демократичної системи владарювання вимагають нагального визначення перспектив конституційного, політико-правового оновлення публічної влади, публічного управління, врядування в Україні. Результатом цих розвідок може стати розробка та обговорення в процесі загальнонаціональної дискусії в різних форматах її проведення – Концептуальних засад формування та конституційно-правового, політичного оновлення врядування в Україні. Дослідження зазначених перспектив пов'язано з новою парадигмою владарювання в Україні – парадигмою належного врядування. Така парадигма дозволяє використати постулати антропоцентричної філософії пріоритету прав і свобод людини та поєднати і реалізувати інтереси суб'єктів публічної влади: законодавчої, виконавчої, місцевого самоврядування; інституцій громадянського суспільства; бізнес-асоціацій, середовища і, таким чином, гармонізувати процеси суспільного розвитку.

Проблематика конституційно-правових засад територіального врядування потребує комплексного дослідження, вивчення зарубіжного досвіду з можливістю його використання, внесення відповідних рекомендацій та пропозицій щодо розробки та впровадження концептуальних та нормативно-правових документів в процесі трансформації територіального врядування в Україні. Йдеться, зокрема, про розробку концептуальних засад територіального врядування, підготовку проектів законів про місцеві органи виконавчої влади, про місцеве самоврядування (нової редакції), про засади місцевого врядування. Прикладна площина дослідження передбачає вивчення досвіду децентралізації публічної влади, трансформації місцевого самоврядування, здійснення реформи адміністративно-територіального устрою, моніторинг оновлення Конституції України в частині територіальної організації влади, місцевого врядування.

Список використаних джерел:

1. Батанов О. В. Конституційно-правові проблеми державного устрою України: теорія та практика. – Часопис Київського університету права, 2014, № 2. – С. 66-70. – / О. В. Батанов // Часопис Київського університету права. - 2014. - № 2. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_2_16.

2. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 156. - Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.90.

3. Про префектів: проект Закону України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/prefekti-16.11..pdf>.

4. Про засади адміністративно-територіального устрою України: проект Закону України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63508.

5. Про місто Київ – столицю України: проект Закону України (реєстр №2143 від 24.09.2019р.). – http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66939.

РОМАНЕНКО Є.О.

*доктор наук з державного управління, професор,
заслужений юрист України, проректор,
Міжрегіональна академія управління персоналом
м. Київ, Україна*

ЖУКОВА І.В.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
заступник директора з навчально-виховної роботи,
Навчально-науковий інститут менеджменту та
психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
НАПН України
м. Київ, Україна*

В УКРАЇНІ МОЖЕ З'ЯВИТСЯ НОВИЙ ВИД ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ ДИТИНІ НА МАЙБУТНЄ

Тривалий час в Україні спостерігається демографічна криза: смертність перевищує народжуваність, продовжує зменшуватися загальна кількість населення. Причин тому дуже багато, враховуючи в тому числі низьку на даний час фінансову підтримку з боку держави стимулювання дітонародження (невеликий розмір допомоги в зв'язку з народженням дитини та інших пов'язаних з цим соціальних допомог). В цілому однією з основних причин гальмування зростання населення залишається соціально-економічна: багато сімей з репродуктивними можливостями просто не наважуються народжувати та виховувати дітей, оскільки усвідомлюють, що не мають для цього достатнього фінансового забезпечення.

Особливістю України є те, що рівень шлюбності у нас високий за європейськими мірками. І десь до віку 30-35 років, ось цей віковий інтервал, фактично 90% населення або перебуває у шлюбі, або раніше перебувало у шлюбі. У 2019 українці воліли зв'язувати себе узами шлюбу, аніж їх розривати. Згідно зі статистикою, опублікованою Мін'юстом, за рік в нашій

країні зареєстровано понад 227 тисяч шлюбів. А ось розлучень – в 6 разів менше: всього близько 37 тисяч. Втім, тут важливо пам'ятати, що статистика Мін'юсту не враховує розлучення, які проходили через суд – лише ті, що були оформлені в загсах країни. Ну і, звичайно, зростаючу кількість цивільних шлюбів в цілому по країні. В 2918 році шлюбів було практично така ж кількість – 229 тисяч. А ось розлучень було набагато більше – близько 50 тисяч. Середній вік молодят українців теж змінився: у чоловіків – до 28 років, а жінок – до 25. Також, за словами експертів, йдуть в минуле ранні шлюби, тобто до 18 років. Особливістю України є те, що крива шлюбності має синусоїдальну форму. Кількість шлюбів різко зменшується у високосний рік, а, відповідно, перед високосним, після високосного їх більше. В 2019 році в Україні народилося понад 300 тисяч немовлят, про це в Facebook повідомляє пресслужба Міністерства юстиції. Кожна 10-а дитина вперше побачила світ у столиці: тут народилося 32 634 дитини", на другому місці після Києва за народжуваністю перебуває Дніпропетровська область – 22 703 дитини, далі йдуть Львівська (21 916) та Одеська (21 075) області.[1]

З самого народження і допоки дитина не зможе самостійно себе забезпечувати її треба годувати, одягати, задовольняти інші потреби, дати, як мінімум, середню освіту. Крім того, є додаткові витрати на охорону здоров'я дитини, на її розвиток і т.д. Проте найскладніше починається разом з підготовкою та вступом дитини у «доросле життя», тобто на межі повноліття, оскільки саме цей переламний момент супроводжується найбільшими витратами для батьків.

З'являються потреби в оплаті здобуття дитиною освіти; комусь необхідне окреме житло; хтось в юному віці має бажання розпочати підприємництво і потребує стартового капіталу; дехто вже сам готується стати батьком і т.д.

Водночас варто враховувати, що на момент здобуття дитиною повноліття підтримка сім'ї з боку держави за діючим законодавством фактично завершується (відсутні соціальні допомоги та інші соціальні програми). І у другий після

народження рішучий момент життя дитина та її батьки залишаються самі.

Відповідно до українського законодавства усі сім'ї, в яких виховуються та проживають неповнолітні діти, мають право на отримання державної допомоги. [2] Єдиний розмір виплат на першу, другу і наступну дитину від 1 липня 2014 року становить 41 280 грн. (приблизно 1502 євро). Грошова допомога виплачується у 2 етапи:

- 10 320 грн. — одноразова допомога, що зараховується на банківський рахунок матері чи батька через 1-2 місяці після оформлення допомоги;

30 960 грн. — залишок, що виплачується рівними частинами по 860 грн. протягом трьох років.

24.01.2020 р. у Верховній Раді було зареєстровано проект закону України № 2801 «Про внесення змін до Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" щодо запровадження державної допомоги дитині на майбутнє», який передбачає виплату значних сум грошей від держави кожному українцю після того, як новий громадянин досягне повноліття.[3] Дитина з моменту свого народження має право на зарахування з Державного бюджету України на депозитний рахунок банківської установи (яка перебуває у державній власності), обраної її батьками або іншими законними представниками (для дітей, які мають статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – службою у справах дітей), одноразової державної допомоги в розмірі 50 000 гривень, яка стає банківським вкладом на її ім'я до досягнення нею 18 років. Причому в законопроекті йдеться про те, що процентна ставка за договором депозитного банківського вкладу впродовж всього терміну не може бути менше за облікову ставку Нацбанку. А це значить, що за 18 років вона може потроїтись.

Даний законопроект покликаний утвердити в батьках впевненість в тому, що в рішучий момент життя їх дитини держава надасть допомогу та матеріальну підтримку в реалізації її планів, а в молодих громадянах ця ініціатива закріпить

усвідомлення того, що Україна турбується про свої молоді покоління.

Внесення запропонованих змін створить більш сприятливе середовище для будівництва сім'ї і планування сімейного життя, створить передумови для підвищення народжуваності в державі та в цілому позитивно вплине на демографічну ситуацію в Україні.

Метою та завданням запропонованого законопроекту є надання матеріальної, психологічної підтримки молодим сім'ям (в довгостроковій перспективі – також молодим громадянам, які вступають в доросле життя), формування впевненості у громадянах, що держава дбає про них та прагне надати підтримку на всіх етапах життя, а також підтримка та стимулювання народжуваності в Україні.[3]

Аналогічні програми успішно діють в країнах Близького Сходу та в деяких країнах Європи. У Європі практика державного депозиту, який виплачується в разі народження дитини, існує тільки в Ірландії. Держава виплачує за кожну дитину в доларовому еквіваленті 2 500, з яких при народженні батькам видається на руки тільки невелика частина. Наступного разу можна отримати гроші, коли дитина досягає чотирирічного віку, а після досягнення 12 років батьки можуть знятий залишок. І це не рахуючи мінімальної допомоги в розмірі 150 доларів, яка виплачується щомісяця до досягнення дитиною семирічного віку (до кризи 2008 року допомога виплачувалася до 18-річчя).

В Сінгапурі на кожного немовля відкривається банківський рахунок, на який держава вносить 3 тис. сінгапурських доларів (майже 2 тис. доларів США). Друга дитина в сім'ї впродовж перших шести років життя отримує на рахунок кошти від батьків, а після досягнення 6-річного віку держава збільшує накопичену суму на 6 тис. сінгапурських доларів (близько 4 тис. доларів США).

ОАЕ. Громадянином Арабських Еміратів може стати тільки народжений в сім'ї громадян ОАЕ – в порівняння із загальним населенням країни, таких менше третини. У них дуже широкі фінансові привілеї. Наприклад, ще до весілля молодята

можуть отримати безвідсотковий кредит зі Шлюбного фонду ОАЕ, а це близько 20 тис. доларів на кожного. При цьому сплачувати його не так вже обов'язково: щойно в сім'ї народжується дитина, кредит автоматично вважається виплаченим. Доходи від нафти і газу і невелика кількість громадян, які можуть користуватися тими перевагами, дозволяють державі також відкривати депозитний рахунок для забезпечення майбутнього новонародженого. До 18-річчя там накопичується близько 100 тис. доларів. Але, не зважаючи на значні суми держпідтримки, приблизно 15% громадян не користуються кредитами, виплатами або депозитами на народження дітей – власних статків вистачає і без того.

Австралія. В Австралії за кожного новонародженого батькам дають премію в 4 тис. австралійських доларів (це трохи більше 3 тис. доларів США). Щоправда, відразу після народження на руки можна отримати тільки 30% від цієї суми – інші 2/3 виплачуються впродовж двох років. І тільки за умови, що немовляті зроблені всі необхідні щеплення.

Кувейт. На кожного новонародженого громадянина Кувейту автоматично відкривається банківський рахунок, розпоряджатися яким має право тільки сам власник. Держава зараховує туди початкову суму, яка приблизно дорівнює 3 тис. доларів США. Надалі рахунок приростає не тільки відсотками, але і відрахуваннями від батьків.[4]

Проект закону передбачає, що підставою для призначення допомоги в Україні є видане в установленому порядку свідоцтво про народження дитини та звернення батьків або інших законних представників дитини (для дітей, які мають статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – служби у справах дітей) до органу соціального захисту населення. Допомога зараховується на депозитний рахунок банківської установи на підставі договору, укладеного між відповідним органом соціального захисту населення та банківською установою.

Укладений договір повинен включати такі умови.

Дитина отримує в своє розпорядження банківський вклад (суму державної допомоги та всі нараховані на неї за весь час проценти) по досягненні нею 18 років або у разі:

- потреби дитини в грошових коштах на лікування (при наявності медичного висновку), якщо її батьки або інші законні представники не мають інших джерел для покриття зазначених витрат;
- втрати внаслідок стихійного лиха або іншої подібної форс-мажорної обставини дитиною житла, для придбання дитині нового житла;
- потреби дитини в грошових коштах для отримання вищої освіти на підставі укладеного договору про навчання, якщо згідно з умовами договору сума банківського вкладу покриває не менше половини вартості всього відповідного навчання.

Передбачене право на отримання допомоги дитині на майбутнє (до моменту фактичного отримання дитиною грошових коштів) не успадковується та не передається іншим чином.

У випадку смерті отримувача допомоги в період з моменту її призначення і до фактичного отримання, сума призначеної допомоги та половина нарахованих на неї за весь час процентів зараховуються до Державного бюджету України. Інша половина нарахованих на суму допомоги процентів за весь час виплачується батькам або іншим законним представникам дитини.[3]

Таким чином прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» щодо запровадження державної допомоги дитині на майбутнє» сприятиме стимулюванню народжуваності в Україні, покращить матеріальне забезпечення українських сімей та вселить в них впевненість в майбутньому (надасть психологічну підтримку). В довгостроковій перспективі Закон забезпечить фінансову підтримку молодим громадянам, які вступають в доросле життя. Також Закон сприятиме розвитку фінансового сектору економіки: розміщення додаткових

фінансових ресурсів (коштів державної допомоги) протягом тривалого часу на рахунках банківських установ надасть додаткові можливості для інвестування [5].

Список використаних джерел:

1. <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/ukraincy-v-2019-godu-zhenilis-v-shest-raz-chashche-chem-razvodilis-minyust-1378236.html>

2. Про державну допомогу сім'ям щ дітьми: Закон України від 21.11.1992 № 2811-ХІІ.

3. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" щодо запровадження державної допомоги дитині на майбутнє. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67981

4. <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/enews/depozit-rebenku-na-budushchee-kak-eto-delaetsya-v-drugih-stranah-1410468.html>

5. Romanenko E. Chaplai I. PUBLIC ADMINISTRATION BY THE MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN CONSTRUCTION OF UKRAINE / I. Chaplay // Публічне урядування. – 2017. - №2 (7) – травень 2017. - С. 172-180.

СЕДІКОВА І.О.

*професор кафедри менеджменту і логістики,
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна*

СОЦІАЛЬНІ ПРОЄКТИ У ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ

На сучасному етапі розвитку нашої держави вкрай важливим та актуальним постає питання забезпечення якості публічного управління. В процесі розбудови країни, реформування всіх сфер життєдіяльності суспільства вагомим значенням набуває проектний менеджмент, для якого проект – специфічний спосіб організації діяльності, що відкриває практичні можливості для втілення ідей та досягнення результату.

Під проектом у публічній сфері розуміють комплекс взаємопов'язаних логічно-структурованих завдань, упорядкованих у масштабі часу, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки, адміністративно-територіальних одиниць чи територіальних громад, організацій та установ і здійснюються в умовах фінансових та інших ресурсних обмежень у визначені терміни [1, с. 58-62].

Управління проектами у публічній сфері – це процес інституалізації у програмно-цільовий формат способів втручання державних органів влади, місцевого самоврядування у соціальну дійсність з метою розв'язання публічної проблеми [1, с. 74-78]. У публічній сфері виділяють: проекти під оголошені конкурси та проекти, що розробляються за ініціативою проектодавця. Серед зазначених типів проектів окремо виділяють соціальні проекти. Г. Нагорна під соціальним проектом розуміє «сукупність взаємопов'язаних, запланованих з урахуванням наявних ресурсів і реалізованих дій, призначених для досягнення певних суспільно-корисних цілей в межах деякого часу» [2]. Автор даного дослідження визначає

соціальний проєкт як – згенероване ініціатором проєкту соціальне «ноу-хау» (нововведення), метою якого є створення, модернізація або підтримання в зміненому середовищі матеріальної або духовної цінності, яке має просторово-часові, ресурсні обмеження та визначається позитивним соціальним значенням. Соціальне проєктування в державному управлінні з'являється саме у розрізі підготовки реформ, створення соціальних та державних програм, стратегій, концепцій, нормативно-правових актів, які направлені на підвищення показників рівня життя в країні. Щодо проєктування в соціальній сфері, на думку В. Ковалева – це створення прообразу соціального об'єкту, процесу, явища, технології, соціальних якостей і завжди направлено на внесення змін до соціального оточення людини [3, с. 27]. О. Антонова у [4, с. 4] зазначає, що проєктування – відповідальний етап соціального управління, що вимагає знання законів суспільного розвитку.

В основі соціального проєктування завжди лежить громадянська ініціатива: здатність соціально-орієнтованих некомерційних організацій усвідомити суспільно значиму проблему, запропонувати її раціональне рішення, протестувати соціальні новації в реально існуючих умовах. У той же час розуміння органами влади значимості громадських ініціатив та їх підтримка виступають свідченнями зрілості держави, ефективності її соціальної політики.

Соціальне проєктування – вид діяльності, який має пряме відношення до динамічного розвитку країни, організації ефективної взаємодії влади і громадянських інститутів, подолання соціальних проблем та конфліктів. Сьогодні без застосування проєктних технологій важко уявити собі державну соціальну політику, підприємницьку діяльність або благодійну кампанію. Різноманіття предметних областей, використання соціального проєктування, дає простір для реалізації задумів (ідей), застосування кваліфікації та досвіду учасників на різних рівнях. Ці важливі обставини для самореалізації ініціаторів і виконавців здійснюються через різні типи соціальних проєктів. Надалі наведені види соціальних проєктів, деякі типи проєктів

не виділяються, оскільки вони не є актуальними для діяльності некомерційних організацій.

«Нормальний» проєкт. До соціальних проєктів можна частково застосувати характеристики, які використовуються в технології управління бізнес-проєктами. Такі проєкти оцінюються за ознаками масштаб, терміни реалізації, якість, ресурсне забезпечення. Враховуються також місце і умови реалізації. Проєкт, в якому названі ознаки врівноважують одна одну, називають «нормальним» проєктом.

За характером проєктованих змін. За своєю природою соціальні проєкти націлені на підготовку та впровадження соціальних змін. Залежно від того, який шлях обирається для реалізації таких змін, соціальні проєкти поділяють на інноваційні та підтримуючі.

У загальному сенсі будь-якому соціальному проєкту притаманні інноваційні властивості, але при виділенні типу інноваційних проєктів виходять з їх специфічного призначення. Завдання таких проєктів – впровадження принципово нових розробок.

Інноваційний проєкт – це система взаємопов'язаних цілей і механізму їх досягнення. Він являє собою комплекс науково-дослідних, виробничих, організаційних, фінансових, комерційних та інших заходів, відповідним чином організованих, оформлених комплексом проєктної документації.

Підтримуючі проєкти вирішують завдання культурно-гуманітарного спрямування. Вони спрямовані на збереження та використання культурного надбання.

Поділ соціальних проєктів за напрямками діяльності дає безліч типів, оскільки тут з питаннями організаційного характеру стикаються питання змістовного характеру проєктів. Наведемо деякі з типів, щоб показати різноманітність напрямків соціального проєктування.

Освітні проєкти. В освітніх проєктах вирішуються проблеми з наданням освітніх послуг. Треба зауважити, що отримання знань, умінь і навичок характерно для будь-якого соціального проєкту. Крім того, освітні проєкти можуть бути

спрямовані на вдосконалення самої системи освіти (освітні реформи).

Науково-технічні проекти також можуть виступати як проекти соціальні, якщо своїми наслідками безпосередньо відносяться до суспільного життя. Науково-технічні проекти можуть мати пошуковий, експериментальний характер та через представлення результатів громадської думки викликати суспільний інтерес, сприяти створенню асоціацій, клубів тощо.

Культурні проекти за своєю основною спрямованістю можуть виступати як проекти художні, символічні, етнічні, екзотичні тощо.

За особливостями фінансування. Соціальні проекти порізного потребують фінансових ресурсів. Вибір моделі фінансування залежить від багатьох факторів, і, перш ніж з нею визначитися, необхідно зрозуміти мотив фінансиста і оцінити можливості взаємодії з ним.

Інвестиційні проекти. Інвестиція – це внесок власника в справу з метою отримання прибутку. Далеко не кожен проект може залучити інвестиції. Потрібен детально розроблений документ (бізнес-план), без нього немає інвестиційного проекту. Якою б не була мета проекту, він не стане інвестиційним, якщо його реалізація не задовольняє основну потребу інвестора – отримання прибутку.

Спонсорські проекти. У повсякденній практиці слововживання «спонсор» розглядається як людина (організація), яка дає гроші на вподобаний проект, без вимоги повернення. Це уявлення відображено в багатьох довідниках з ринкової економіки, де спонсор ототожнюється з меценатом, однак, спонсорство – економічна, а не моральна діяльність. Спонсор, як і інвестор, проявляє інтерес до цілей проекту, але в першу чергу переслідує власну вигоду.

Таким чином, різноманіття типів проектів – одна з рис соціального проектування. Можливість застосовувати проектні підходи і технології на будь-якому рівні соціальної організації, в самих різних масштабах, часових рамках, з потужними

ресурсами (чи без них) надає соціальному проектуванню гнучкості і реалістичності.

Список використаних джерел:

1. Чемерис А. Розроблення та управління проектами у публічній сфері: європейський вимір для України. Практичний посіб. – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 80 с.

2. Нагорна Г. Соціальне проектування в сфері публічного управління // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ/ [голов. ред. М. Іжа]. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2015. Вип. 3(63). С. 99-103.

3. Ковалев В. Социология управления социальной сферой: учеб. пособ. М.: Академ. проект, 2013. 232 с.

4. Антонова О. Соціальне проектування в теорії державного управління // Держ. упр. та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / редкол. : С. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. Вип. 3 (3). С. 3 – 12.

СИЧОВА А.О.

*доцент кафедри туризму,
готельної і ресторанної справи,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Старобільськ, Україна*

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЗА МЕТОДИКОЮ Т. КУНЦА І К. ТОМАСА

Однією з глобальних тенденцій в державному управлінні виступає звернення до державно-приватного партнерства як інструменту досягнення публічних цілей. В академічних колах не існує єдиної узгодженої дефініції подібного формату співпраці. Наприклад, С. Осборн визначає державно-приватне партнерство як «взаємодію між різними суб'єктами державного і приватного секторів, у тому числі політичні мережі, де уряд виконує роль консультанта» [1, с.124]. Т. Кунц і К. Томас розуміють під державно-приватним партнерством «низку взаємодій соціально-політичної спрямованості» [2, с.771], зараховуючи до них надання технічної допомоги, грантів і розподіл витрат. Такий широкий погляд дозволяє створити класифікацію критеріїв з метою охоплення спектру партнерських програм у системах управління ефективністю, як з боку уряду, так і через державно-приватні партнерства.

У блоці джерел щодо зазначеної проблематики зазвичай досліджуються фактори підтримки ефективності політичної структури, натомість про якість самих показників результативності існують вельми розмиті припущення. Непослідовне використання показників, двозначність їх інтерпретації та відсутність методології для розмежування вихідних параметрів і кінцевих результатів загрожує зниженням рівня ефективності партнерств, особливо із залученням третіх сторін.

Проблеми з ідентифікацією початкових умов і фінальних ефектів, перш за все, пов'язані з використанням пасивної мови щодо визначення активного суб'єкта дії. Наприклад, програма природоохоронних заходів Міністерства сільського господарства США зазначила в якості результату «кількість площ для збереження водозбірних басейнів» у співпраці з представниками органів місцевого самоврядування та фермерами. Пасивна мова вносить невизначеність щодо суб'єкта, відповідального за реалізацію початкового плану, одночасно покладаючи її на центральну владу, місцеві органи самоврядування, недержавні структури і підприємців.

Крім пасивної мови, слід також звернути увагу на чіткість ідентифікації критеріїв. Наприклад, партнерська програма з відновлення водної екосистеми інженерного корпусу армії США перерахувала «кількість акрів відновленого середовища проживання» в якості вихідного параметра, тоді як програма природних ресурсів позначила дану категорію в якості кінцевого результату. Подібне смислове дублювання створює двозначність категорій, оскільки мова може йти як про процес відновлення, так і про стан заданого навколишнього середовища. У першому випадку ми говоримо про результат, у другому випадку – про умови. Цю двозначність можна було б легко прояснити, якби експерти, вибираючи показники ефективності, слідували загальному шаблону, з униканням пасивного формату висловлювання.

Необхідність проведення відмінностей між проміжними і кінцевими результатами зумовила розробку категорій задля класифікації державно-приватних програм. Наприклад, Л. МакДонел і Р. Елмор [3] зосередилися на стратегіях політичного втручання через мандати, стимули, нарощування потенціалу та трансформацію політичної структури. Представлені типології базуються на застосуванні занадто широких категорій, незручних для ідентифікації проміжних і кінцевих показників з позиції конкретних програм.

Т. Кунц і К. Томас запропонували класифікацію на основі критерію контролю (або з боку держави, або третіх осіб), яка

перегукується з типологією Д. Фредеріксона і схемою мульти-параметрів С. Саламона. Саме критерій контролю задає два фундаментальних стрижня визначення результативності, а саме: суб'єкти і наслідки дій. Так, за Т. Кунцем і К. Томасом, «проміжні результати (outcomes) – це продукти або послуги, які є результатом внутрішньої діяльності партнерства», тоді як «остаточні ефекти (outputs) – це поведінка або умови, на які впливають додаткові фактори, зовнішні відносно партнерства» [4, с. 775]. Дослідники запропонували авторську типологію державно-приватних партнерств з позиції проміжних і кінцевих результатів:

Нормативні програми. Категоризація результатів для програм регулювання містить сукупність стандартів і поведінкових кодексів, дії з моніторингу та кількість складених протоколів. Перераховані результати здійснюються у межах самої програми, тоді як фінальні результати виходять за межі прямого контролю партнерських програм. До них відносяться зміни в поведінці цільової групи населення, а також трансформація соціальних, економічних або екологічних умов. Наприклад, надання приватним особам права на видобуток нафти з метою зміни поведінки орендарів задля розвитку зеленої енергетики з використанням моніторингу їхніх дій. Іншими словами, регуляторні програми відповідальні за умови, які часто маркуються у якості кінцевих результатів, що призводить до недооцінки реальної продуктивності партнерства.

Інфраструктурні програми включають партнерства з третіми сторонами. Більшість помилок у визначенні результатів трапляється через невірну ідентифікацію фізичних умов, які можуть виявитися як проміжним, так і кінцевим параметром. Наприклад, якщо метою партнерства називають підвищення рівня громадської безпеки за рахунок поліпшення стану греблі або дамби, тоді громадська безпека – це фінальний результат, а фізичний стан споруди – вихідний параметр.

Гранти і програми спільного розподілу витрат агрегують проміжні та кінцеві результати, виступаючи загальними компонентами державно-приватних партнерств. Програми

грантів і контрактів тотожні з огляду на виділення коштів одержувачам з метою заохочення певних дій. Але рівень контролю партнерської програми на одержувачів грантів значно менший, порівняно з контрактами. Хоча до грантів можуть додаватися певні умови, вони зазвичай менш деталізовані, ніж контракти, де докладно описані послуги або продукти, які повинні бути надані підрядником. Таким чином, контракти виступають продовженням партнерської діяльності, що здатна виконуватися власними силами, проте передається третім особам. Отже, діяльність підрядника розглядається як результат партнерства, оскільки аутсорсинг виконує роль компліментарного фактору.

Таким чином, проміжні (вихідні) параметри і кінцеві результати представляють собою будівельні блоки систем управління ефективністю. Їх скрупульозна і послідовна класифікація допоможе системам краще оцінити ефективність програм, що надають державні послуги безпосередньо або через державно-приватні партнерства. З метою удосконалення ідентифікації результатів слід звернути увагу на наступні моменти.

По-перше, майбутні результати не слід визначати за допомогою пасивних пропозицій, оскільки вони не надають чіткої відповіді, чи проводяться заходи у межах або поза партнерством. Показники ефективності повинні визначатися активною мовою через приписування певних дій або безпосередньо програмі, або зовнішнім учасникам. По-друге, варто проявляти обережність при розробці стимулів у системах управління ефективністю з метою уникнення стратегічного спотворення проміжних і кінцевих результатів. Якщо система управління ефективністю орієнтована на кінцевий ефект, а бюджети збільшуються або зменшуються відповідно до поліпшених проміжних параметрів, тоді у керівників програм з'являється стимул класифікувати проміжні результати як остаточні. Двозначність стратегічної звітності можна нівелювати за допомогою звернення до систематичного методу визначення проміжних і кінцевих результатів.

Отже, зважаючи на збільшення кількості державно-приватних партнерств, експертам необхідно приділяти увагу відмінностям між проміжними і кінцевими результатами через розробку точних показників на основі критерію контролю. У цьому випадку управління ефективністю зможе розкрити власний потенціал для надання корисної інформації теоретикам і практикам, зацікавленим в державно-приватному партнерстві.

Список використаних джерел:

1. Osborne, S.P. (Ed.) (2000). *Public-private partnerships: Theory and practice in international perspective*. London: Routledge. – 314 p.
2. Tomas M. Koontz, Craig W. Thomas (2012). *Measuring the Performance of Public-Private Partnerships // Public Performance & Management Review*. – Vol. 35. – No. 4. – P. 769–786.
3. McDonnell, L., & Elmore, R.F. (1987). *Getting the job done: Alternative policy instruments // Educational Evaluation and Policy Analysis*. – Vol. 9(2). – P. 133–152.
4. Tomas M. Koontz, Craig W. Thomas (2012). *Measuring the Performance of Public-Private Partnerships // Public Performance & Management Review*. – Vol. 35. – No. 4. – P. 769–786.

СТАНШЕВСЬКИЙ В.Ю.

аспірант,

Міжрегіональна академія управління персоналом

м. Київ, Україна

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ КРАЇНИ
В СОЦІАЛЬНОМУ ТА ЕКОНОМІЧНОМУ
СЕРЕДОВИЩАХ**

Вітчизняні дослідники у процесі визначення змісту поняття державно-приватного партнерства виділяють особливості реалізації проектів у різноманітних галузях соціальної та економічної діяльності держави.

Зокрема, І. Нейкова припускає і ми схилиємося до її думки, що концепція державно-приватного партнерства може існувати в тих сферах життєдіяльності людей, які зачіпають державні інтереси (транспорт, енергетика, соціальна сфера тощо). Наприклад, у інноваційному секторі економіки, у процесі реалізації державної промислової політики та реалізації «погоджувальних» (договірне партнерство державного та приватного сектору) принципів співпраці і макропланування [1, с. 118].

Як демонструють результати досліджень, підходи вітчизняних авторів щодо трактування твердження «державно-приватне партнерство» є досить багатоманітними та неоднорідними. Одні автори акцентують основну увагу на суспільній необхідності реалізації спільних проектів державного та приватного сектору, інші – аналізують таке партнерство як інструмент розв'язання проблем країни в соціальному та економічному середовищах. Деякі автори припускають, що це засіб отримання вигоди для партнерів у процесі здійснення спільної діяльності.

Розглянувши основні визначення державно-правового партнерства, його основні характеристики, пропонується його

розуміти як офіційно оформлене взаємовигідне співробітництво приватного підприємництва та органів публічної влади, яке дає змогу об'єднати наявні можливості, рівноправно розподілити ризики та отримати вигоди від такого партнерства. Підвищення якості надання соціальних послуг та реалізація держаних програм і проєктів в усіх напрямках економічної діяльності неможливе без збільшення ефективності розподілу ресурсів.

Деякі автори пропонують визначення поняття «державно-правове партнерство» розглядати в рамках основних положень концепції змішаної економіки. Ця концепція вказує на важливість держави як посередника, який має можливість регулювати і змінювати ринкові механізми, водночас, створює сприятливі умови для безпосередньої участі приватного сектору в розвитку соціально-економічного життя населення. Тому, багато авторів виділяють соціальний напрям даної економічної моделі.

Сутність державно-приватного партнерства можна розглядати за допомогою різноманітних методологічних підходів і в ракурсі низки теоретичних концепцій. Сам термін «державно-правове партнерство» є досить комплексним, у ньому існує поєднання діяльності двох партнерів: приватного сектору і держави. Форма ділових взаємозв'язків у даному партнерстві розкрита у самому формулюванні змісту державно-правового партнерства.

На мій погляд, отримати синергетичний ефект можна у результаті реалізації механізмів державно-приватного партнерства, яке сприятиме збільшенню рівня продуктивності діяльності країни і бізнесу шляхом об'єднання спільних зусиль та наявних ресурсів. Результатом такого співробітництва буде отримання більшого ефекту, аніж від діяльності кожного з партнерів окремо.

З наукової точки зору І. Долженко та О. Мамченко, учасники державно-приватного партнерства вкладають фінансові та матеріальні ресурси із врахуванням рівноправного розподілу можливих ризиків між собою в економічному та юридичному аспектах [2, с. 97].

На мою думку, державно-приватне партнерство істотно відрізняється від такого виду співробітництва, як державне замовлення, адже в результаті такої взаємодії, інтереси сторін мають задовольнятися повністю, а не частково.

Як стверджують Ю. Залознова, І. Петрова, Н. Трушкіна, і бізнес, і держава у державно-приватному партнерстві на взаємних умовах мають свій інтерес, який принесе їм у майбутньому значні переваги. Під час здійснення державно-приватного партнерства, вигоди, які прагнуть отримати обидві сторони можуть відрізнятись одна від одної в залежності від поставленої мети.

Приватні компанії як учасники співробітництва з державою прагнуть отримати пільги та гарантії за рахунок використання фінансових, матеріальних, адміністративних, або природних, ресурсів держави. Отримання гарантованого доходу на достроковий термін та можливість розширити свою діяльність є основними вигодами приватного сектору від участі у державно-приватному партнерстві. При тісній співпраці органів публічної влади та представників бізнесу, держава, в свою чергу, отримує можливість залучення додаткових інвестицій для реалізації соціально-економічних проєктів, що зменшує навантаження на державний бюджет. Це дає можливість підвищити конкурентоспроможність товарів та послуг на зовнішньому та внутрішніх ринках шляхом формування дієвої та одночасно гнучкої системи управління економікою [3, с. 96; 4].

На підтримку авторів, можна стверджувати, що, співпрацюючи разом, і бізнес, і держава мають власний інтерес та намагаються максимально продуктивно використати можливості та ресурси один одного. Учасники партнерства володіють певними функціями, які, за їх чіткого розподілу, створюють рівновагу у таких відносинах і гарантують їх оперативну реалізацію. Державі, у партнерській взаємодії, відведено ключову роль, адже об'єктом угоди є державне майно, а предметом – виконання державних функцій.

Узагальнюючи підходи і розробки вітчизняних авторів, розкрито основний зміст терміну «державно-приватне партнерство». Можна підкреслити, що це – складний механізм співпраці державного та приватного сектору, що переслідує безліч цілей, охоплює значну частину сфер життєдіяльності людей, здійснюється через різноманітні організаційні форми. І знайти чітке та узгоджене пояснення змісту державно-приватного партнерства, з урахуванням його багатоаспектності та специфіки, досить складно.

Список використаних джерел:

1. Шулюк Б. С. Концептуальні засади фінансового механізму державно-приватного партнерства [Електронний ресурс] / Б. С. Шулюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економіка, управління та адміністрування. - 2018. - № 4. - С. 117-123.с. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2018_4_23

2. Петрова І. П. Поняття державно-приватного партнерства: оцінка зарубіжних і вітчизняних визначень / І. П. Петрова // Вісник економічної науки України. - 2014. - № 3. - С. 88-99. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2014_3_19.

3. Залознова Ю.С. Петрова І.П. Трушкіна Н.В. / ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО»: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО Випуск № 5 / 2016 с. 96 http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/16.pdf.

4. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії: монографія / [В. М. Козаков, О. В. Рашковська, В. А. Ребкало, Є. О. Романенко, І. В. Чаплай]. — Київ: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. — 288 с. — Бібліогр. : с. 267–287.

ТИХОНЕНКО О.О.

*магістр з державної безпеки,
Інститут Управління державної охорони України
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ПРОФАЙЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

В рамках сучасних реалій країни і далі актуальними залишаються питання деструктивних процесів, що становлять загрозу державній безпеці. Зокрема, бойові дії на сході країни у сукупності із фінансово-економічною кризою та геополітичними проблемами, що призвели до значної ескалації конфронтаційних процесів в рамках українського соціуму, проявом чого став високий рівень криміногенної активності, терористичних актів, посягань на життя та здоров'я людей в країні в цілому.

Лише в м. Київ в період 2018-2019 року, відповідно з [1], було зафіксовано 6 зухвалих випадків замахів на життя громадян шляхом підриву їх транспортних засобів, а з 2019-2020 зафіксовано непоодинокі вдалі спроби терористів захоплення заручників, що спричинили значний резонанс в суспільстві та кваліфікувались правоохоронними органами, як терористичні акти. На сьогоднішній день, протиправні дії, особливо у формі терористичного акту, що посягають на життя та здоров'я громадян, відбуваються на дуже професійному рівні і завдають суспільству значної шкоди. Такі дії сьогодні - це чітко спланований захід, з потужним фінансуванням та забезпеченням.

В рамках розширення масштабів злочинної діяльності і тероризму особлива увага повинна приділятися методам управління в сфері державної безпеки та охороні громадського порядку. Особливо вразливими в даному випадку стають

об'єкти критичної інфраструктури держави. Загроза сталому функціонуванню та існуванню таких об'єктів, будь-якої форми власності, призводять до швидких негативних наслідків, що несуть загрозу національній безпеці держави в цілому. Проте, згідно [2] на даний час в державі немає чітко визначеного та законодавчо врегульованого поняття "критична інфраструктура", не визначено чіткого порядку управління та контролю за безпекою об'єктів з боку держави.

Звернувшись до міжнародного досвіду таких держав, як США, Китай, Ізраїль, тощо, ми можемо спостерігати чітко врегульовану законодавчу базу та досить широкі повноваження з боку державних правоохоронних органів. Такі повноваження є наслідком того, що основною загрозою для таких об'єктів визнано акти тероризму та загрози природнього характеру, що актуально в умовах реальної ситуації і в нашій державі. Також в багатьох країнах світу з боку держави такі об'єкти захищаються від повного спектру загроз – і антропогенних, і природніх, а інструментами такого захисту є державне управління та координація процесів моніторингу, виявлення та попередження загроз щодо об'єктів та формування заходів реагування і мінімізації наслідків.

Дивлячись на статистику злочинів за останні декілька років, можливо зробити припущення, щодо великого навантаження на державні правоохоронні органи. Виходячи з таких фактичних обставин при забезпеченні безпеки об'єктів критичної інфраструктури і для більш ефективного забезпечення їх безпеки, логічним було б розширити структурну та матеріально-технічну базу державним правоохоронним органам. Проте такий крок водночас спричинить велике економічне навантаження на бюджет країни, що в наявних умовах є проблематичним.

Розглянувши міжнародну практику, обумовлену схожими проблемним питанням, ми можемо спостерігати мінімізацію такого навантаження шляхом розробки нормативно правової бази, при якій забезпечення безпеки об'єктів покладається на суб'єкта господарювання різних форм власності, в тому числі і

приватної, а контроль за виконанням лишається за державними органами. Тож забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури доцільно покласти на приватні служби безпеки та охорони, розробивши нормативно правову базу для здійснення процедур щодо забезпечення безпеки, затвердивши стандарти, вимоги до персоналу та забезпечивши взаємодію з державними правоохоронними органами. Таким чином, держава залишає за собою функцію управління та контролю, а фактичним виконавцем забезпечення безпеки об'єкту, стає суб'єкт господарювання.

При розробці стандартів, норм та вимог до персоналу, окремо необхідно виділити, що в комплекс засобів захисту таких специфічних об'єктів у міжнародній практиці обов'язково входить відповідно до [3, С. 26.] проведення процедур профайлінгу з метою виявлення реально та потенційно небезпечних осіб - порушників. При коректному використанні, профайлінг зарекомендував себе, як превентивна система, а міжнародний досвід фахівців доводить, що превентивність є ключовою особливістю, що дозволяє забезпечити надзвичайно ефективний рівень безпеки об'єкту, що охороняється.

Технологія профайлінгу дає змогу не просто змодельовати ситуацію, а виявити реальні елементи можливого злочину в конкретній часово-просторовій системі координат шляхом спостереження та візуальної психодіагностики, за допомогою специфічних методів, виявити не конгруентність у поведінці та/або в емоційному стані будь-якого індивіда, від терориста до звичайного грабіжника чи нападника.

Список використаних джерел:

1. Взрывы, захваты заложников стали главными новостями в стране. : веб-сайт. *В городе Киев* : веб-сайт. URL: <https://kiev.vgorode.ua/news/sobytyia/a1125045-zalozhniki-vzryvy-i-sfabrikovannye-dela-istorija-ukrainskikh-teraktov> (дата звернення: 29.09.2020).

2. Проект Закону України про критичну інфраструктуру та її захист. Режим доступу. *Верховна рада України* : веб-сайт.

URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65996
(дата звернення: 29.09.2020).

3. Дормидонтов А. В. Профайлинг : учеб. пособие / А. В. Дормидонтов, И. А. Семенова. Ульяновск : УВАУ ГА (И), 2011. 111 с.

ЧМИР Я.І.

*аспірант кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна академія управління персоналом
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ГЛОБАЛЬНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ

Головним суспільно-політичним трендом сучасності є глобальне інформаційне інтегрування людства в переважній більшості сфер та галузей його життєдіяльності поза будь-які політичні, економічні, расові, культурні тощо розбіжності. Цей визначальний на сучасному етапі соціогуманітарний феномен обумовив створення єдиного світового глобального інформаційного простору.

Інформаційне суспільство формує принципово нові умови існування націй, стверджує відомий британський професор Ентоні Сміт. На його думку створення глобального інформаційного простору, як "станового хребту сучасної цивілізації" призводить до зростання взаємовпливів національних культур, появи світоглядно-ціннісних конфліктів та так званого "інформаційного синдрому", що спричиняється низкою загрозливих факторів. Це, зокрема: диференціація суспільства, що тягне за собою необхідність розвитку діалогу між управлінським апаратом і підлеглими; небезпека виникнення інфократії (влади власників інформації); суперечність між універсальними завданнями демократії і потребами розвитку традиційного суспільства; суперечність між глобальними та національними цінностями; труднощі подолання демократичними засобами монополії на інформацію, забезпечення контролю суспільства за діяльністю засобів масової інформації і формування відповідного законодавства [1, с. 11].

Основними суб'єктами глобального та національних інформаційних просторів є наддержавні міжнародні органи й

установи та транснаціональні корпорації, держави та їх уряди, господарючі суб'єкти та фінансово-промислові групи, політичні партії та організації громадянського суспільства, релігійні організації, фундаменталістські та терористичні угруповання, окремі політики й громадські діячі, журналісти й публіцисти, блогери та пересічні громадяни – всі, хто спроможний та має бажання і можливості на власний розсуд збирати, обробляти, сприймати, зберігати, перетворювати й поширювати інформацію будь-яким з доступних каналів комунікації.

Разом з безсумнівними перевагами глобальне інформаційне суспільство несе в собі загрози й ризики, адже глобальний інформаційний простір не має національних і державних кордонів, практично позбавлений державного контролю й впливу, спроби цензурування нівелюються миттєвістю розповсюдження інформації та наявністю сотен обхідних каналів та приховувань ір-адреси комп'ютера споживача тощо. Глобальний інформаційний простір виявився привабливим інфраструктурним середовищем для різного роду шахраїв, злочинців та недоброзичливців, що призводить до масових порушень прав людини, викрадення інформації, промисловим та іншими видами шпигунства, хакерських атак на офіційні веб-сайти державних та фінансових установ, викраденні й продажу конфіденційної інформації про політичних діячів та пересічних людей, розповсюдження протиправного аморального та зловмісного контенту, що загрожує психічному здоров'ю особистості, насамперед, молоді тощо. Як зазначає з цього приводу І. Сопілко "інформаційний прогрес перетворився на інструмент поневолення людини інформаційними технологіями" [2, с. 78-79].

В інформаційному суспільстві та глобальному інформаційному просторі оперування інформаційними потоками, вся сукупність інформаційно-комунікаційних відносин і системи їх регулювання відіграють системотворчу роль життєдіяльності людських спільнот та здійснюють вирішальний вплив на стан і динаміку політичної, соціально-

економічної, військово-оборонної, духовно-культурної та інших складових суспільно-політичного буття людини, всю систему органів публічного врядування кожної країни. Це означає, що в кожній з названих складових важливу роль відіграє інформаційна безпека відповідної сфери, а сама інформаційна безпека все більше виходить на передній план загальної національної безпеки і ця тенденція надалі тільки зростатиме.

Як стверджує І. Боднар, "головна інформаційна загроза національній безпеці – це загроза впливу іншої сторони на інформаційну інфраструктуру країни, інформаційні ресурси, на суспільство, свідомість, підсвідомість особистості, з метою нав'язати державі бажану (для іншої сторони) систему цінностей, поглядів, інтересів і рішень у життєво важливих сферах суспільної й державної діяльності, керувати їхньою поведінкою і розвитком у бажаному для іншої сторони напрямку. Власне, це є загрозою суверенітету України в життєво важливих сферах суспільної й державної діяльності, що реалізовується на інформаційному рівні" [3, с. 69].

Неминучість подальшого зростання загроз в сфері інформаційної безпеки підкреслив доктор наук з державного управління Ю. Нестеряк. Очевидно – зазначив він – "що технологічно розвинені держави намагаються і продовжуватимуть збільшувати політичну, економічну та військову перевагу за рахунок досягнення переваг у рівні інформатизації; і, як наслідок, – установа та проведення глобального інформаційного контролю над менш розвиненими державами, проведення в загальному інформаційному просторі ідеологічної та культурної експансії" [4, с. 64–65].

Під таким кутом зору інформаційна безпека суспільства та держави характеризує рівень стабільності та захищеності політичної, соціально-економічної, військово-оборонної, духовно-культурної та інших сфер і галузей життєдіяльності суспільства від усіх можливих небезпечних, дестабілізуючих негативних деструктивних загроз, що здатні завдати шкоду національним інтересам держави, сталому розвитку суспільства, благополуччю й здоров'ю кожного громадянина.

На нашу думку з точки зору забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства та держави є важливим формування відповідної інформаційної, інформаційно-комунікаційної та інформаційно-світоглядної системи освіти громадян, формування сучасної інформаційної культури суспільства в цілому. Формування нової інформаційної культури суспільства – одна з функцій та нагальних завдань держави, що хоче бути повноправним суб'єктом глобального інформаційного простору. Це передбачає як концептуальне бачення, так і стратегічне планування, закріплені на законодавчому рівні, а також формування на цих засадах і реалізацію державної інформаційної політики в цілому й державної політики інформаційної безпеки зокрема. Все це дозволить зайняти Україні достойне місце в глобальному інформаційному просторі, забезпечить спроможність своєчасно виявляти й нейтралізувати загрози та ризики негативного впливу шкідливого контенту національного і світового інформаційного простору, забезпечувати задоволення інформаційних потреб людини й суспільства, реалізацію національних інтересів держави в глобальному інформаційному просторі та здійснювати ефективний захист національного інформаційного простору та інформаційного суверенітету держави.

Список використаних джерел:

1. Smith Anthony. Nations and Nationalism in a Global Era. John Wiley & Sons, 2013. 222 p.
2. Сопілко І. М. Інформаційні загрози та безпека сучасного українського суспільства. *Юридичний вісник*. 2015. № 1 (34). С. 75–80.
3. Боднар І. Р. Інформаційна безпека як основа національної безпеки. *Mechanism of Economic Regulation*. 2014. № 1. С. 68-75.
4. Нестеряк Ю. В. Міжнародні критерії інформаційної безпеки держави: теоретико-методологічний аналіз. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 1. С. 62-67.

ЧОРНИЙ В.І.

аспірант,

Міжрегіональна академія управління персоналом

м. Київ, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМАТИКИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Корупція є явищем, яке з політичної та державницької точок зору набуває широкого спектру розповсюдження. На мою думку, це створює деструктивний ефект, адже корупція починає гіперболізовано сприйматися не лише владою (але й, частково, населенням) як єдиноначальний і єдино вірний спосіб вирішення проблем владного та бізнесового характерів. Через це, корупційність в органах державної влади України призводить до гіпотетичних варіацій збільшення та розростання корупційної, спотвореної ідеології не лише владною верхівкою, але й суспільством, загалом [1, с. 74].

На законодавчому рівні, однак, регулювання питання корупційності влади та протидія корупції як діяльність уповноважених органів регламентується законом України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року. На нормативно-правовому рівні, передбачається різновекторна боротьба із детермінантами корупційних перетворень. Разом з тим, відсутній розгалужений та комплексний підхід до підвищення ефективності вітчизняних механізмів попередження та протидії корупції в органах державної влади, що полягав би не лише у попередженні можливих корупційних злочинів, пов'язаних із отриманням неправомірної вигоди, а й стосувався виявлення та подальшого розв'язання уже наявних антикорупційних правопорушень. Адже, законодавцем уже зроблено акцент на профілактичному та запобіжному характері діяльності антикорупційних органів та інститутів, що функціонують на території держави Україна.

Одна із головних ідей (і, водночас, одне із головних завдань), що встановлюється законом України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року є робота у напрямі зменшення та поступового нівелювання корупційної системи влади – та, як наслідок, усіх негативних та спотворених форм здійснення політичного впливу, які є способами маскуванню корупційної діяльності у органах влади різних рівнів на території України [2].

Більше того, причини та передумови виникнення корупції підлягають дослідженню через ідеологічно-управлінські та повсякденно-життєві особливості політико-соціальної побудови суспільства. Відомою та загально визнаною є взаємопов'язаність між суспільним життям особливостям його повсякденної організації та політичними особливостями функціонування органів державної влади. Корупція в Україні «народжується» та набуває все більш урізноманітнених та спотворених форм через те, що, хоч де-юре механізми правового та нормативного регулювання щодо усунення неправомірного збагачення присутні (закони України «Про оперативно-розшукову діяльність» та «Про запобігання корупції»), де-факто відсутні дієві механізми щодо усунення адміністративно-управлінського свавілля в органах державного та місцевого рівнів. Важливо відзначити, що органи прокуратури та підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, до компетенції яких входить боротьба щодо усунення та протидії корупції, найчастіше виявляються або некомпетентними, або зацікавленими у результатах розслідування. Служба безпеки України та Національна поліція, своєю чергою, донедавна були наділені надто широким колом повноважень – зараз, втім, спостерігається тенденція до зняття монополій на розслідування вищезазначеними структурами корупційних злочинів [3, с. 37].

При цьому слід зазначити, що корупція є соціальним явищем. Відтак, можна констатувати, що в органах державної влади, детермінанти її виникнення та причини її розростання варто ототожнювати із чинниками соціального характеру, що прямо, або опосередковано, чинять вплив на корупційні

тенденції в державно-владному апараті України. Серед найбільш важливих, зокрема, можемо виділити такі, як: неточності та непослідовність формування апарату державного управління; як наслідок, невдалий, довгий та неефективний на практиці процес переходу до демократичного, правового державного режиму; квінтесенцією вищезазначених негативних соціальних чинників корупції завершує створення корупційного менталітету громадськості – адже громадяни впевнені у тому, що приклад, поданий владою, може бути застосованим у процесі бізнес-діяльності та вирішення конкретних, локальних завдань на робочому місці. Комплексно, все це призводить до формування «хворобливої» ідеології, сутність якої заключається у корупційності як проблемі суспільства, а не лише органів управління державою [4, с. 208].

Водночас, причини розвитку корупції на території України мають й інші складові. При цьому, важливо зауважити, що корупційні чинники, що формують у процесі здійснення владно-державного впливу політичною елітою України, дійсно знаходяться під контролем Національного агентства з питань корупції, Національного антикорупційного бюро України, та частково (у відповідності із законодавчо зменшеними повноваженнями) – Служби безпеки України та національної поліції. Іншим, більш важливим питанням, є процес контролю за антикорупційною діяльністю та управлінсько-громадянському рівні. На цьому наголошує Л. Білинська. На її думку, аспект недосконалості у питаннях державного управління, некомпетентності персоналу та невідповідності рівня кваліфікації займаним посадам створює прецедент зростання рівня корумпованості державних службовців в Україні. В той же час, ця проблема має й іншу складову – вона виявляється у тому, що суспільно-громадська свідомість на сьогодні перебуває у пограничному стані : а, як відомо, думка громадськості може бути почута там, де людська ініціатива вітається та така концепція культивувалася здавна. Громадська свідомість в Україні на часі не вийшла на новий рівень, тому аспект

подолання корупції, який залежить від ініціативи населення, в Україні набув рис закріпачення та статичності [5, с. 139-140; 6].

Список використаних джерел:

1. Нинюк М. Корупція як фактор загрози національній безпеці та суспільному ладу України / М. Нинюк, І. Нинюк // Історико– правовий часопис. – 2015. – № 2. – С. 71–76.

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року No 1700-VII – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

3. Ленкевич О.Ю. Організаційно–правовий механізм боротьби з корупцією на державній службі/ О.Ю. Ленкевич // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – № 16. – С. 34–37.

4. Валюшко І. В. Залучення громадянського суспільства до протидії корупції: уроки для України / І. В. Валюшко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. – 2015. – Вип. 13–14. – С. 204–214.

5. Білинська Л. В. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище / Л. В. Білинська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. – 2013. – Вип. 6–1(1). – С. 138–141.

6. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії: монографія / [В. М. Козаков, О. В. Рашковська, В. А. Ребкало, Є. О. Романенко, І. В. Чаплай]. — Київ: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. — 288 с. — Бібліогр.: С. 267–287.

ЩУР Н.О.
*доцент кафедри
суспільного розвитку і
суспільно-владних
відносин,
Національна
академія державного
управління при
Президентові України
м. Київ, Україна*

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ КОМУНІКАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Розвиток суспільства нерозривно пов'язаний із процесами комунікації, які визначальним чином впливають на темпи й напрями цього розвитку. Процеси глобалізації та інформатизації, не лише супроводжуються зростанням обсягів інформаційних потоків та інтенсивності інформаційних обмінів, але і актуалізували протягом останніх десятиліть значення ефективної комунікативної взаємодії. Комунікація – це «нервова система публічного управління», основний транслятор інформації між громадянами і державними інститутами. Грамотна комунікація – одна з необхідних умов успішного управління державою, ефективність якої порівнюється з володінням передовими засобами виробництва.

Існування в сучасному суспільстві суперечливих соціально-економічних, політичних інтересів потребує як їх узгодження, так і загалом створення атмосфери довіри між їх виразниками. Важлива роль у цьому процесі належить діалогу між владою та громадянами, їх об'єднаннями, забезпечення комунікативного зв'язку між учасниками політичних відносин. Налагодження партнерських відносин між суб'єктами

політичного життя актуалізує дослідження проблеми комунікації.

Ідеальним варіантом та формою комунікативної взаємодії громадянського суспільства та публічної влади є той, де суспільство і держава внутрішньо єдині, де індивідуальні та загальні інтереси збігаються і реалізуються спільними зусиллями всіх громадян держави як цілого [1, с. 29]. Держава у таких відносинах виступає винятково засобом задоволення розумних потреб усіх громадян. Комунікативний вплив може призвести як до негативних, так і до позитивних наслідків.

Наслідками комунікативного впливу на діяльність суб'єктів політики можуть бути відчуженість, розірваність, протистояння громадянського суспільства й держави, парманентна боротьба між ними на паритетних засадах. Відчуження у різних проявах і формах завжди супроводжувало розвиток суспільства. Політичне відчуження є процесом, який характеризується сприйняттям політики, держави, влади як сторонніх, чужих сил, які панують над людиною, пригнічують її.

Абсентеїзм або «голосування ногами», є однією з форм протесту в демократичних суспільствах. Абсентеїзм обумовлюється байдужим ставленням до політичних та ідеологічних проблем, або ж є виявом їхнього пасивного протесту та почуття безсилля, або постає наслідком принципової позиції. Абсентеїзм ще визначають як ухилення виборців від участі в голосуванні при виборах представників влади, глави держави та ін. Проте під цим поняттям слід розуміти не тільки ухилення від участі в голосуванні, але і відмову громадян від участі в інших формах політичного життя.

Політичне відчуження зумовлене й такими причинами, як втрата соціальних ідеалів, зневіра в будь-яких владних структурах, психологічна втома від нескінченного потоку політичної демагогії, непродуманих рішень політиків та відверто цинічної брехні [2, с. 15]. Якщо проаналізувати політичне відчуження як раціональний акт, то в електоральних процесах участь громадян реалізується тоді, коли прибутки від неї будуть перевищувати витрати (максимізація вигоди).

Типи політичної поведінки: нонконформна і аберантна. Нонконформне (принципове) відчуження характерне для тих виборців, які усвідомлено бойкотують вибори. До другого типу (доцільне) відносять виборців, які не бажають конфліктувати з існуючою системою і, одночасно, не хочуть бути належними до того, що відбувається. Недобровільне відчуження громадян є свідченням свідомого обмеження управлінською елітою прав і свобод людини та громадянина, що так чи інакше веде до формування в державі недемократичної політичної комунікації. У багатьох державах застосовується накладення штрафу за неявку через суд відповідно до розмірів, установлених у законі [3].

Варто відзначити, що мотиви участі в комунікативному процесі органами публічної влади та громадськості часто відрізняються. Публічні органи та інститути вступають у процес комунікації для того, щоб інформувати, впливати, переконувати громадськість у правильності обраного політичного курсу (ухваленого управлінського рішення) або з метою визначення шляхів його вдосконалення. Головною причиною участі у процесі комунікації з боку громадськості є задоволення потреб, захист інтересів окремої людини або групи людей обслуговують ті чи інші потреби: виживання, самореалізації, співпраці з іншими людьми, прояву своїх здібностей тощо. Таким чином, інформаційно-комунікативна діяльність є важливою складовою процесу публічного управління, оскільки вона дозволяє узгоджувати і об'єднувати цілі держави і громадян в єдине ціле, що в результаті призводить до прийняття спільних і взаємоприйнятних політичних та управлінських рішень.

Громадська думка має бути в центрі формування державної комунікаційної політики. Щоб рішення, що приймаються владою, сприймаються суспільством, необхідно починати враховувати інтереси всіх верств населення замість того, щоб маніпулювати громадською думкою. А тому досліджується основні механізми впливу інститутів громадянського суспільства на публічну владу для необхідності реформування публічних комунікацій як стратегії для

встановлення довіри між державою та суспільством, зумовлюючи зміну відносин та активізацію участі у процесі публічного управління всіх його учасників.

Важливим механізмом у системі взаємодії органів публічної влади та громадськості є громадські ради, які, виступаючи своєю платформою комунікаційної взаємодії, є потужним інструментом залучення громадян до участі в управлінні державою та демократичного розвитку країни в цілому. Громадські ради спроможні стати ефективним "містком" між інститутами влади та населенням за умови активної громадянської позиції та відповідального ставлення до виконання взятих на себе обов'язків і повноважень усіма учасниками комунікації.

Серед проблемних аспектів політичної комунікації громадянського суспільства та публічної влади можна виділити ментальні особливості суспільства, феномен довіри, воєнні конфлікти, страх і т.д. Соціально-політичні наслідки комунікативного впливу на діяльність суб'єктів політики можуть бути як позитивними, так і негативними. Серед негативних можна виокремити відчуженість, розірваність, протистояння громадянського суспільства й держави, парманентна боротьба між ними на паритетних засадах. До позитивних наслідків можна віднести стабілізацію політичної системи, налагодження взаємодії, участь громадянського суспільства у прийнятті управлінських рішень.

Особливістю розвитку сучасної політичної сфери можна назвати активне проникнення до неї принципів технологічного функціонування, що стандартизують, уніфікують та систематизують політичні процеси й відносини. Зазначений вплив відображається у сфері політичної комунікації. Швидке удосконалення технічних засобів передавання інформації призводить до перенесення центру політичної взаємодії у сферу діяльності електронних мас-медіа, що супроводжується комерціалізацією, театралізованістю, тяжінням до сенсаційності та перекручення фактів та загалом ірраціоналізує політичний світ.

Список використаних джерел:

1. Политическая коммуникация: теоретические концепции, модели, векторы развития / Грачев М.Н. : Монография. – М.: Прометей, 2004. – 328 с.

2. Інституційне забезпечення державної комунікативної політики: досвід країн Європи : аналіт. доп. – К. : НІСД, 2014. – 40 с.

Конспект лекцій з дисципліни «Комунікологія» / Укладач: д.політ.н., проф. кафедри СПН Денисюк С.Г. - Вінниця-2013. - [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://megapredmet.su/1-2155.html>

СЕКЦІЯ 2.

МЕДИЦИНА

ГОРІЩАК С.П.

*кандидат медичних наук, директор,
Комунальне некомерційне підприємство
«Дитяча міська поліклініка №6» Одеської міської ради
м. Одеса, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОВІРИ ГРОМАДИ ДО МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

Створена в часи Радянського Союзу державна система охорони здоров'я спиралась на командно-адміністративну модель управління, яка показала свою неефективність в умовах сьогодення незалежної держави України. Ця система не була прозорою, не передбачала механізмів об'єктивної оцінки обсягу та якості наданих медичних послуг, не була спрямована на задоволення потреб громади. До 2018 року конституційні права громадян у сфері охорони здоров'я не були забезпечені прозорими і дієвими інструментами реалізації, що призвело до тотального зниження рівня соціальної довіри до інституцій сфери охорони здоров'я. Соціальна довіра – це ціннісне ставлення до довіри у соціумі, ставлення людини (групи, суспільства) до себе як до доброзичливого соціального суб'єкта (що довіряє іншим), а також до особистості, різноманітних соціальних груп, інститутів, закладів тощо як до соціально чесних, уважних до потреб інших, надійних, компетентних, відповідальних, відкритих та добродійних, а крім того, досвід відповідної поведінки у соціальних взаємовідносинах. Якість довіри залежить від попереднього досвіду соціального суб'єкта, тобто довіра формується, якщо соціальне середовище проявляє, демонструє притаманні довірі якості, а людина зміцнює та

примножує довіру в соціумі, діючи відповідно [1]. Низький рівень соціальної довіри, сформований у суспільстві впродовж років тоталітарного радянського режиму, відображається, наразі, у негативному ставленні суспільства до сучасної медичної реформи у сфері охорони здоров'я.

Проте, дослідники відмічають, що соціальну довіру можна формувати. Так, психолог Т. Супрунець описує формування довіри як акту свідомості на трьох рівнях регуляції психічної діяльності: 1) імпульсивний, несвідома довіра виникає під впливом ситуації, така довіра швидко формується та швидко руйнується; 2) об'єктивації (пізнання та аналіз ситуації); довіра зароджується свідомо у конкретній ситуації до особи або соціальної групи внаслідок певної комунікації; 3) соціального становлення особистості, де довіра функціонує як вольова категорія, у межах якої настанова на довіру виступає концепцією життя [2].

Сьогодні ключовими агентами змін у сфері охорони здоров'я в Україні є Національна служба здоров'я України, Центр громадського здоров'я, ДП “Електронне здоров'я”, Державний експертний центр, ДП «Медичні закупівлі України» та інші інституції системи. Для того, щоб вони і далі відігравали ключову роль у подальшій трансформації системи охорони здоров'я в Україні, звичайно, необхідною є розуміння та підтримка бенефіціарів медичних послуг – українського суспільства. Реформи у сфері охорони здоров'я повинні супроводжуватися додатковими інструментами, що впливатимуть на підвищення рівня поінформованості населення щодо доказовості медичних послуг, забезпечення державних гарантій надання їх надання, розвитку ефективної та доступної мережі закладів, безперервного покращення якості медичної допомоги; впровадження електронної системи охорони здоров'я; забезпечення пацієнтів лікарськими засобами.

При цьому, багатофункціональність соціальних мереж, можливості щодо структурування комунікативного простору та об'єктивне сприяння розбудови громадянського суспільства роблять їх специфічним джерелом інформації [3].

У наш час великим ступенем громадської довіри характеризуються соціальні мережі. Так, за даними дослідження, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» у листопаді-грудні 2017 р., соцмережам довіряє більше третини українців (37%) [3]. Відповідно до досліджень Агентства США з міжнародного розвитку, виокремлено наступні переваги використання соціальних мереж організаціями: покращується прозорість, управління і підзвітність; створюється можливість безпосередньо взаємодіяти з клієнтами за допомогою простого і рентабельного середовища; допомагає швидко поширювати своєчасну інформацію; створює прозоре місце для публічного обговорення; пропагування ідеї або адвокація; допомагає створити високочутливе громадянське суспільство; допомагає організаціям залучити сегменти населення, яких важко досягти за допомогою традиційних засобів масової інформації [4].

За результатами опитування, яке проводилось Комунальним некомерційним підприємством «Дитяча міська поліклініка №6» Одеської міської ради (КНП «ДМП№6» ОМР), 96% сімей, які обслуговуються у закладі, використовують соціальні мережі для отримання інформації з питань здоров'я. При цьому найбільш популярною є мережа Facebook (відзначили 99% респондентів). Мережу Instagram з вищезазначеною метою використовують 16 % опитаних, Twitter або Tіctos - біля 6 % опитаних. Саме тому з метою підвищення рівня соціальної довіри до установи було створено сторінку медичного закладу в соціальній мережі Facebook.

Найбільш популярними темами, які привертають увагу клієнтів комунальної установи, на сьогодні є наступні: інформація щодо вірусу SARS-CoV-2, щеплення, питання грудного вигодовування, організація догляду за немовлям та розвиток дитини раннього віку.

У період пандемії КНП «ДМП№6» ОМР проводилась велика кількість заходів у режимі онлайн: лекції, вебінари, конференції. Активно проводились консультації лікарів та інших фахівців з використанням можливостей телемедицини.

Отже, можна констатувати, що всі проведені онлайн-активності позитивно впливали на рейтинг медичного закладу, дозволили підвищити рівень соціальної довіри до нього та є перспективним напрямком у просуванні власного бренду, залученні та утриманні клієнтів закладу.

Список використаних джерел:

1. Федорів Т. Довіра як методологічна основа формування репутації органів державної влади / Т. Федорів // Економіка та держава. – 2013. – №2. – С. 127–130.

2. Супрунець Т. А. Аксиоматичні ядра головних соціологічних підходів стосовно довіри та довірчих відносин / Т. А. Супрунець // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. - 2013. - Вип. 13. - С. 43-55. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2013_13_7

3. Практика використання інструментів електронної демократії громадськими організаціями в Україні. Результати експертного опитування [Електронний ресурс] / Гречко О. Ю., Когут І. А., Левченко О. В., Яскевич А. Й. – Вінниця : ГО «Подільська агенція регіонального розвитку», 2016. – 49 с. – Режим доступу: http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/03/Report_E-Democracy-Tools-for-NGOs_1-1.pdf

4. Звіт за результатами дослідження ОГС м. Києва [Електронний ресурс] / Упоряд. Любов Паливода. – К. : ВАІТЕ, [ГО «Лабораторія досліджень ТЦК»], 2017. – 40 с. – Режим доступу:

http://dsk.kievcity.gov.ua/files/2017/11/27/report_kyiv_cso.pdf 12
Social Networking: A Guide to Strengthening Civil Society through Social Media [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/SMGuide4CSO.pdf>

КОЛОМОЄЦЬ А.В.

*кандидат медичних наук, директор,
Товариство з обмеженою відповідальністю
«Медсервісгруп»
м. Київ, Україна*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЛОГІСТИКИ НОВОГО ЧАСУ В МЕДИЦИНІ

Перевагою логістичного підходу в системі охорони здоров'я є можливість впливати на стратегію й тактику роботи медичної організації, на створення нових конкурентних переваг на ринку медичних послуг. Логістика координує діяльність щодо ресурсного забезпечення медичної сфери в цілому. Логістика у системі менеджменту охорони здоров'я – це сучасний підхід до управління закладами медичної сфери, який можна розглядати з двох позицій – як матеріально-технічне й як фармацевтичне забезпечення. Використання логістичних підходів дає змогу скоротити час обробки інформації, поліпшити якісні критерії обслуговування пацієнтів, оптимізувати маршрути транспортування хворих у заклади охорони здоров'я, вирішити проблеми перенавантаження палат, а також знизити собівартість медичної послуги, розробити план своєчасної доставки ліків у необхідній кількості та належної якості, налагодити систему закупівель, постачань та зберігання медикаментів, зменшити складські площі та знизити витрати на утримання запасів [1]. Більш сучасним підходом до логістики медичної сфери є підхід з позицій створення цінності, що дає змогу більш ширше оцінити вклад логістичної діяльності у всіх елементах медичної сфери. Як зазначає Фігун Н. В. [2], логістична діяльність медичного закладу безпосередньо пов'язана із ланцюгами постачань, зокрема медичної техніки, препаратів, устаткування, а також ланцюгом створення цінності, який відображатиме додану вартість кожної ланки у контексті кінцевої вартості медичної послуги.

Нову концепцію логістичної діяльності розглядає Мамчин М. М. [3]. Як зазначає науковець, уваги заслуговує логістичний підхід в організації і управлінні системою охорони здоров'я, за яким можна оптимізувати графік ресурсного забезпечення різних структурних підрозділів медичного закладу, знизити рівень запасів виробів медичного призначення з обмеженим терміном зберігання, прискорити оборотність вкладеного капіталу. Не зважаючи на врахування оптимізації роботи всіх структурних підрозділів медичного закладу, все ж акцент зроблено саме на матеріальній складовій логістики.

Новий підхід до формування логістики в управлінні медичним закладом передбачає не лише традиційне забезпечення ефективності матеріально-технічних, інформаційних потоків, а ефективність потоків пацієнтів в системі охорони здоров'я. Ефективність потоків можна забезпечити шляхом налагодження ефективних внутрішніх та зовнішніх логістичних процесів медичного закладу у всіх підсистемах.

Управління логістичною діяльністю в медицині виходить за рамки традиційних фізичних потоків, враховуючи інші потоки, такі як пацієнти в ланцюгу надання медичної допомоги. Управління пацієнтами включає декілька мультидисциплінарних та взаємозалежних медичних та адміністративних заходів, які потребують контрольованого взаємозв'язку та синхронізації для уникнення проблем із часом очікування, нецільового використання медичних ресурсів, фінансових ресурсів, людських ресурсів тощо [4].

Медичні заклади намагаються використовувати можливості інформаційних технологій для переходу до нового логістичного управління на основі контролю фінансових, людських, адміністративних та медичних компонентів [4]. Не зважаючи на інформатизацію медичних закладів в Україні існують системні проблеми для забезпечення ефективності процесу переходу та цифрової трансформації медичного закладу, зокрема в сфері логістики.

Основними перешкодами для цілісного впровадження індустріалізації в системі охорони здоров'я пов'язані з бюрократизацією та управлінням на вищому рівні. Логістична культура недостатньо закріплена в стратегічному управлінні медичних закладів [5]. Крім того, ефективний логістичний підхід також залежить від кваліфікації та навичок основних суб'єктів (покупців або пацієнтів, менеджерів з логістики, медичних сестер, лікарів тощо). Медичні заклади повинні посилювати цей аспект шляхом створення інформаційної кампанії та політики підбору персоналу та управління людськими ресурсами, адаптованою до вимог логістичної практики, визначаючи пріоритетність трьох основних складових: технологічних, організаційних та міжособистісних відносин. Медицина потребує постійного вдосконалення, як окремих її елементів, так і всієї системи в цілому. Логістика в медицині вимагає правильної організації всіх процесів і професійно виконаних логістичних операцій, під час виконання яких прагнення до постійного поліпшення є обов'язковою умовою для досягнення ефективності витрат, а в результаті – конкурентних переваг. Проблема застосування логістичної концепції в медичних установах тісно пов'язана з впровадженням і розвитком інноваційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Котис Н. В. Ціщик Р. В. Аналіз доцільності запровадження логістичного менеджменту в діяльність закладів охорони здоров'я. *Економіка та управління підприємствами*. Випуск 33. 2019. С. 178-183.
2. Мамчин М. М., Колядич М. М., Фуртак І. І. Управління системою охорони здоров'я України на сучасному етапі її реформування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2019. № 4. С. 104–111.
3. Фігун Н. В., Дзелендзяк Ю. А. Імітаційне моделювання зовнішньої та внутрішньої логістики медичного закладу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Логістика : збірник наукових праць*. 2016. № 846. С. 171–177.

4. Ageron B., Benzidia S., Bourlakis M. Healthcare logistics and supply chain – issues and future challenges, Supply Chain Forum: *An International Journal*. Vol. 19:1. 2018. pp. 1-3. DOI: [10.1080/16258312.2018.1433353](https://doi.org/10.1080/16258312.2018.1433353)

5. Benzidia S., Ageron B., Bentahar B., Husson J. Investigating Automation in Healthcare Logistics: A Case Study Based Approach. *2nd International Conference on Project and Logistic*, PROLOG, 5–6 May, Agadir, Morocco. 2016.

ПАВЛЕНКО О.І.

*кандидат медичних наук,
завідувач лабораторії промислових аерозолів,
ДУ «Український науково-дослідний інститут
промислової медицини»
м. Кривий Ріг, Україна*

ОРЄХОВА О.В.

*кандидат медичних наук,
завідувач лабораторії промислового мікроклімату
та фізіології теплообміну,
ДУ «Український науково-дослідний інститут
промислової медицини»
м. Кривий Ріг, Україна*

**РІВЕНЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ
ЗАХВОРЮВАНОСТІ У ПРАЦІВНИКІВ СУЧАСНОГО
ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ**

Професійне здоров'я є одним з інформативних показників стану суспільного здоров'я, яке чутливо реагує не тільки на соціально-економічні зміни, якість життя, але й на умови праці [1, с. 356; 2, с. 75; 3 с. 11]. Стан професійної захворюваності є невід'ємною частиною показника соціально-економічного, гігієнічного, організаційного фактору, умов праці і життя, технічного, культурного розвитку держави, її трудового потенціалу [4, с. 63; 5 с. 4].

З метою встановлення рівня та структури професійної захворюваності у працівників сучасного гірничо-металургійного комплексу проаналізовано 218 «Карт обліку профзахворювань (профотруень)» за 2014–2019 рр. та 26 статистичних звітів обліку професійних захворювань у відповідності з «Міжнародною статистичною класифікацією хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я» Десятого перегляду.

Наявність шкідливих виробничих факторів на підприємстві та, відповідно, їх негативний хронічний вплив протягом багатьох років на працівника призводить до погіршення стану здоров'я.

Наявні на АТ «ПівдГЗК» шкідливі виробничі фактори обумовлюють наступну кількість осіб з професійною патологією, яка коливається від 1,47 на 1000 працюючих до 2,19 на 1000 працюючих. Низькі рівні професійної захворюваності у 2014–2019 роках, порівняно з попередніми роками, в першу чергу обумовлені ситуацією у країні, а саме, реформою системи охорони здоров'я шляхом ліквідації санітарно-епідеміологічних станцій, скорочення лікарів з гігієни праці та передання їх повноважень фахівцям щойно утвореної Державної служби України з питань праці (Держпраці), що не давало можливості своєчасно та у повному обсязі складати санітарно-гігієнічні характеристики та інформаційні довідки про умови праці і, відповідно, працівникам з підозрою на професійне захворювання звертатись до спеціалізованого закладу, який має право встановлювати зв'язок захворювання з умовами праці.

Професійна захворюваність на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» характеризується різкими коливаннями від 0,55 до 1,25 випадків на 1000 працюючих, що також пов'язано з реформою Державної служби України з питань праці.

Середня кількість осіб з професійним захворюванням за рік, що аналізується на підприємствах коливається від $13,17 \pm 0,59$ ($p < 0,05$) на ПВДГЗК до $26,50 \pm 4,80$ ($p < 0,05$) на АрселорМіттал Кривий Ріг.

На ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» у структурі професійних захворювань протягом багатьох років традиційно перше місце займають хвороби органів дихання (пиловий бронхіт 33,9 %), що пов'язано з особливостями умов праці, а саме знаходженням на робочому місці працівників пилу переважно фіброгенної дії, який перевищує гранично допустимі концентрації згідно проведених гігієнічних досліджень у 3,27–5,26 рази.

Друге місце посідають радикулопатії (31,69 %), третє місце належить нейросенсорній приглухуватості (15,63 %) та вібраційній хворобі (15,17 %).

На АТ «ПівдГЗК» у структурі професійних захворювань перше місце належить вібраційній хворобі (33 %), що в першу чергу пов'язано з великою кількістю гірничої техніки, задіяної у процесі відкритого видобування залізної руди, показники вібрації на якій значно перевищують гігієнічні нормативи. Пиловий бронхіт посідає друге місце (31 %). Радикулопатія займає третє місце (15–24 %), а четверте місце посідають нейросенсорна приглухуватість та пнеумоконіози (6 %).

Середня кількість випадків професійної патології у працівників ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2014–2019 рр. становить $37,33 \pm 6,38$ у осіб зі встановленим зв'язком захворювання з умовами праці на ПівдГЗК $19,17 \pm 1,25$ випадків на 1000 працюючих ($p < 0,05$). Максимальні кількість випадків припадає на пиловий бронхіт (від $12,5 \pm 2,53$ на АрселорМіттал Кривий Ріг до $6,00 \pm 0,63$ на ПівдГЗК). Значну частку у структурі професійних захворювань займають радикулопатії ($11,83 \pm 2,07$ випадків на АрселорМіттал Кривий Ріг та $4,17 \pm 1,04$ на ПівдГЗК), що має пряму залежність від умов праці, а саме від важкості трудового процесу. Найменша кількість випадків професійних захворювань має місце за деформуючим артрозами (від $0,5 \pm 0,37$ до $1,5 \pm 0,71$) сидеросилікозами (пнеумоконіозами) (від $1,00 \pm 0,56$ до $1,17 \pm 0,52$).

Так, на одну особу зі встановленим зв'язком захворювання з умовами праці на Південному ГЗК – 1,47 випадку професійного захворювання, а на АрселорМіттал Кривий Ріг 1,4 випадків тобто у одного хворого на професійне захворювання може бути два або, у поодиноких випадках, три випадки професійної патології, що абсолютно корелює з умовами праці і говорить про те, що працівник промислового підприємства під час виконання функціональних обов'язків одночасно зазнає шкідливого впливу декількох виробничих факторів, що й знаходить своє відображення у структурі професійних захворювань.

Починаючи 2014 року спостерігається тенденція до зменшення облікової чисельності штатних працівників на підприємствах гірничо-металургійного комплексу, що пов'язано з реорганізацією та реструктуризацією основного виробництва та трудовою міграцією населення, занадто малим працевлаштуванням молодих працівників.

Рівень професійної захворюваності у працівників АТ «ПВДГЗК» та ПАТ «АрселорМіттал м. Кривий Ріг» й на сьогоднішній день залишається високим, що в першу чергу обумовлено тривалою роботою у шкідливих умовах праці, а коливання рівнів захворюваності у різні роки, в першу чергу, обумовлене проведенням реформи профілактичної ланки системи охорони здоров'я в Україні.

Список використаних джерел:

1. Сорокин Г. А. Возрастная и стажевая динамика показателей здоровья работающих как критерий для сравнения профессиональных и непрофессиональных рисков. *Гигиена и санитария*. 2016. № 95(4). С.355–360.

2. Андрущенко Т. А., Басанець А. В. Виробничі фактори хімічного і фізичного походження у сучасній вугільній промисловості України: їх вплив на розвиток професійно обумовленої патології. *Український журнал з проблем медицини праці*. 2015. № 3 (44). С. 75–82.

3. Safety and health at the heart of the future of work. International Labour Organization. 2019. 75 p.

4. Сучасні проблеми професійної патології в Україні / Арустамян О. М. и др. *Довкілля та здоров'я*. 2017. № 4 С. 62–67.

5. Стан професійної захворюваності в період законодавчих змін в Україні / Нагорна А. М. та ін. *Український журнал з проблем медицини праці*. 2016. № 1(46). С. 3–17.

СТОВБАН М.П.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри фтизіатрії і пульмонології
з курсом професійних хвороб,
заступник генерального директора,
комунальне некомерційне підприємство
«Івано-Франківська обласна клінічна
інфекційна лікарня Івано-Франківської Обласної Ради»
м. Івано-Франківськ, Україна*

СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОДІЇ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ В МЕЖАХ ОДНОГО ГОСПІТАЛЬНОГО ОКРУГУ

Незвичним став, при формуванні госпітальних округів, той факт, що, один з округів міг приймали хворих із сусідніх областей, так як він був найближчим до кількох районних центрів. Медичний заклад, визначений як лікарня інтенсивного лікування, був розташований саме на межі областей, тому використовувався як опорний. Така ситуація склалась у Волинській та кількох інших областях. Але такий підхід є не вигідним у фінансово-економічному плані, так як обласною та районною громадою фінансування здійснюється в межах певної області на ту кількість хворих, які є зареєстрованими в цій області, в цьому районі. Лікарня, у такому випадку, опинялась у програшному становищі із недостатнім фінансуванням, недостатньою кількістю персоналу і т. д.

Саме після того, як держава зіштовхнулась з даною проблемою, влада повертає систему взаємодії обласна державна адміністрація - госпітальний центр, що сприяє вирішенню фінансово-економічного аспекту даного питання. Такий підхід підводить і до того, що вдається зберегти більшу кількість лікарень які надають вторинну спеціалізовану допомогу, за рахунок того, що віддаленість крайніх точок області в різних її напрямках вимагає використання більшої кількості медичних установ. Тепер, не дивлячись на кордони областей, поруч

можуть розташовуватись дві лікарні які надають вторинну спеціалізовану лікарську допомогу, але, при цьому, кожна з них належить до різних адміністративних центрів.

Аналізуючи такі фактори як густина населення та територіальне розташування, кількість госпітальних центрів в областях різниця, але всі вони розташовані таким чином, щоб кожен пацієнт мав можливість отримати необхідний рівень вторинної медичної допомоги.

При створенні госпітального центру, також враховувався природний рух населення. На основі аналізу даних про завантаження медичного закладу, його можливостей визначалась лікарні інтенсивного лікування та інші медичні заклади надання вторинної медичної допомоги, які можуть бути використані для розвантаження ЛЛЛ за потреби, або як додаткові ресурсні центри у випадку надзвичайної ситуації. На базі різних медичних закладів, формують резервні центри відповідного спрямування, наприклад гінекологічний центр, на базі перинатального центру, або травматологічний центр, на базі хірургічного комплексу і т. д. Такий підхід дозволяє більш раціонально використовувати ресурси, що надаються медичною системою. За умови, що хворому поставлено діагноз, така система надання вторинної медичної допомоги є ефективною, адже, наприклад, у випадку, коли швидка транспортує пацієнта, якому потрібна термінова операція з видалення апендициту, не обов'язково везти його до ЛЛЛ, натомість можна звернутись до резервного опорного центру, який, найімовірніше, є менш завантаженим та може бути розташованим ближче. Якщо ж вузькопрофільний центр розташовується більш віддалено, то однозначно пацієнта транспортують до ЛЛЛ. Коли ж мова іде про невстановлений діагноз та незрозумілу причину захворювання, не дивлячись на те, що інша лікарня може бути розташована ближче, пацієнта однозначно транспортують до ЛЛЛ з метою проведення діагностичного обстеження [1].

Обов'язковою умовою якісної роботи кожного з центрів надання вторинної спеціалізованої допомоги є наявність діагностичної бази, мінімальними складовими якої є:

- клінічна лабораторія цілодобового доступу;
- рентгенологічний кабінет цілодобового доступу;
- центр ультразвукової діагностики цілодобового доступу.

Якщо заклад визначений як центр надання вторинної допомоги при серцево-судинних захворюваннях, то обов'язкова наявність апарату ЕКГ, якщо це центр надання вторинної офтальмологічної медичної допомоги, то повинні бути наявні апарати лазерного діагностування вад зору і так далі.

Говорячи про ефективність проведення медичної реформи за рахунок створення госпітальних округів, то її потрібно розглянути з різних боків.

У напрямі регулювання фінансово-економічного питання, відповідно до медичної реформи, діє принцип «гроші ходять за пацієнтом», тобто, коли людина звертається за допомогою до лікарні, вона робить свій внесок у її розвиток. Зрозуміло, що для лікарні яка визначена як лікарня інтенсивного лікування такий підхід є досить вигідним, а що робити маленьким лікарням, які мають невелику кількість звернень.

Вирішуючи дане питання, медична реформа передбачила наступний варіант розвитку подій. За умови, що лікарня здатна надавати високий рівень вторинної медичної допомоги, необхідно створити такі умови, які б спонукали пацієнтів до неї звертатись, тому лікарні які є невеликими але ефективними в своїй роботі, повинні надавати медичну допомогу в одному із вузьких напрямів, перекваліфікуватись. Так на базі медичного закладу може діяти звичайна амбулаторія, де працюють сімейні лікарі, але повинна в ній бути і база з надання медичних послуг, яка буде визначена в закладі як пріоритетна. Так, наприклад, на базі амбулаторіє може працювати центр кардіології, або нейрохірургії і т.п. Якщо ж медичний заклад досить маленький і здійснити його перекваліфікацію не можливо, його функціонування припиняється.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України №1074 від 19.11.2017 «Про деякі питання створення госпітальних округів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1074-2019-%D0%BF> (дата звернення 17.05.2020).

СЕКЦІЯ 3.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

DIACHENKO O.V.

Associate Professor of the Department of Public Administration,
Kyiv National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

HOLOVNIYA Y.I.

Associate Professor of the Department of Public Administration,
Kyiv National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

UKRAINE IN THE INTERNATIONAL RANKINGS OF DIGITALIZATION

Recently, more information on the various aspects of socio-economic life of the community receives international rankings that characterize developing countries, their place in the global economy. International rankings are a source of information about the potential and dynamics of development of some countries. The relevance of the study of the country's position in the world coordinate system is due to the fact that the ratings are an indicator of the need to develop measures to overcome shortcomings and create opportunities to increase competitive advantage. The digitalization of society is no exception, which significantly changes all spheres of life, creates a new value essence, promotes efficiency and productivity, reducing the demand for human resources [1]. This global trend has largely affected business, society and government agencies of all countries. Digital industries have become one of the most dynamic and promising in the global economy. In many developed countries, the growth rate of digital industries exceeds the growth rate of GDP. However, the digital divide between countries and regions, national approaches to information security, asymmetric opportunities and

risks of the digital economy hinder the introduction of breakthrough technologies and digital transformation. World experience shows that digitalization accelerates the processes of regional integration.

The purpose of the study is to analyze and assess the digital potential of Ukraine on the basis of indicators of international organizations for a more objective view of the opportunities and challenges of digitalization. Ukraine's ranking positions are fixed in the "Concept of development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020". In particular, the main rating goals of the implementation of this Concept are to achieve the following indicators in 2020 [2]: 50th place in the ICT Development Index; 30th place in the Networked Readiness Index; 40th place in the Global Innovation Index ranking; Rank 60 in the Global Competitiveness Index.

Table 1 shows the most common indicators of international rankings that reflect the level of digitization of countries.

One of the comprehensive international indicators of digitalization of the country is the ICT Development Index. This is a combined indicator that characterizes the country's achievements in terms of development of information and communication technologies (ICT) and is calculated as the arithmetic mean of three sub-indices: public access to ICT; use of ICT in the country; ICT skills of the population.

Table 1

**Ukraine's place in international digitization rankings,
2015-2020 ***

Index	2015		2016		2017		2018		2019		2020	
	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
ICT Development Index	5,2	79 / 167	5,31	78 / 175	5,6	79 / 176	-	-	-	-	-	-
Network Readiness Index	4.0	71 / 143	4,2	64 / 139	-	-	-	-	48.9	67 / 121	-	-

Global Opportunity Index	4,7	88 / 136	–	–	88	81 / 147	80	76 / 147	98	99 / 144	–	–
e-Government Readiness Index	–	–	0,6	62 / 193	–	–	0,62	82 / 193	–	–	0,7	69 / 193
e-Participation Index	–	–	0,8	32 / 193	–	–	0,69	75 / 193	–	–	0,8	46 / 193
Global Innovation Index	36,5	64 / 141	35,7	56 / 128	37,6	50 / 127	38,5	43 / 126	37,4	47 / 129	36,3	45 / 131
Global Connectivity Index	32	56 / 79	35	55 / 79	38	55 / 79	40	54 / 79	44	50 / 79	–	–
Global Competitiveness Index	4,0	79 ¹ / 140	4,0	85 ² / 138	4,1	81 ³ / 137	57	83 / 140	57	85 / 141	–	–

Source: compiled by the authors [3-9].

Notes: * "/" - the number of countries that participated in the study; 1 - report 2015-2016, 2 - report 2016-2017, 3 - report 2017-2018.

In the last rating of 2017, the level of ICT in Ukraine remained at the level of 2015, but the assessment of ICT development increased from 5.23 to 5.62 points (maximum - 10 points). The 2018 report does not rank countries according to this index, but provides profiles and conclusions on the achievements and potential of the studied countries. As stated in the report: “Ukraine has great potential for the development of the mobile and fixed broadband market. Operators seek to introduce new services and attract new subscribers. New digital transformation strategies, big data, blockchain and agile are being discussed at the state level” [10].

The Network Readiness Index reflects the level of readiness of countries to use ICT for socio-economic development. In 2019, Ukraine ranked 67th in this index, which is 3 points less than in 2016, but 4 points more than in 2015. These results indicate the need to continue to strive to improve the level of digitalization of the national economy, which will positively affect all spheres of activity, and to enhance and professional level management personnel.

The Global Innovation Index reflects the innovation potential of the world. Over the past five years, Ukraine has significantly strengthened its position in this ranking. Thus, in the 2020 ranking, Ukraine rose by 19 points and took 45th place among 131 countries. The increase is mainly due to growth in the sub-indices of education (+ 20 positions) and R&D (+10 positions).

According to the Global Connectivity Index company Huawei, which tracks the impact of ICT on the national economy, digital competitiveness and future growth, Ukraine for 5 years rate improved to 12 points in 2019 ranked 50th in the ranking to 56 seats - in 2015.

The Global Competitiveness Index shows the ability of national economies to achieve sustainable development in the medium term based on new knowledge and technologies. During 2016-2019, Ukraine tended to lose positions in this ranking and weakened its position from 79th place in 2015 to 85th place in 2019.

In 2019, according to the E-Government Readiness Index, which measures the readiness of governments to use ICT and provide quality public services, Ukraine ranked 69th in the world, which allowed it to enter the group of countries with a high level of e-government. In addition to the E-Government Readiness Index, an additional E-Participation Index is used to evaluate the provision of interactive information services to citizens, which is based on three components: e-information, e-consulting, and e-decision making. According to this index, Ukraine really made a jump and in 2020 strengthened its position by 29 points compared to 2018 (from 75 to 46 places).

The Global Opportunity Index takes into account a set of factors that contribute to attracting foreign direct investment to the

country, namely: key economic indicators; ease of doing business; quality of regulation; rule of law. According to this index, Ukraine, unfortunately, lost its rating from 88th place in 2015 to 99th place in 2019.

Thus, the analysis of Ukraine's digital potential revealed that the country has significant resources for digitalization. The first stage of accelerating the development of the digital economy is the formation of a modern and modernization of the basic ICT infrastructure. The existing economic model determines the key directions for the realization of digital potential. Thus, in Ukraine, as in a country with a high share of employment in the agricultural sector, there is a need to take measures to develop digital agriculture to increase productivity. Equally important for the development of the digital direction is a favorable innovation environment, which is created primarily with the support of the state. The institutional drive to develop the digital economy, combined with the propensity of the private sector to innovate, create synergies for the development of the digital economy.

References:

1. Мазаракі А. Цифрові детермінанти трендів підготовки фахівців / А. Мазаракі, Н. Новікова, Ю. Сосько // Вісник КНТЕУ №2. 2020. С. 2-20. DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(130\)01](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(130)01) (request date 25.09.2020).

2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р // База даних «Законодавство України» / ВР України.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text> (request date 25.09.2020).

3. ICT Development Index. URL: <https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html> (request date 25.09.2020).

4. The Networked Readiness Index URL: <https://networkreadinessindex.org> (request date 25.09.2020).

5. The Global Opportunity Index. URL: <https://knoema.com/infographics/pgzzgxc/the-global-opportunity-index> (request date 25.09.2020).
6. E-Government Knowledgebase. *United Nations*. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine> (request date 25.09.2020)
7. Global Innovation Index. *World intellectual property*. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/index.html>
8. Global Connectivity Index. URL: <https://www.huawei.com/minisite/gci/en/country-rankings.html> (request date 25.09.2020)
9. The Global Competitiveness Report. *World Economic Forum*. URL: <https://www.weforum.org/reports> (request date 25.09.2020)
10. Measuring the Information Society Report 2018. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/publications/misr2018.aspx#:~:text=The%202018%20edition%20of%20the,December%202018%20in%20Geneva%2C%20Switzerland> (request date 25.09.2020).

СЕКЦІЯ 4.

ПРАВО

KNYAZYUK K.I.

*a student of the 3rd course,
National University «Odessa Law Academy»
Odessa, Ukraine*

MODERN INTERNATIONAL LAW AND ACTIVITIES OF INDIVIDUALS IN THE INTERNATIONAL AREA : THE PROBLEM OF REALIZATION OF THEIR RIGHTS AND OBLIGATIONS

The relevance of the topic can be noted in the view of the fact that there is a further development and transformation of approaches to the realization of individuals' rights and responsibilities in the international arena, in the framework of modern international law. I want to note that international law has developed throughout the whole human history, and this process will continue in the future [1, p. 11]. One of the characteristic features of modern international law is the permanent expansion of the participation of private individuals and legal entities in various international relations [2, p. 79].

Looking at the analysis of paragraph 1 of Part 1 of Art. 1 of the Law of Ukraine "On Private International Law" [3] the main subjects of private international law are individuals and legal entities. As for the legal status of individuals, the following criteria of conflict of interest are used to determine it in private international law: the criterion of nationality and the criterion of residence (stay) [4, p. 471]. Regarding the identification of an individual, given the citizenship, the latter is considered as a factor that has a sufficient share of stability in an ever-changing world. If previously the protection of the state by the individual came to the fore, now it is based on the obligation of the state to protect the individual by giving

him stability in the field of establishing and protecting his personal status.

Breaking the position of respect for the personal culture of the individual, the criterion of place of residence involves, on the contrary, the assimilation of the man with what sociologists call his sphere of integration. This criterion, therefore, becomes especially necessary in the presence of large migration flows. Equating to some extent a foreigner with persons who have citizenship, this criterion for establishing a conflict rule for determining legal capacity is aimed, ultimately, the assimilation of the former. The state, thus, seeks to exercise its sovereignty over all who live in its territory [4, p. 471].

It should be noted that Ukrainian legislation also contains references to the above criteria. St. 16 of the Law of Ukraine "On Private International Law" [3] stipulates that the personal law of an individual is the law of the state of which he is a citizen. It can be noted that the issue of international legal personality of individuals is currently one of the most controversial in legal science. In modern international legal doctrine, there are polar views on whether individuals can be considered as subjects of international law along with states and international organizations.

Western scholars have long recognized the quality of international legal personality for the individual, explaining it by the possibility of bringing the individual as a separate entity from the state to international responsibility and the individual's ability to apply to international bodies to protect their rights.

Some authors consider that it is possible to endow individuals with international legal personality, while taking into account the opinion that, in particular, individuals belong to non-classical subjects of international law, having international legal personality. It is assumed that they do not have the classical characteristics of a subject of international law, but they are participants of international relations, and this is sufficient to recognize them as subjects of international law.

Here is what some scholars think about this problem, in particular Professor I.I. Lukashuk believes: "International acts do not

contain the recognition of the individual as a subject of international law. In some cases, when this issue is raised, the individual is considered a beneficiary (user), in relation to the rules of international law, as for the rights and freedoms themselves, the individual is their subject, for him they exist, but generally accepted rules of human rights have the character of general principles of law, which are inherent in both international and domestic law. Neither an international treaty nor domestic law can restrict human rights - this is the concept of natural human rights "[5, p. 172]. An individual can be a party to a legal relationship, being endowed with legal capacity. If there is only international legal personality, the individual will be the subject of law, but not legal relations. From the moment of birth a person has legal personality, and when he reaches a certain age he becomes capable. Then he can become a real participant in the legal relationship. These statements are valid for both domestic and international law, because the concept of legal relations for them is identical.

Thus, in the construction of international legal personality, the problem area is the possibility of recognizing an individual as a subject of international law. At present, it is obvious that the individual is directly involved in legal relations governed by international law. This is especially true in the field of realization and protection of rights, freedoms and responsibilities that are recognized at the international level.

The international legal personality of an individual is determined by international law itself. Thus, the fundamental rights and freedoms of the individual are enshrined in universal international treaties. Art.87 of the UN Charter [6] provides for the right to petition the Trusteeship Council. A number of international treaties give individuals the right to apply to an international judicial body. Thus, a sign of legal personality an individual acquires regardless of the range of legal relations in which he participates or may participate. It is enough to have one type of legal relationship to acquire a sign of legal personality.

In modern international law, the individual participates in many legal relations, exercises his rights on his own behalf. He can

apply to universal human rights committees and regional international judicial institutions, etc. [7].

The international legal personality of an individual is usually manifested in two cases:

1) endowment of persons in certain situations with rights and responsibilities, but without recognition of their international procedural capacity. This applies to the fight against crimes, where the individual is the subject of crimes; the rights of war and the protection of human rights, where he can act as a subject of international crimes and a participant in relations with the state in matters of citizenship, asylum, etc. ;

2) giving to individuals the right to apply directly to international bodies on the basis of a number of international agreements. These can be both non-judicial institutions and judicial bodies. Recognition of international legal personality is possible for persons with special status in international intergovernmental organizations (for example, officials or employees) and in international bodies where they act in a personal capacity (judges, arbitrators, etc.).

Moreover, in accordance with the Statute of the United Nations Administrative Tribunal adopted by the General Assembly on 24 November 1949 [8] the Tribunal has the right to hear and pass judgement upon applications alleging non-observance of contracts of employment of staff members of the Secretariat of the United Nations or of the terms of appointment of such staff members. Complaints may be lodged by staff members, their successors in the event of their death and other persons who can prove that they are entitled under any contract of employment or terms of service.

In this case, related to the direct access of the individual to international judicial bodies, the right of claim is included in the international subjective law of the individual, has an international legal character.

Thus, participating in legal relations with the state, the individual (individual), a priori, is a subject of international law. The question of the presence or absence of international legal personality

of an individual does not affect the existence of his right to judicial protection in interstate judicial institutions.

References:

1. Данельян А.А. Международное право: вчера, сегодня, завтра. *Образование и право*. 2020. № 2. – С. 11-16.
2. Чернявський А. Л. Міжнародна правосуб'єктність приватних фізичних та юридичних осіб. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2014. № 2(11). С. 79-83.
3. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 року. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 32. ст.422. (Ст. 1, 16)
4. Ткаченко В.В. Правосуб'єктність у міжнародному приватному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 470- 473.
5. Лукашук И. И. Международное право. Общая часть: учебник. Москва: Волтерс Клувер, 2005. 416 с.
6. Устав Организации Объединённых Наций, Сан-Франциско, 24 октября 1945 г. Ст. 87. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_010 (дата звернення: 14.09.2020).
7. Лукичев Д. А. Современные проблемы международной правосубъектности: теория и практика. *Журнал "Контентус"*. 2019. № 9 (86) URL: <http://kontentus.ru/wp-content/uploads/2019/09/Лукичев.pdf> (дата звернення: 14.09.2020).
8. Статут Административного трибунала Организации Объединенных Наций, принятый Генеральной Асамблей ООН 24 ноября 1949 г. П. 11. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/statut_unat.shtml (дата звернення: 14.09.2020).

БАЛАНДИНА В.Є.

*здобувач вищої освіти за спеціальністю 081 «Право»,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до ст. 298 Цивільного-процесуального кодексу, «суд за наявності достатніх даних про психічний розлад здоров'я фізичної особи призначає судово-психіатричну експертизу для встановлення психічного стану цієї особи». У виняткових випадках, коли особа, щодо якої відкрито провадження у справі про обмеження її у цивільній дієздатності чи визнання її недієздатною, явно ухиляється від проходження експертизи, суд у судовому засіданні за участю лікаря-психіатра може постановити ухвалу про примусове направлення фізичної особи на судово-психіатричну експертизу» [1].

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» від 30 травня 1997 р, судово-психіатрична експертиза призначається коли вирішення цивільної справи залежить від визначення психічного стану особи, її спроможності усвідомлювати значення своєї поведінки внаслідок психічної хвороби або тимчасового розладу душевної діяльності. Ознаками такої поведінки можуть бути немотивовані, неадекватні чи неконтрольовані дії особи. Також в Пленумі зазначається про те, що судово-психіатрична експертиза призначається обов'язково в наступних випадках: визначення психічного стану особи в справах про визнання громадян недієздатним; у справах про поновлення особи в дієздатності [2].

Порядок призначення судово-психіатричної експертизи при розгляді судом справ про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та при

поновленні цивільної дієздатності фізичної особи судом регулюється також положенням ст. 104 ЦПК.

Так, експертиза призначається ухвалою суду, в якій зазначаються: підстави та строк проведення експертизи; питання, на які має відповісти експерт; ім'я експерта або назва експертної установи; об'єкти, які мають бути досліджені; перелік матеріалів, які надаються для її проведення; попередження про відповідальність експерта за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків. Також, відповідно до ч. 4 ст. 104 ЦПК «якщо цього вимагають особливі обставини справи, суд може заслухати експерта щодо формулювання питань, які потребують з'ясування»

Також слід вказати на те, що у Постанові Пленуму Верховного Суду України» в редакції від 25.05.1998 року «Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним» зазначається про те, що встановлений Цивільним кодексом судовий порядок вирішення питання про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним є важливою гарантією захисту прав та законних інтересів громадян, а тому в ухвалі суду про призначення експертизи мають бути поставлені на вирішення експертів наступні запитання: 1. Чи хворіє дана особа на психічну хворобу? 2. Чи розуміє вона значення своїх дій та чи може керувати ними [3].

Л. Гузь вказує на те, що у випадку коли експерт може відповісти на питання чи хворіє особа на психічну хворобу, то слід уточнити з якого часу хворіє особа, а також експерту може бути поставлене питання про те, чи страждає особа на недоумство, та в чому це виявляється [4, С.345].

Особливості проведення судово-психічної експертизи визначені Порядком проведення судово-психіатричної експертизи, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08 жовтня 2001 р. [2, С. 308]. Так, метою проведення судово-психіатричної експертизи є надання відповіді на питання, що виникають під час провадження

цивільної справи з приводу психічного стану особи. Експертиза проводиться в Українському науково-дослідному інституті соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України, а також центрах судово-психіатричних експертиз (відділеннях, які є структурними підрозділами психоневрологічних (психіатричних) лікарень, психоневрологічних диспансерів.

У вищезазначених експертних закладах експертизу проводить лікар-судово-психіатричний експерт одноособово або у складі амбулаторних (стаціонарних) судово-психіатричних експертних комісій. Також судово-психіатрична експертиза може проводитись в судовому засіданні.

Об'єктом судово-психіатричної експертизи є особа, стосовно якої вирішується питання про її дієздатність; матеріали цивільної справи, медична документація, аудіовізуальні матеріали та інша інформація про психічний стан особи, відносно якої проводиться експертиза. Амбулаторна експертиза може проводитись у суді або в експертній установі. На вимогу судових органів може бути здійснений виклик експерта. Термін проведення амбулаторної експертизи становить 30 діб з моменту отримання всіх відповідних матеріалів. Залежно від ступеня складності експертизи і обсягу її об'єктів, поданих на дослідження, цей термін може бути продовжений за узгодженням з судовим органом, що призначив експертизу. Між тим, слід зазначити, що при проведенні експертизи, експерт має право на ознайомлення з матеріалами справи, медичною документацією, що стосуються експертизи; порушення клопотань про надання додаткових та нових матеріалів, необхідних для вирішення поставлених питань; бути присутнім під час проведення судових дій, порушувати клопотання, що стосуються проведення експертизи, та задавати відповідні запитання особам, яких допитують; вказувати у висновку експертизи на факти, які мають значення для справи і про які йому не були поставлені питання; оскаржувати в установленому порядку дії та рішення особи або органу, які призначили експертизу, унаслідок чого порушуються права експерта або порядок проведення експертизи;

Як ми вже зазначали раніше, судово-психіатрична експертиза проводиться тільки в державних установах та проводиться амбулаторно, стаціонарно, в суді та заочно (посмертно). Посмертна судово-психіатрична експертиза проводиться амбулаторно, стаціонарно, в суді, заочно (посмертно). Посмертна в свою чергу є найбільш складною для експертів-психіатрів та пов'язана з вирішенням питання психічного стану суб'єкта під час вчинення конкретних дій [5, С. 308].

Складність посмертної судово-психіатричної експертизи полягає в тому, що якість та кількість матеріалів, які б характеризували б дії та особистість покійного, обмежені. Метою посмертної експертизи є усунення наслідків хворобливих діянь хворого, яка викликає необхідність оцінювати психічний стан під експертного ретроспективно. Саме в цьому полягає складність зазначених експертиз, адже експертний висновок будується на вивченні матеріалів справи медичної документації та показаннях свідків. Причиною призначення посмертної судово-психіатричної експертизи можуть послугувати наявність позовів про визнання недійсним заповіту (договору дарування тощо), оформленого особою, в психічній повноцінності якої виникли сумніви. В таких випадках обґрунтовувати висновки про психічний стан особи допомагає вивчення показань свідків. Одночасно, наявність суперечностей в цих показаннях, як правило, має наслідком виникнення необхідності безпосередньої участі експерта у судовому засіданні. При допиті експерт-психіатр отримує інформацію, яку, усвідомлено чи ні, може надати свідок [6, С. 202].

Тож, можна зробити висновок, що основною метою задля якої проводиться судово-психіатрична експертиза є визначення психічного стану особи, стосовно якої розглядається справа щодо її цивільної дієздатності та вирішення питання про здатність цієї особи розуміти значення своїх дій та керувати ними.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради. – 2004. – №№ 40-41,42 – Ст. 298.
2. Постанова Верховного Суду України «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» від 30.05.1997 № 8 // [Електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97>.
3. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним» від 25.05.98 № 3 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-72> .
4. Клименко Н. Судова експертологія: курс лекцій : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Н. Клименко.–К. : Ін Юре, 2007.– С.345.
5. Порядок проведення судово-психіатричної експертизи : Інструкція, затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 8 жовт. 2001 р. № 397. — С. 308.
6. Соломахіна О. Дослідження процесуальних особливостей призначення і проведення судово-психіатричної експертизи/ О. Соломахіна //Актуальні проблеми держави і права.–2010.– Вип. 56.– С.202.

ДУЗЬ Л.Є.
*провідна судова експертка,
Одеський науково-дослідний інститут
судових експертиз
м. Одеса, Україна*

КРАЛЮК М.О.
*завідувачка відділом,
Одеський науково-дослідний інститут
судових експертиз
м. Одеса, Україна*

ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

З кожним роком у слідче-судовій практиці зростає кількість розглянутих як кримінальних так і цивільних справ, для об'єктивного вирішення яких необхідною умовою є дослідження технології виробництва продукції – проведення судової технологічної експертизи (далі – СТЕ). Зміна умов проведення хоча б одного з етапів технологічного процесу може в кінцевому підсумку призвести до часткової або навіть повної зміни очікуваних її властивостей. СТЕ проводиться в тих випадках, коли в процесі досудового слідства (суду) виникає необхідність у встановленні фактів на основі вивчення особливостей: обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей і форми сировини, напівфабрикатів, матеріалів, виробів в процесі виробництва продукції; визначення можливостей та використання на практиці найбільш ефективних і економічних виробничих процесів; визначення можливості експлуатації технологічних ліній, машин, механізмів, устаткування для встановлення їх ринкової вартості; з'ясування обставин, що призвели до аварій, нещасних випадків, професійних захворювань, та тих, що стали причиною матеріальних збитків

при закупівлі / продажу технологічних ліній, машин, механізмів, устаткування тощо [1, с. 92].

Судова технологічна експертиза – це новий вид експертизи, тому для попередження виходу експертом за межі його компетенції, необхідно конкретизувати перелік питань, які ставляться перед ним, а для успішного проведення розслідування необхідно розробити методичні засади її призначення та проведення – визначити предмет, об'єкти та завдання СТЕ, які дозволяють досягти повноти та об'єктивності дослідження. СТЕ не можна сприймати як експертизу з безпеки життєдіяльності та охорони праці, гірничо-технічну, будівельно-технічну, електро-технічну, пожежно-технічну, екологічну, авто-технічну, товарознавчу, об'єктів інтелектуальної власності, або металознавчу, так як при проведенні даних видів експертиз оцінюється виріб тільки в готовому (споживчому) стані, при цьому не враховується стан (комплекс властивостей) на початкових і проміжних стадіях його виготовлення [2, с. 15; 3, с. 33; 4, с. 45]. Тільки проведення СТЕ може простежити зміну властивостей (фізичних, механічних тощо) виробів на різних стадіях його виготовлення; простежити формозміну виробу; встановити відповідність наявних допусків, тому що від цього залежить працездатність вузла; встановити відповідність продукції робочому і складальному кресленням, стандартам, технічним умовам, зразкам, а в разі невідповідності, встановити – на якому етапі були допущені відступи від технології її виготовлення; встановити родову і групову приналежність за сукупністю морфологічних ознак і властивостей, які формуються в результаті впливу певного циклу обробки; оцінити витрати матеріалів та енергії на виготовлення виробів; встановити доцільність розташування обладнання в цеху; встановити склад і стан основного і допоміжного технологічного обладнання, ступінь використання його потужностей тощо [1, с. 93, 5]. Необхідність проведення СТЕ обумовлена також тим, що в даний час в виробництві все більше уваги приділяють новим матеріалам (наприклад, композитам, порошковим сплавам,

наноматеріалам), використанню нових комбінацій видів обробки (наприклад, комбінованої пластичної обробки), що дозволяє отримувати унікальний комплекс властивостей і сприяє підвищенню і продовженню працездатності виробів. Без дослідження технологічного процесу встановити причину наявних відхилень за якістю готової продукції не завжди представляється можливим. При виготовленні також використовуються нові, або вдосконалені установки (верстати), і завданням СТЕ, в умовах використання нового обладнання і матеріалів є визначення (встановлення): відповідності обліку витрат сировини на одиницю виробу; можливості за допомогою використання нових технологій, окрім облікової, випускати невраховану продукцію; кількості продукції, яка може додатково бути виготовлена зі списаної за документацією сировини; кількісного і якісного складів сировини, напівфабрикатів, матеріалів і готової продукції тощо [5, с. 175].

Метою СТЕ є встановлення із залученням спеціальних знань фактичних обставин виробництва продукції і причинно-наслідкових зв'язків. Предметом СТЕ є зафіксовані слідами-відображеннями фактичні дані, обставини події, які досліджуються й установлюються на базі методів загальної теорії судової експертизи, загально-технічних наукових методів, спеціальних наукових знань у сфері виробництва, прикладних наук з метою виявлення відповідності технологічних процесів вимогам нормативно-правової документації і технічним даним властивостей технологічних ліній, машин, механізмів, устаткування, матеріалів, сировини або напівфабрикатів, продуктів виробництва. Об'єкт СТЕ – це сліди-відображення у вигляді матеріальних і матеріалізованих джерел інформації, що містяться в матеріалах кримінального провадження, цивільної, господарської чи адміністративної справ та інші матеріали, що надаються на дослідження органом, який призначив проведення експертизи; технологічна документація – сукупність документів, які визначають технологічний процес виготовлення виробу, в т.ч. і документи технічного контролю виробництва продукції, експлуатаційні документи; технологічні

лінії, машини, механізми, устаткування, засоби індивідуального та колективного захисту, зразки сировини, напівфабрикатів та готової продукції тощо. Задачами СТЕ є: дослідження проектів і кошторисів на будівництво (реконструкцію) технологічних ліній, машин, механізмів, устаткування; дослідження проектної документації на предмет відповідності вимогам технічного завдання; дослідження процесів та умов експлуатації технологічних ліній, машин, механізмів, устаткування на предмет їх відповідності вимогам нормативно-правових актів з охорони праці та експлуатаційних документів; визначення фактичного фізичного стану та можливості експлуатації за цільовим призначенням технологічних ліній, машин, механізмів, устаткування; дослідження технологічних ліній, машин, механізмів, устаткування на предмет відповідності необхідним і заявленим характеристикам; дослідження технологічного процесу для встановлення причин невідповідності продукції встановленим вимогам; дослідження організаційних та технічних причин і механізмів аварій, нещасних випадків, професійних захворювань; визначення можливості і доцільності реконструкції (ремонт) технологічних ліній, машин, механізмів, устаткування після аварій і їх подальшої експлуатації; дослідження процедури здачі-приймання робіт на різних етапах експлуатації виробу (стадії життєвого циклу виробу з моменту прийняття його споживачем від підприємства-виготовлювача або ремонтного підприємства до відправки в ремонт або списання). Перелік питань, які вирішує СТЕ найбільше повно приводиться в наступній роботі [1, с. 97].

Висновки. Складні проблеми, які стоять перед слідством (судом), обумовлюють доцільність займатися широким спектром актуальних питань на науковій базі з урахуванням особливостей різних галузей виробництва і створити новий вид судової інженерно-технічної експертизи – технологічну.

Список використаних джерел:

1. Кралуєк М. О. Концептуальні аспекти теорії судової технологічної експертизи / М. О. Кралуєк, А. А. Крупка //

Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління: електронне наукове видання: збірник. – 2020. – № 3 (9) – червень. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. – С. 91-100.

2. Крупка А. А. Судебная технологическая экспертиза: перспективы развития / А. А. Крупка, Л. Е. Дузь, М. А. Кралюк // Современные направления теоретических и прикладных исследований: Сборник научных трудов по материалам научно-практической конференции. – Иваново: ООО «Научный мир», 2006. – Т.8, № 1. – С. 15-16.

3. Крупка А. А. Судебная технологическая экспертиза: проблемы, направления развития / А. А. Крупка, Л. Е. Дузь, М. А. Кралюк // Наука и технологии: шаг в будущее – 2006: Материалы I международной научно-практической конференции (20-31 марта 2006 г.). – Белгород: РОснаучкнига, 2006. – Т. 9.- С. 31-34.

4. Крупка А. А. Проблемы судебной технологической экспертизы / А.А. Крупка, Л.Е. Дузь, Т.Н. Лушникова, М.А. Кралюк // Сучасні наукові дослідження-2006: Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (20-28 лютого 2006 року). – Дніпропетровськ: Наука і освіта, – 2006.- С. 44-46.

5. Шамаев Г. П. Система задач судебной инженерно-технологической экспертизы / Г. П. Шамаев // Вестник Университета имени О. Е. Кутафина (МГЮА). – 2014. – № 3. – С. 173-180.

КРУПКА А.А.

*провідний судовий експерт,
Одеський науково-дослідний інститут
судових експертиз
м. Одеса, Україна*

КРАЛЮК М. О.

*завідувачка відділом,
Одеський науково-дослідний інститут
судових експертиз
м. Одеса, Україна*

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА З ОХОРОНИ ПРАЦІ: ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЧИННО-НАСЛІДКОВИХ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ

Кожен громадянин України (ст. 43 Конституції України) має право на належні, безпечні і здорові умови праці. Законодавець визначає, що пріоритет життя і здоров'я працівників, повна відповідальність роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці є одним з основних принципів державної політики в галузі охорони праці [1]. Стан охорони праці на підприємствах України є незадовільним, рівень виробничого травматизму високим і обумовлений комплексом об'єктивних і суб'єктивних причин. В 2019 р. на підприємствах України, за даними Державної служби України з питань праці, травмувалися 3876 осіб, з яких смертельно — 422. Основними причинами надзвичайних ситуацій (техногенних аварій, нещасних випадків, професійних захворювань) (далі - НС) на підприємствах промисловості є халатність спеціалістів та керівників, низька кваліфікація і некомпетентність персоналу, відсутність належного контролю за його роботою, послаблення вимогливості до виконання вимог правил і норм техніки безпеки тощо. Усе це веде до росту кількості кримінальних проваджень, пов'язаних з порушеннями вимог законодавства про охорону

праці у виробничій діяльності та зумовлює потребу подальшого пошуку ефективних шляхів вирішення зазначених проблем. Одним із найбільш важливих напрямів у цьому сенсі є підвищення якості розслідування злочинів проти безпеки виробництва правоохоронними органами. Таким чином ми визначаємо одну з головних проблем судочинства в розслідуванні злочинів проти безпеки виробництва (ст. 271-275 Кримінального Кодексу України) – встановлення причино-наслідкових зв'язків в системі «дії / бездіяльність особи - подія НС».

Аналіз сучасного стану теорії та практики судової експертизи в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності показує необхідність подальшого розвитку її методичного забезпечення. Існує певний дефіцит методичного забезпечення судово-експертної діяльності при виконанні судових експертиз при НС.

Дослідженням існуючих недоліків методик судової експертизи з питань нормативно-правового регулювання, організації проведення та науково-методичного забезпечення експертних досліджень в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності постійно приділяється увага науковців та практиків. Дослідження в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності з 90-х років ХХ століття проводили такі науковці-судові експерти, як Афанас'єв Л. В., Ашерев А. Т., Белогурова Є. Ю., Безвесільний В. Д., Горбенко В. О., Дьяченко О. Ф., Кир'янов Ю. А., Костенко В. К., Сабадаш В. В., Решетнікова Н. А., Таран О. В. та інші. Проте, не всі питання методологічного підходу щодо виконання судових експертиз при НС в окремих галузях промисловості, вирішені.

НС на виробництві, це результат короткочасного або раптового впливу на людину небезпечного виробничого фактору, який виник в процесі виконання цим робітником трудових обов'язків, та причинив шкоду здоров'ю або привів до її загибелі.

Відповідно до вказівок ст. 22 Закону України «Про охорону праці» [1] на підприємствах, в установах і організаціях

розслідування та обліку підлягають нещасні випадки, професійні захворювання і аварії. «Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» [2] визначає обов'язки органів Держпраці, власника підприємства щодо проведення розслідування та ведення їх обліку. Пленум Верховного Суду України з метою забезпечення однакового застосування судами законодавства у справах злочинів в області безпеки виробництва видав Постанову від 12.06.09 р. № 7 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва» [3].

Перед правоохоронними органами стоїть задача покращення якості досудового та судового слідств з метою забезпечення ретельного, всебічного дослідження всіх обставин справи, виявлення всіх осіб, які вчинили злочин, визначення ступеня їх винності, встановлення причинного зв'язку між дією підсудного і суспільно-небезпечними наслідками, що сталися або могли статися. У випадках, коли для вирішення питань при провадженні у справі потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання, згідно з вимогами ст. 242 КПК України і роз'яснень Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.97 р. № 8 «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» [4] необхідно призначати судову інженерно-технічну експертизу з охорони праці та безпеки життєдіяльності, яка розглядає поставлені питання з технічної точки зору.

Одним з основних питань, яке перед судовим інженерно-технічним експертом ставить слідчий (суд), є: хто з осіб, причетних до події, мав технічну можливість запобігти настанню НС, що для цього вони повинні були здійснити і чії дії (бездіяльність), з технічної точки зору, знаходились в прямому (безпосередньому) причинно-наслідковому зв'язку з настанням цієї події та її негативними наслідками? Як правило, дослідження НС проводиться за матеріалами кримінального провадження методом ситуаційного аналізу з використанням комплексного підходу (на базі системно-структурного та інженерно-логічного аналізів) та оперативно-інформаційної

моделі розглянутої НС [5, с. 25]. Найбільш важливою та найскладнішою сталою структурною процедурою судових інженерно-технічних експертиз в галузі охорони праці та безпеки життєдіяльності є виявлення причинно-наслідкових зв'язків. Причинний зв'язок – об'єктивне явище, обумовлене закономірностями, знання яких служить необхідною передумовою правильного висновку. Спеціальні технічні знання при виконанні судових експертиз можуть використовуватися при вирішенні питання про причинний зв'язок між зовнішнім поведінням (дією) людини і результатом, подією, що настала. При проведенні дослідження необхідно враховувати, що причина – активний, діючий фактор, який викликає подію. Проявність причинно-наслідкового зв'язку свідчать такі риси: причина і наслідок пов'язані «генетично»: причина при наявності достатніх умов продукує наслідок; спрямовано діє у часі; виникнення наслідку впливає на причину, зумовлюючи в ній зміни, в тому числі шляхом опосередкованих взаємозв'язків, які і є причиною цього впливу; реалізація причинно-наслідкового зв'язку залежить від умов, тому взаємозв'язок причини і наслідку містить в собі елемент невизначеності, неоднозначності. Причина в часі завжди передує наслідкам. Не може бути причиною те явище, яке відбулося після наслідків [6].

Висновки. Під час вирішення експертних завдань злочинів проти безпеки на виробництві головною їх метою є встановлення причин та наслідків надзвичайних ситуацій, причино-наслідкових зв'язків в системі «дії/бездіяльність особи - подія НС».

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону праці»: Введений в дію Постановою ВР № 2695-ХІІ від 14.10.92.

2. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві: Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337.

3. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва: Постанова Пленуму Верховного суду України № 7 від 12.06.09 р.

4. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 8 від 30.05.97 р.

5. Крупка А. А. Судова гірничотехнічна експертиза: Усталенні форми призначення та проведення: Монографія / Крупка А. А., Дузь Л. Є., Кривченко Ю. О. — Донецьк: Донецький НДІ судових експертиз, СПД ФО «Воробйов Д.М.», 2010. – 80 с.

6. Методика експертного дослідження причинних зв'язків: РК 10.5.01 на сайті МінюстаУкраїни / Соколовський З. М. – 1970.

СЕДЛЯР Ю.О.

*професор кафедри адміністративного
та конституційного права,
Національного університету імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ У СИСТЕМІ ООН

Під час прийняття рішення про застосування санкцій органи ООН, які мають відповідні повноваження, повинні діяти у залежності від своєї санкційної компетенції, тобто у рамках тих функцій, які вони отримують на основі установчих документів організації, яким по суті є Статут Організації Об'єднаних Націй, й уточнюючих і доповнюючих актів, прийнятих структурами ООН.

Оскільки Статут ООН як міжнародний договір має регулюючий й імперативний характер, його положення підлягають виконанню всіма його учасниками. Разом з тим, обов'язковість цілей та принципів установчого документу ООН зумовлює особливе значення статутних положень для організації та регулювання міждержавних відносин, адже такі положення, і особливо ті з них, які стосуються підтримання міжнародного миру та безпеки й заходів розблокування конфліктних ситуацій, мають на меті створення сприятливих умов для реалізації цілей організації у відповідності із принципами, на яких будується її діяльність. Згідно зі ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, імперативна норма загального міжнародного права є «нормою, яка визнається і приймається міжнародним співтовариством держав у цілому як норма, відхилення від якої неприпустимо» [1].

Отже, санкційний механізм ООН носить універсальний характер, що полягає у наступному:

- ООН має повноваження застосовувати примусові заходи для поновлення та підтримання міжнародного миру проти всіх суверенних держав, навіть якщо вони не є членами Організації, у випадках, коли Рада Безпеки визначить, що дії будь-якої з них можуть становити загрозу міжнародному миру. П 7 ст. 2 Статуту ООН конкретизує це положення-принцип, згідно якому «Статут ні в якій мірі не дає ООН права на втручання у внутрішню компетенцію будь-якої країни», не впливає на застосування примусових заходів за главою VII Статуту ООН;

- Статут ООН визначає санкційну компетенцію інших суб'єктів міжнародних відносин. Так, наприклад, ст. 51 Статуту ООН обумовлює право на «індивідуальну чи колективну самооборону у випадку збройного нападу». Але найбільше підтвердження ця теза знаходить у п. 6 ст. 2 Статуту, за яким «Організація забезпечує, щоб держави, які не є її членами, діяли у відповідності з цими принципами, адже це може виявитися необхідним для підтримки міжнародного миру та безпеки».

- Для з'ясування специфіки функціонування механізму ООН з реалізації санкційних заходів, визначимо компетенцію органів організації у цій царині. Об'єм, характер та розмежування санкційних повноважень структур ООН зафіксовано у ст. 1, 2, 5, 6, 11, 12, 19, 24, 25, 39, 41-48, 51, 94, 99, які конституюють ядро нормативної системи, механізм санкційного примусу, що здійснюється ООН.

Під час створення ООН, держави-фундатори наділили цю організацію особливими повноваженнями у сфері гарантування міжнародної безпеки і через це у впровадженні будь-яких необхідних засобів задля її підтримки, а тим самим й у реалізації санкційних заходів та доручили їх здійснення Раді Безпеки та Генеральній Асамблеї. У відповідності зі Статутом ООН головна роль належить Раді Безпеки, яка діє від імені всіх держав-членів ООН і несе головну відповідальність за підтримку миру та безпеки. Лише Рада Безпеки може визначити існування загрози миру або акту агресії, приймати рішення про те, до яких заходів слід вдаватися для підтримання та поновлення міжнародного миру. До того ж, тільки Рада Безпеки

здатна визначити стан, який може привести до виникнення гостроконфліктної ситуації і зробити відповідні рекомендації.

З іншого боку, стаття 10 Статуту ООН уповноважує Генеральну Асамблею «обговорювати питання у межах Статуту, або ті, які належать до повноважень та функцій будь-якого із органів, передбачених цим Статутом».

Генеральна Асамблея ухвалює резолюції необов'язкового характеру про застосування примусових заходів проти держави-члена організації, яка порушила свою зобов'язання, що витікають із Статуту ООН, у таких випадках:

По-перше, Генеральна Асамблея може застосувати санкції проти члена організації, який не виконує свої фінансові зобов'язання. Примусовий захід у такому разі полягає у позбавленні права голосу у відповідності зі ст. 19 Статуту ООН, у якій, зокрема, читаємо наступне: «Член організації, за яким існує заборгованість по сплаті організації грошових внесків, позбавляється права голосу в Генеральній Асамблеї, якщо сума його заборгованості дорівнює або перевищує суму внесків, які він має сплатити за два повні попередні роки». Генеральна Асамблея, однак, може дозволити такому члену організації брати участь у голосуванні, якщо вона визнає, що недотримання термінів платежу мало місце через обставини, які не залежать від нього;

По-друге, Генеральна Асамблея спроможна за рекомендацією Ради Безпеки застосовувати санкції проти будь-якої держави-члена Організації, якщо проти нього запроваджуються заходи Ради Безпеки як превентивні, так і примусові. Ці санкції можуть знаходити вираз у призупиненні здійснення прав та привілеїв, які належать йому як члену Організації, позбавлення права голосу в органах ООН. Держава-об'єкт санкцій може також не запрошуватися на міжнародні міждержавні форуми та конференції, які проводяться під егідою ООН;

По-третє, Генеральна Асамблея здатна за рекомендацією Ради Безпеки, відповідно до ст. 6 Статуту ООН застосовувати санкції проти держави-члена організації, яка систематично

порушує принципи Статуту та не виконує рішення органів ООН, позбавляючи її членства у цій Організації [260]. Різновидом таких санкцій може бути також відмова державі-правопорушнику у її проханні стати членом організації. У практиці ООН мають місце випадки таких дій Генеральної Асамблеї. Так, Південній Родезії було відмовлено у членстві в ООН під час застосування Радою Безпеки примусових заходів проти цієї країни. З іншого боку, слід зазначити, що положення даної статті містять на собі значний відбиток організації прийняття політичних рішень у системі ООН, адже, документ не уточнює, які дії слід вважати систематичними, з чого складається система правопорушень, чи достатнім є невиконання одного міжнародного договору, чи для ізоляції необхідним є вихід із низки угод, до того ж, не регламентовано, яких саме. Вірогідно, у кожному конкретному випадку спеціалізовані органи у системі Організації Об'єднаних Націй передусім, Рада Безпеки та Генеральна Асамблея мають приймати політичне рішення відносно поведінки певної країни на міжнародній арені [2].

Таким чином, у ході аналізу повноважень Ради Безпеки та Генеральної Асамблеї у сфері застосування санкційних заходів можна дійти висновку про те, що обидві структури ООН по відношенню один до одного мають частково взаємодоповнюючі і взаємовиключні повноваження. Так, виключна прерогатива Ради Безпеки полягає у прийнятті резолюцій про застосування колективних санкцій воєнного характеру, у той час, як особливим повноваженням Генеральної Асамблеї є прийняття документів про позбавлення права голосу.

Список використаних джерел:

1. Пахіль В. Проблема санкцій в діяльності ООН Дис... к. політ.н.: 23.00.04. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2000. С. 18.

2. Седляр Ю. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика: [монографія]. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. С. 55-57.

ЦИГАНОВ О.Г.

*доктор юридичних наук, доцент,
головний науковий співробітник НДЛ
проблем правового та організаційного
забезпечення діяльності Міністерства,
Державний науково-дослідний інститут
МВС України
м. Київ, Україна*

МАЦКО А.С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічно-правових дисциплін,
Університет сучасних знань
м. Київ, Україна*

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УРЕГУЛЮВАННІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ДОНБАСІ

За оцінками ООН, збройний конфлікт, що відбувається на сході України, є одним з найсмертоносніших в Європі з часів Другої світової війни. За період його тривання на Донбасі загинуло більше 13 тис. людей й більше 28 тис. було поранено. Водночас зауважимо, що світова спільнота дійшла до усвідомлення необхідності обмеження насилля воюючих сторін шляхом узгодженої розробки й укладення договорів, які б регулювали відносини між державами під час збройних конфліктів. Це зумовило створення *системи міжнародного гуманітарного права*, яке ще іноді називають «право збройних конфліктів», або «право війни».

Джерелами права збройних конфліктів є сукупність міжнародно-правових принципів і норм, що регулюють відносини держав та інших суб'єктів міжнародного права в період ведення військових дій, забороняючи або обмежуючи

засоби ведення війни, й передбачають гуманізацію її методів з метою захисту жертв збройних конфліктів [1, с. 231].

Питання міжнародного гуманітарного права, якими б вони не були різноманітними й складними, можуть бути зведені до основної проблеми – встановлення рівноваги між вимогами гуманності й військової необхідності. Припустимими є лише такі засоби й методи війни, які необхідні для поразки противника. Державні кордони не можуть зупинити дію міжнародного гуманітарного права. Усі воюючі сторони мають його дотримуватись незалежно від політичних та інших міркувань [2].

Норми міжнародного права, що регламентують ведення військових дій, було значною мірою кодифіковано внаслідок роботи двох Гаазьких конференцій у 1899 і 1907 роках. Ці норми в міжнародному гуманітарному праві отримали назву «право Гааги». Зокрема, у статті 1 «Про відкриття військових дій» Гаазької конвенції від 18 жовтня 1907 р. зазначається, що військові дії не повинні починатися без попереднього і недвозначного попередження, яке матиме або форму мотивованого оголошення війни, або форму ультиматуму з умовним оголошенням війни [3].

Після Другої світової війни, хоча міжнародна спільнота й бере курс на встановлення миру та запобігання військовому вирішенню конфліктів між державами, все ж створюється міцна та структурована система «воєнного права». Так, 12 серпня 1949 р. у Женеві було прийнято чотири конвенції про захист жертв війни, зокрема, про: 1) поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях; 2) про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, потерпілих корабельну аварію, зі складу збройних сил на морі; 3) про поводження з військовополоненими; 4) захист цивільного населення під час війни. 8 червня 1977 р. було ухвалено Додаткові протоколи до Женевських конвенцій: про захист жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), про захист жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II). Правові норми цих конвенцій, а також двох додаткових протоколів до них (отримали

назву «право Женеви»), є широким зведенням принципів і правових норм, які в систематизованому та кодифікованому вигляді регулюють відповідну сферу людських відносин і стали основою сучасного міжнародного гуманітарного права у збройному конфлікті [2].

Важливе значення в цій сфері має діяльність ООН, яка прийняла: Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 р.; Загальну декларації прав людини 10 грудня 1948 р.; основні принципи правового режиму комбатантів, що борються проти колоніального й іноземного панування і расистських режимів (1973 р.); Декларацію про захист жінок і дітей у надзвичайних обставинах і в період збройних конфліктів (1974 р.); основні принципи захисту цивільного населення в період збройних конфліктів (1970 р.); принципи міжнародного співробітництва щодо виявлення, арешту, видачі та покарання осіб, винних у військових злочинах і злочинах проти людства (1973 р.); Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968 р.). Крім того, міжнародним гуманітарним правом регулюється питання кримінальної відповідальності за агресію і за порушення норм права збройних конфліктів. До таких документів слід віднести: Статут Міжнародного військового трибуналу (1945 р.); Конвенцію про попередження злочину геноциду і покарання за нього (1948 р.); Конвенцію про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства (1968 р.); резолюції Генеральної Асамблеї ООН про видачу і покарання військових злочинців (1946 р.) і про покарання військових злочинців та осіб, які вчинили злочини проти людства (1970 р.); Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 р. [1, с. 180].

Також підкреслимо, що додатковим документом до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, схваленого Генеральною Асамблеєю ООН 1 червня 1968 р., став Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї [4] – міжнародна угода, укладена 5 грудня 1994 р. у м. Будапешт (Угорщина) між Україною, США, Росією та Великою Британією

про неядерний статус України. Угода містить пункти, що надають гарантії суверенітету та безпеки України.

Зазначений меморандум є юридичним актом, оскільки: по-перше, набрав чинності з моменту підписання відповідного тексту цього документу; по-друге, сам текст згаданого документу 1994 року не передбачає ратифікації; по-третє, процедура ратифікації міжнародних угод була встановлена Росією вже у 1995 році, тобто пізніше укладання меморандуму [5]. Тому вказана угода є обов'язковою до виконання від 5 грудня 1994 р. всіма сторонами, всіма учасниками меморандуму без винятку. Також у 1995 році за проханням п'яти представників ядерних держав Генеральна Асамблея ООН прийняла меморандум як офіційний документ. При цьому, під цим документом стоїть підпис тодішнього постійного представника Російської Федерації при ООН С. Лаврова, який зараз обіймає посаду міністра закордонних справ РФ.

Варто зауважити, що самі зобов'язання у цій міжнародній угоді прописані дуже «конкретно», а от механізм їх виконання – ні: або переговори (з державою-агресором, а саме – з Російською Федерацією), або звернення до Ради Безпеки ООН, де наш візаві має право вето. Втім, як наголошують експерти, навіть якщо б не було Меморандуму, вчинивши збройну агресію проти України, Росія грубо порушила свої зобов'язання, встановлені такими міжнародними актами, як: Статут ООН, Гельсінський Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі, підписаний 1 серпня 1975 року, Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року, Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією, ратифікований обома сторонами 14 січня 1998 року.

А порушення відповідних міжнародних договорів є підставою для розгляду зазначеного питання в Раді Безпеки ООН та в Міжнародному Суді. Отже, вимагаючи міжнародної реакції (та реакції «гарантів») на дії Росії, ми, по суті, вимагаємо виконання додатку до договору, не враховуючи те, що сам договір та інші міжнародні документи були сплюндровані

міжнародним злочинцем та «володарем права на вето» [6]. Тому Міністерству закордонних справ України слід звернутися до Ради Безпеки ООН з метою прийняття рішення Генеральною Асамблеєю ООН щодо виконання Російською Федерацією взятих нею зобов'язань відповідно до Будапештського меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 р., а також надання Україні допомоги як державі-учасниці Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

Варто наголосити, що переважна більшість норм міжнародного гуманітарного права, мають імперативний характер. На них не поширюється «принцип взаємності», тобто воююча сторона не може відмовитись від їх дотримання навіть у тих випадках, коли друга сторона їх порушує. Вирішальне значення приділяється визнанню норм суверенними державами – їхня згода, що підтверджена в урочистих договорах або знайшла відображення в дотриманні протягом тривалого часу звичаїв цивілізованих націй, і є основою законів війни, тобто міжнародного гуманітарного права.

Також Верховній Раді України слід терміново ратифікувати Римський статут Міжнародного кримінального суду та імплементувати норми цього нормативного акту до кримінального законодавства України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Водночас нашій державі необхідно використовувати всі важелі впливу на міжнародному рівні з метою посилення санкцій проти Росії як країни-агресора, в тому числі негайно звернутися до Ради Безпеки ООН з метою прийняття відповідного рішення за порушення норм міжнародного гуманітарного права, а також продовжувати судитися з Росією в міжнародних правових інстанціях через російську анексію Криму і збройний конфлікт на Донбасі.

Список використаних джерел:

1. Белов В.К., Воронов А.Ф., Голенко Е.Н. и др. Военное право: учебник / под ред. Стрекозова В.Г., Кудашкина А.В. Москва: “За права военнослужащих”. 2004. 640 с.

2. Міжнародне гуманітарне право та його норми про захист жертв війни
URL: <http://subject.com.ua/textbook/protection/10klas/6.html> (дата звернення: 20.08.2020).

3. Гаазька конвенція про мирне вирішення міжнародних зіткнень (укладена в Гаазі 18.10.1907, введена в дію 26.11.1910, введена в дію СРСР 07.03.1955). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MU07056?an=3> (дата звернення: 20.08.2020).

4. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 р. Офіційний вісник України. 2007. № 13. Ст. 507.

5. Будапештський меморандум. Матеріал з *Вікіпедії* – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення 20.08.2020).

6. *Панасюк С.* Чому не працює Будапештський меморандум. *УНІАН*, 14 травня 2019 г. URL: <https://www.unian.ua/politics/10547460-chomu-ne-pracyuye-budapeshtsky-memorandum.html> (дата звернення: 20.08.2020).

ШЕРЕМЕТЬЄВА О.Ю.

*доцент кафедри
міжнародного та європейського права,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВИЙ СТАТУС МІЖНАРОДНОЇ ВАЛЮТНОЇ (ФІНАНСОВОЇ) ОРГАНІЗАЦІЇ

На сучасному етапі Україна активно співпрацює з низкою міжнародних фінансових структур, зокрема з Міжнародним валютним фондом, Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Європейським банком реконструкції та розвитку, Європейським інвестиційним банком та ін. Але поняття «міжнародна валютна організація» або «міжнародна фінансова організація» наразі відсутнє у національному законодавстві нашої держави [1-4], хоча законодавець досить часто оперує цим терміном. Такий стан створює суттєві проблеми в практичній діяльності, зокрема в реалізації проектів міжнародних фінансових інституцій в Україні.

Так, в ст. 2 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV міститься визначення міжнародної організації саме як міжнародної міжурядової організації [5], але сутність цього терміну не розкрито.

Загальновизнано, що міжнародні валютні (фінансові) організації є видом міжнародних організацій загалом, та міжнародних економічних організацій, зокрема. Проте, слід зазначити, що в науці міжнародного права досі не існує усталеного визначення міжнародної організації в цілому. Але, як вважає Матіас Гердеген, за усієї різноманітності підходів існує єдність щодо двох конститутивних елементів:

- міжнародна організація має спиратись на засновницький міжнародно-правовий договір принаймні двох держав (чи інших суб'єктів міжнародного права);

- міжнародна організація здатна на основі власної внутрішньої структури здійснювати через власні органи свою самостійну волю у зовнішніх відносинах [6, с. 119].

Такому підходу певним чином відповідає визначення міжнародної організації, дане В. І. Муравйовим, який під міжнародною організацією розуміє об'єднання держав, яке створене на основі міжнародної угоди, має колективні органи, самостійну волю і відповідає вимогам міжнародного права [7, с. 114].

Інші вчені під міжнародною організацією розуміють міжнародну установу, сформовану з двох і більше держав, яка наділена в силу установчих документів правовим статусом міждержавної (міжурядової) організації з визначеною функціональною міжнародною правосуб'єктністю або недержавною (неурядовою) організацією з тим або іншим правовим національним статусом, представленим в одній або декількох державах [8, с. 61].

Водночас М. М. Богуславський під міжнародними економічними організаціями розуміє міжнародні організації, членами яких є держави, які створені на основі міжнародного договору для координації дій їхніх членів з метою співробітництва у певних областях [9, с. 134]. А В. Ф. Опришко зазначає, що під міжнародною економічною організацією слід розуміти різновид міжнародної організації, яка покликана сприяти і забезпечувати міжнародне економічне співробітництво за участю держав та інших міжнародних організацій, незалежно від того, чи для неї цей напрям є основним або одним із напрямів міжнародного співробітництва [10, с. 152-153].

На підставі проведеного аналізу поняття міжнародної та міжнародної економічної організації (як різновиду міжнародної організації), з метою вирішення існуючих практичних проблем, пропонуємо для подальшої наукової дискусії визначення міжнародної валютної (фінансової) організації як виду міжнародної міжурядової організації, що представляє собою об'єднання двох чи більше держав, або інших суб'єктів

міжнародного права, яке створене на основі міжнародної угоди з метою сприяти, забезпечувати та здійснювати міжнародне валютно-фінансове співробітництво у межах своєї компетенції, визначеної в засновницькому (установчому) документі і яке наділене функціональною міжнародною правосуб'єктністю, має власну внутрішню структуру та реалізує самостійну волю у зовнішніх відносинах.

Таким чином, міжнародні валютні (фінансові) організації створюються первинними суб'єктами міжнародного права на основі угоди між ними, тому вони належать до вторинних (похідних) суб'єктів міжнародного права. Обсяг їхньої правосуб'єктності ґрунтується на відповідних установчих актах, а також вони наділені відповідними привілеями та імунітетом.

Також варто звернути увагу і на сам термін. В науці не сформовано єдиного загального підходу до визначення назви цієї правової категорії. Так, наразі найбільш прийнятними є: «міжнародна валютна організація», «міжнародна фінансова організація», «міжнародна валютно-банківська організація». З нашої точки зору, найповніше суті та змісту цієї категорії відповідає термін «міжнародна валютна організація», оскільки мета діяльності цих організацій та більшість функцій і повноважень, пов'язані саме з валютою. Враховуючи дискусії, які мають місце в науковій думці, та відсутність єдиного підходу до сприйняття назви цієї категорії, ми використали в тезах доповіді термін міжнародна валютна (фінансова) організація.

Отже, вважаємо за необхідне провести наукову дискусію щодо даної наукової проблеми, як серед правників, так і серед економістів, включаючи і фінансистів, і закріпити в тексті нормативно-правових актів України поняття міжнародної валютної та/або фінансової організації з метою уникнення непорозумінь у правозастосовній практиці та в практиці діяльності юридичних, фізичних осіб та органів державної влади.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - № 29. - Ст. 377.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 50-51. - Ст. 572.
3. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 44-48. - Ст. 552.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. - № 13-17. - Ст. 112.
5. Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - № 50. - Ст. 540.
6. Гердеген Матіас. Міжнародне право / Матіас Гердеген. – [Пер. з німецької]. – К.: «К.І.С.», 2011.
7. Міжнародне право. Основні галузі / [За ред. В. Г. Буткевича]. – К.: Либідь, 2004.
8. Вельяминов Г. М. Международное экономическое право и процесс (Академический курс): учебник / Г. М. Вельяминов. – М.: Волтерс Клувер, 2004.
9. Богуславский М. М. Международное экономическое право / М. М. Богуславский. – М.: Междунар. отношения, 1986.
10. Опришко В. Ф. Міжнародне економічне право і процес: моногр. / В. Ф. Опришко. – К.: Парламентське вид-во, 2014.

СЕКЦІЯ 5.

ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА, ОСВІТА, ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОЛОГІЯ

AVHUSTIUK M.M.

*PhD in Psychological Sciences (Candidate),
Associate Professor of the International Relations
Department,
Doctoral Student of the Department of Psychology and
Pedagogy,
the National University of Ostroh Academy
Ostroh, Ukraine*

STUDENTS' METACOGNITIVE MONITORING IMPLICATIONS IN THE SELF-REGULATED LEARNING PARADIGM

Metacognitive monitoring plays a key role in the development and enhancing self-regulated learning of university students' learning activity. It is the way of assessing the on-going progress in learning or current state of a particular cognitive activity. In other words, metacognitive monitoring is viewed as the way of tracking students' cognitive activity and how these results direct to the solution of certain tasks, such as recalling answers, doing tests, and reading texts [1].

Metacognitive monitoring is measured in judgments of learning showing whether a student is approaching the correct solution to a problem and assessing how well he/she understand what is being learned [2]. The main characteristics of this regulatory aspect of metacognition with the identification of structural components, types and description of the sphere of influence on the learning process reveal in their works such scientists as J. Flavell, A. Brown, S. Tobias, G. Everson, T. Nelson, L. Narens, J. Danlosky, G. Shraw, R. Dennison, D. Moshman, A. Koriati, J. Metcalfe, R. Kluwe,

S. Maksymenko, I. Pasichnyk, R. Kalamazh, E. Balashov, T. Khomulenko, T. Dotsevich, E. Savin, A. Fomin, A. Karpov, I. Skitiaieva, M. Kashapov, A. Samoilichenko, and others.

As self-regulated learning refers to our ability to understand and control our learning environments [3], metacognitive monitoring affects regulation of study, and this affects overall learning [4]. Accurate metacognitive monitoring produces more effective regulation, and this, consequently, produces improved learning. However, accurate metacognitive monitoring is not always the case and the illusions of knowing and not knowing as over- and underconfidence, as mentioned by Dunlosky and Rawson [5], pose a major threat to students learning and achievement. With the correlations of subjective and objective success of any learning performance activity it is possible to establish metacognitive monitoring accuracy factors, as well as to highlight its errors [1].

Talking about the role of metacognitive monitoring in a paradigm of self-regulated learning, one should also take into account its types. In our previous studies [6; 1] we presented the results of the reviewed theoretical analysis of the issue in the scientific literature. These are the types of metacognitive monitoring grouped according to criteria of accuracy, level of performance, temporal implication, learning achievements, cognition plot, level of understanding, basis of judgements, etc.

Student self-regulated learning is quite complex notion and can be presented, according to Balashov [7], through a prism of integral, personal, motivational-volitional, emotional-behavioural, communicative, cognitive, and metacognitive levels. Thus, these stated above indicators of self-regulated learning and metacognitive monitoring are interrelated as they strongly depend on the accuracy of metacognitive monitoring of students' learning activity and aim at improving the efficiency of self-regulated learning in general.

Importantly, in the pedagogical context of higher education there are no scientific approaches to the purposeful formation of students' emotional intelligence on the basis of experimental study of the peculiarities of emotional processes, states and stable personality traits while students' monitoring of their own cognitive activity and

its results. The concept of emotional intelligence is singled out and theoretical approaches to its conceptualization are substantiated. Yet, in psychological and pedagogical research the phenomenon of emotional intelligence in the context of metacognitive monitoring is generally unexplored. In the works of R. Bar-On, D. Goleman, G. Gardner, D. Caruso, J. Mayer, P. Salovey, R. Roberts, V. Zaritskaia, I. Andreieva, S. Derevianko, O. Veritova, and others there are studied the main aspects of the features of emotional intelligence. The phenomenon is explained as the ability to perceive our own emotions and those of others, to access and generate (manage) them in order to assist and understand their nature and meanings [8; 9].

Consequently, the presented ideas can expand an investigation of metacognitive monitoring accuracy factors of the learning activity of university students as the study of emotional intelligence being a source for personal and professional development is relevant in the context of metacognitive monitoring.

Thus, the problem of accuracy factors and mechanisms of objectivity of metacognitive monitoring in the self-regulated learning paradigm requires new approaches to its solution, systematization and theoretical generalization as well as the study of the notion of emotional intelligence of students in the context of metacognitive monitoring of their leaning activity.

References:

1. Avhustiuk M., Pasichnyk I., Kalamazh R. The illusion of knowing in metacognitive monitoring: Effects of the type of information and of personal, cognitive, metacognitive, and individual psychological characteristics : *Europe's Journal of Psychology*, 2018. Vol. 14, No. 2. pp. 317–341.
2. Dunlosky J., Metcalfe J. *Metacognition: A textbook for cognitive, educational, life span and applied psychology*. USA : SAGE Publications, Inc., 2009. 344 p.
3. Schraw G., Crippen K. J., Hartley K. Promoting self-regulation in science education: Metacognition as part of a broader perspective on learning : *Research in Science Education*, 2006. Vol. 36. pp. 111–139.

4. Thiede K. W., Anderson M. C. M., Theriault D. Accuracy of metacognitive monitoring affects learning of text : *Journal of Educational Psychology*, 2003. Vol. 95, No. 1. pp. 66–73.
5. Dunlosky J., Rawson K. A. Overconfidence produces underachievement: Inaccurate self-evaluations undermine students' learning and retention : *Learning and Instruction*, 2012. Vol. 22, pp. 271–280.
6. Августюк М. М. Ілюзія знання в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності студентів ВНЗ. [Дис. ...канд. психол. наук:19.00.07]. Острог, 2016. 316 с.
7. Балашов Е. М. Метакогнітивний моніторинг саморегульованого навчання студентів. [Дис. ... д. психол. наук:19.00.07]. Острог, 2020. 504 с.
8. Salovey P., Mayer J. Emotional intelligence : *Imagination, Cognition and Personality*, 1990. Vol. 9, No. 3. pp. 185–211.
9. Goleman D. Emotional intelligence. Why it can matter more than IQ. Bantam Books, 1995. 661 p.

MOKHNAR L.I.

*PhD in Pedagogy,
Assistant Professor of Department of Psychology of Activity
in Special Conditions,
Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl
Heroes of the National University of Civil Defence of Ukraine
Cherkasy, Ukraine*

FOMYCH M.V.

*PhD in Psychology, Associate Professor,
Head of Department of Psychology of Activity
in Special Conditions,
Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl
Heroes of the National University of Civil Defence of Ukraine
Cherkasy, Ukraine*

DIACHKOVA O.M.

*PhD in Pedagogy,
Lecturer of Department of Psychology of Activity
in Special Conditions,
Cherkasy Institute of Fire Safety named after Chornobyl
Heroes of the National University of Civil Defence of Ukraine
Cherkasy, Ukraine*

PSYCHOLOGICAL FACTORS OF FORMATION OF PROFESSIONAL STRESS RESILIENCE OF RESCUERS

Introduction. The extreme nature of the professional activities of rescuers involved in the emergency response, causes a high level of professional stress, which leads to a decrease of the effectiveness of their professional activities in stressful situations. In most cases, stressors of the professional environment of rescuers cause difficulties in professional activities because of chronic mental workload, dangers and frequent unexpected emergencies, real threats to their own lives and health, steady emotional stress etc. Almost

constantly, specialists are in a state of stress due to the need to be always ready to perform professional tasks in unpredictable conditions, besides they suffer from the stressors that accompany professional activities. It demands high level of stress resilience and psychological qualities that provide stress-resistant behavior and effective activity in the conditions of an emergency situation.

The aim of the article. Taking into consideration mentioned above, it should be noted that the activity in the extreme conditions requires a systematic comprehensive training of specialists, which should be aimed at the formation of those patterns of psychological fortitude to professional stress, which are most likely to occur in real life of rescuers.

Methods. The problem of formation of professional stress resistance of the person in extreme conditions of activity is in the field of research of various sciences and first of all in psychology of activity in special conditions. The efficiency of the rescuers activity and saving the lives of victims depends on the problem of stress resilience of rescuers of the State Emergency Service of Ukraine. The process of formation of professional stress resilience is a dynamic process that depends on such external conditions: during a person's life the profession itself changes, society's requirements for it, relation of this profession with other professions changes; and on internal conditions: the person's imagination about the profession changes, the criteria of assessing the person's profession, professionalism in it, as well as the criteria of assessing the specialist in himself/herself.

L. H. Podoliak [1] singles out such tasks of development of personality, which are essential for the formation of professional stress resilience in different years of study in the establishments of higher education:

1st year of study – the task of involving yesterday's school leaver to student life, the adaptation to the conditions of higher education is solved. The behavior of the most first year students is highly conformist; they do not have a differentiated approach to their social roles (student, future specialist);

2 nd year of study – the period of the hardest educational activity. The life of second year students is connected with their great involving in all forms of education organization. Applicants receive general education and adaptation to the education conditions in higher education institutions is generally completed;

3rd year of study – the beginning of specialization, strengthening of the interest in scientific work as the evidence of further development and deepening of professional interests. However, this can lead to a narrowing of the sphere of different interests and needs of the individual. From now, the formation of the personality of the future specialist is generally determined by the factor of specialization;

4th year of study – the first real acquaintance of the future specialist with the speciality during the traineeship. The behavior of the applicant is characterized by the great search of more rational ways and forms of training; there is a significant transformation of the value system of the individual, reevaluation of the meaning of life and attitude to culture; and the prospect of the graduation of establishment of higher education forms clear practical guidelines for the future type of activity. New, more desirable values that related to financial and marital status, future employment are revealed. The indicator of the success of development at this stage is professional identification, the development of abilities for professional self-presentation, competitiveness in the labor market, as well as professional and personal creative attitude to work [1].

Development of the professional stress resilience of cadets is one of the tasks facing the psychological service of the educational establishments of the State Emergency Service of Ukraine. Numerous researches have shown that the development of professional stress resilience will be more effective if there is implementation of the program of psychological support in the psychological service, which involves the cadet in this process during study in the establishment of higher education, taking into account the specifics of personal development of cadets during every year of study and focus on the development of their professionally important qualities.

This requires:

- to develop in cadets a correct idea of the social significance and content of their future professional activity;

- to attract active interest in everything related to the future profession;

- to form a positive motivation to acquire knowledge and skills that are directly related to the successful solution of future professional tasks;

- to strengthen professional self-esteem, to form confidence in the ability to successfully master the profession and the availability of the necessary talents and abilities;

- stimulate self-education;

- gradually bring together and exchange social and role functions between the teacher and cadets, optimize the relationship in the system “cadet-teacher”;

- to form value orientations related to professional activity: beliefs, priorities for professional activity (in pedagogical activity – formation of pedagogical values);

- to develop a socio-professional aspect of the “self-concept” of the cadet (self-identity with a professional model, positive self-esteem and professional image – self-presentation);

- to form psychological readiness for future work after graduation.

Conclusions. Thus, the formation of professional stress resilience – is a complex process of overcoming difficulties, contradictions, the solution of which helps the applicant to master the educational and professional activities. All this help the person to be actively involved in the educational structures of the group, faculty and university. There is an intensive development of personal qualities (new interests, pieces of advice, gaining the independence and developing creativity), professionalization of the individual and entering into the professional role.

References:

1. Podoliak L. H. Psychology of higher school: [study guide] / L. H. Podoliak, V. I. Yurchenko. – K. : LLC «Fil-studio», 2006. – 320 p.

БУЛИЧЕВА Н.А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права,
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

БУЛИЧЕВ А.О.

*кандидат юридичних наук,
начальник 1-го відділу науково-дослідної лабораторії
проблем правового та організаційного забезпечення
діяльності Міністерства,
Державного науково дослідного інституту МВС України
м. Київ, Україна*

МЕТОДИЧНА ТАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ПІДГОТОВКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Семинар (лат. *seminarium* – розсадник; у переносному значенні – школа) – один з основних видів навчальних практичних занять студентів закладів вищої освіти, членів наукового гуртка чи слухачів курсів. Його суть полягає в самостійному вивченні студентами за завданнями педагога окремих питань і тем лекційного курсу з подальшим оформленням матеріалу у вигляді реферату, доповіді тощо. Розрізняють три основні типи семінарів:

- семінари, що сприяють поглибленому вивченню певного систематичного курсу;
- семінари з вивчення окремих основних або найважливіших тем курсу;
- семінари (спецсемінари) дослідницького характеру з незалежною від лекцій тематикою.

Ще у грецьких гімназіях і римських школах практикували семінарські заняття, які супроводжувалися коментарями,

доповідями, диспуатами і заключним словом педагога. У XVII ст. семінари були введені на старших курсах університетів з метою навчання студентів працювати з першоджерелами. У XX ст. елементи семінарських занять почали застосовувати у середній школі. В українських закладах вищої освіти вони практикуються як одна із форм організації навчального процесу. Семінар сприяє розвитку у студентів навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом та першоджерелами [1].

Семінарське заняття займає визначне місце в системі підготовки фахівців різного профілю у вищих навчальних закладах. Мета проведення семінарського заняття, зазвичай, є двонаправленою: з одного боку, семінар сприяє зануренню студентів у предметну галузь тієї дисципліни, що вивчається (формування предметних компетентностей), з іншого боку, семінарське заняття дозволяє залучати студентів до самостійної дослідницької діяльності (формування наскрізних компетентностей самостійної роботи та дослідницьких компетентностей). Семінарське заняття вимагає від студентів умінь ефективного спілкування, комунікативних навичок, толерантності [2].

Слід зазначити, що методики проведення семінарського заняття у студентів закладів вищої освіти та курсантів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання практично не відрізняються, та в обох випадках залежать лише від якості підготовки студентів або курсантів (далі – студентів/курсантів) і викладачів.

Виділяють три форми підготовки до різних видів семінарських занять:

- усі студенти/курсанти готують повідомлення з основних питань;
- кожен студент/курсант готує реферат на певну тему;
- студент самостійно готує доповідь творчого характеру, яка містить дослідницькі елементи [3, с.132].

Усі форми підготовки студентів/курсантів до семінарських занять дають змогу виявити не лише знання студентів/курсантів і їх підготовленість до самостійної роботи, а й їхнє ставлення до

навчання. Підготовка до семінару здійснюється продовж кількох етапів: прослуховування лекції з теми семінару, підбір літератури, вивчення і конспектування рекомендованої літератури, складання тексту виступу (план, тези, доповідь), безпосередня участь у проведенні семінару.

На лекції студент/курсант має уважно вислухати оголошені викладачем питання, які розглядатимуться на семінарі. Опрацьовувати рекомендовану літературу слід заздалегідь. При цьому необхідно законспектувати весь матеріал, що дасть змогу правильно зорієнтуватися в інформації. Відбираючи матеріал для виступу, потрібно враховувати його цінність, інформативність. Необхідно уникати перерахування фактів, оскільки нагромадження деталей перешкоджає переконливо вибудувувати доведення, розкрити внутрішні зв'язки між явищами. Форма викладу матеріалу теж має бути чіткою, літературно грамотною, але без дослівних книжних висловлювань.

При підготовці до виступу неприпустимо вдаватися до механічного переписування матеріалу з одного або кількох джерел, чужих конспектів. Критичне осмислення матеріалу, різних джерел, відстеження розвитку думки авторів, побудови доведень і аргументації сприяє формуванню в студентів/курсантів власного погляду на проблеми, самостійного творчого мислення. Відвідування виробництва, школи, музею, виставки, перегляд відеоматеріалу сприяють поглибленому вивченню питань, які розглядатимуться на семінарі.

Щоб оволодіти необхідними знаннями, студент/курсант має готуватися до усіх питань плану семінарського заняття. Виступ має містити такі елементи: вступ, глибоке і добре аргументоване висвітлення питання, узагальнення, висновки. Після виступу студент/курсант повинен бути готовим відповісти на запитання викладача або товаришів, що передбачає оволодіння матеріалом з кожного питання семінару. Виступ студента/курсанта на семінарі, уважне вислуховування виступів

інших студентів/курсантів є своєрідним повторенням і закріпленням вивченої теми [4].

Водночас слід зазначити, що ефективне проведення семінарського заняття залежить від методичної тактики дій викладача.

Так, на нашу думку, викладачу необхідно застосовувати такі правила при проведенні семінарських занять:

1) створити невимушену, розкуту обстановку і на цій основі організувати жвавий обмін думками, полеміку, дискусію з питань плану семінару;

2) всіма заходами розвивати і заохочувати учнів, домагатися їх критичного ставлення до виступів;

3) забезпечувати ведення дискусії у формі питання-відповідь шляхом проблемної постановки питань;

4) домагатися вільного виступу учнів, розвивати здібності до логічного аналізу й оцінки виступів;

5) уважно вислуховувати до кінця доповіді, не перебиваючи, при відхиленні у бік від обговорюваного питання, невірних позицій, спотворенні дійсності, омані та помилках;

6) вести записи (робити нотатки в робочому зошиті), які в подальшому використовувати при підведенні підсумків семінару;

7) мати «стратегічний резерв» в кожній навчальній групі - це актив, готовий змістовно виступати всякий раз на кожному семінарі;

8) реалізовувати виховний потенціал семінарського заняття, формувати систему цінностей і особистісних установок.

Таким чином, успіх результативності семінарського заняття цілком і повністю залежить як від повноти і якості проведених підготовчих заходів, так і від методики його проведення.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : «Либідь», 1997. 366 с.

2. Золочевська М.В. Організація та проведення семінарів на платформі Moodle. *Open educational e-environment of modern University*. 2018. №4. С. 108-114.

3. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : «Академвидав», 2006. 352 с.

4. Теслюк В.М., Стульнікова А.О. Методика підготовки і проведення семінарських занять у вищому навчальному закладі. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. № 3 (22). С. 61-66.

ГАЙОВИЧ Г.В.
*завідувач кафедри інновацій,
інформаційної діяльності в освіті та
навчання за міжнародними проектами,
Інститут державного управління та
наукових досліджень з цивільного захисту
м. Київ, Україна*

ЛЮДИНА ІНФОРМАЦІЇ ЯК СУЧАСНА КОМУНІКАЦІЙНА МОДЕЛЬ

Фундаментом для творення сучасного і майбутнього країни є її історія. Ця теза звучить ще більш переконливо, якщо врахувати, що кожна ідентичність базується на своєму минулому і для цього з минулого береться те, що відповідає сьогоднішній моделі світу [1]. З огляду на те, що сучасною фазою розвитку людської цивілізації є інформаційне суспільство, основним продуктом якого є інформація [2], поточні тенденції розвитку українського суспільства базуються на докорінних змінах інформаційного простору. Якою має бути людина, що повністю адаптована до умов своєї доби?

Людина як соціальна істота знаходиться в комунікативних стосунках з іншими людьми. Зупинимося на двох важливих ознаках сучасного комунікативного процесу. Спочатку поглянемо на особливості, які принесла з собою інформаційна доба. В умовах глобалізації, чи не на перший план виходить комунікативна компетентність особистості. Саме поняття комунікативна компетентність охоплює широке коло питань: від усвідомлення індивідом потреби вивчення іноземних та знання рідної мови до вироблення здатності ефективно спілкуватися з представниками різних культур, враховуючи при цьому їхні ментальні особливості. Так, наприклад, для налагодження ділових та особистісних контактів із представниками інших культур, насамперед, потрібне вільне володіння іноземною мовою, але для встановлення дружніх

стосунків цього буде недостатньо. Тут потрібне вміння спілкуватися. «Попри постійні зміни в суспільстві, природі, – на думку Манакіна, – незмінною залишається сутність людського спілкування: це обмін інформацією, думками і досягнення взаємного порозуміння, гармонії стосунків в усіх сферах і на всіх рівнях буття людини» [3, с. 8]. Однак, варто зазначити, що активне використання нових засобів спілкування – електронної пошти, форумів, чатів, соціальних мереж тощо, здійснює серйозний вплив на зміст і форму спілкування. Зміни, що відбуваються в політиці та культурі, впливають на характер спілкування між людьми. Тож мовець змушений підлаштовуватися до вимог і умов інформаційної доби. Що це означає? Насамперед, це знання, вміння та навички використання у професійній діяльності й особистісному спілкуванні сучасних технологій опрацювання, передавання та зберігання інформації. Окрім того, перебуваючи в епіцентрі постійного й потужного інформаційного потоку як вхідного, так і вихідного, внутрішнього, зовнішнього тощо, людині для ефективної організації насамперед професійної діяльності необхідне глибоке розуміння різних інформаційних технологій, усвідомлення ролі комунікативної компетенції та фахове послуговування цими знаннями, уміле поєднання їх з тими культурними та духовними цінностями, які історично та ментально є характерними для народу країни.

У цьому контексті також важливо відповісти на питання, що таке інформація та яке її місце сьогодні в суспільстві? Закон України «Про інформацію» пояснює цей термін як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» (стаття 1) [4]. Цей же документ визначає основні напрями державної інформаційної політики, які базуються на європейських нормах.

В іншому Законі України – «Про національну безпеку України» – визначено принципи державної політики у сферах національної безпеки та оборони. Серед фундаментальних національних інтересів України названо: інтеграцію України в

європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір; набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами [5]. Виходячи з цих тез, можна стверджувати, що на державному рівні в Україні визнано важливість входження в світовий безпековий, а отже й інформаційний та кіберпростір, задля можливості протистояти глобальним викликам. Логічність таких намірів важко піддати сумнівам в умовах, коли значення й роль інформації як засобу політичної (і не тільки) боротьби визнається всіма, а співпраця і координація зусиль між державами стає особливо важливою.

З іншого боку, у мовознавстві та етнокulturології останнім часом особливе місце відводиться дослідженням різних аспектів та окремих фрагментів національно-мовних картин світу в їхньому зв'язку з міфологією, фольклором, традиціями, звичаями, побутом народу. Для сучасних українських реалій такий аспект досліджень також є надзвичайно важливим, оскільки відображає складний процес відродження національної самосвідомості в умовах державотворення. Зацікавлення вітчизняних науковців питаннями національної культури та, зокрема, етнокulturи, викликано також тими історичними і соціальними змінами в нашому житті, для яких визначальним є відкидання звичних, уніфікованих та ідеологізованих стереотипів і підходів до проблеми дослідження національної культури, що залишилися нам у спадок від попереднього політичного устрою. Зацікавленість науковців як вітчизняних, так і зарубіжних етнічними процесами може свідчити про те, що нації намагаються зберегти свою ідентичність, не зважаючи на потужні процеси її нівелювання в умовах глобалізації.

Важливим компонентом етнокulturи, кодовою системою знаків, яка допомагає певному етносу сприймати і розуміти довкілля, є мова. Кожне нове покоління мовців разом з мовою засвоює й національно-специфічний спосіб концептуалізації світу, який є не тільки запорукою збереження

етнічної ідентичності, а й детермінантою пізнавальних та інтерпретаційних процесів. Спілкування за допомогою мовлення не тільки використовує ту чи іншу ситуацію, а створює нову комунікативну ситуацію, кінцевим результатом якої є текст. О. Р. Лурія в праці «Мова та свідомість» підкреслює, що формування мовленнєвого висловлювання завжди іде від внутрішнього смислу до системи розгорнутих мовленнєвих значень, а сам процес розуміння починається з пошуків загальної думки висловлювання й лише потім переміщується на лексико-фонологічній та синтаксичній рівні. Слухач же спрямовує свою увагу на пошук контексту висловлювання, яке він прослуховує, з метою його декодування [6, с. 228]. Тож стратегія того, хто слухає, є таким же активним процесом, як і стратегія того, хто говорить. Що ж до підбору мовних засобів із мовної системи для спілкування можна стверджувати, що відбувається він не лише на основі явно виражених відношень назви до предмета, а й на основі різноманітних знань, навичок, психологічних станів мовця тощо. На думку автора, важливим при виборі того чи іншого мовного номена на позначення предметів з реального світу є етнічні та особистісні особливості сприйняття мовцем довкілля.

Отже, щоб збагнути глибину специфіки мовної особистості інформаційної доби, необхідно дослідити її, як оригінальну комунікаційну модель, що є продуктом сучасного інформаційного суспільства, а також важливо врахувати її національний макросвіт, де різні етнокультурні компоненти (мова, звичаї, обряди, релігійні уподобання тощо) складають суму тих ідентичностей, які й дають можливість національній культурі інтегрувати надбання світової культури і водночас збагатити її своїми національно-специфічними концептами.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г. Г. Информационные войны [Електронний ресурс] / Г. Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук; Киев: Ваклер, 2000. – 428 с. – Режим доступу: www.politnauka.org/library/prik1/pocheptsov.php

2. Степаненко В. П. Інформаційне суспільство [Електронний ресурс] / В. П. Степаненко // Енциклопедія сучасної України. – Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12462

3. Манакін, В. М. *Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб.* К. : ВЦ «Академія», 2012. – 288 с.

4. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

5. Закон України «Про національну безпеку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

6. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия. – М. : Изд-во МГУ, 1998. – 336 с.

ДЕМЧЕНКО В.М.

*доцент кафедри державного управління
і місцевого самоврядування,
Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Україна*

ЛОГІЧНИЙ ВИМІР У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ СЕРГІЯ АЛЕКСЄЄВА «ПРАВДА Й ВИГАДКА»)

Аспект модернізації науки в Україні передбачає насамперед нові погляди й виміри в науковому дослідженні, зокрема з метою отримання нової інформації. Поряд із традиційними засобами техногенного характеру (як, скажімо, лазерне зондування під час археологічних і гідрологічних досліджень), залишаються актуальними й власне логічні викладки, адже в нових поколіннях учених – і нові погляди. Тому логічне відкриття в галузі науки сьогодні може зробити й не науковець за фахом, але особа з аналітичним складом розуму, яка навіть у суто науковій галузі (скажімо, генетиці чи антропології) може віднайти певні кореляції. Такою особою часто є письменник, який серйозно ставиться до наукових висновків, завчасно обґрунтовуючи їх даними науки та архівів. Ми вже неодноразово доводили важливість таких літературних досягнень у пошуку кореляцій між площиною історії та державотворення (напр., [1] або більш докладно на монографічному рівні – [2]). Наразі пропонуємо розгляд літературного лінгвістичного дослідження письменника Сергія Алексєєва, результати якого він викладає в романі «Правда й вигадка».

Сам автор про власні логічні розвідки пише лаконічно: «я знайшов ключ до своєї рідної мови», «легко розшифрував найбільш закриті, занесені мулом часу, людського безумства й безпам'ятства слова» [3], що розкривається в елементарному прикладі трактування загальноновживаного слова *радуга* – як

«сонячної дуги». Алексеев «безумство й безпам'ятство» ілюструє академічним розкладенням цього слова на морфеми: *рад-у-га*, де корінь *-рад-* є традиційним у людському сприйнятті. Проте за головним принципом письменника – вивчати давньоарійську природу (на території російських Уралу та Алтаю) – відповідна давня мова базувалася на корені *-ра-*, що позначав Сонце як головне божество, а тому *ра-дуга*, що логічно та зрозуміло.

Письменник поєднує лінгвістичний аналіз з історичним, корелюючи певні форми. Наприклад, процес руху аріїв ілюструється таким чином: «після відступу льодовика, коли арії, які пішли на чужий Південь і змінили там свою віру, повернулися на отчу Північ і виявили там своїх братів-сонцепоклонників, які пережили Велике зледеніння на місці. Зустріли вони тут *слов'ян*, тобто тих, що живуть не з сохи, не з *орала*, а з *лову* (тобто з полювання, оскільки орати землю, точніше тундру, ще було не можна). Побачили забуті обряди, храми Сонця, зниклі з лексикону слова почули, проте як усякі новонавернені в чужу релігію стали ревними, безкомпромісними, агресивними й обряди крамольників наповнили негативним змістом, сміялися над священними гімнами, а сутність віщих слів звернули на лайку» [3]. Зрозуміло, автор має на увазі відхід від бога *Рода / Рада* – утілення світла й життя, а тому негативно конотоване в часи християнства словосполучення *язичник поганий* він трактує у зворотному напрямку: ця людина сповідує не релігію, а має світогляд *кола життя* – «від аз до яз».

Слова, що мають корінь *-ра-* етимологізуються письменником по-своєму: скажімо, *крамола* передає ознаку «моління Сонцю». Тобто ті, хто поклонялися Сонцю (*Ра*) – так звані «сонцепоклонники» – й називалися *крамольниками* (єретиками у православ'ї) [3]. Натомість в етимологічному словнику зафіксовано лише вторинну природу цього слова – від старослов'янського «повстання, заколот» [4, С. 75]. Лексему *крапива* (укр. *кропива*) Алексеев трактує відповідно до свого принципу як «та, що п'є сонце, а тому жалить, обпалює, як його

промені...» [3]. Зазначимо, що українське походження виводиться від варіантів *коприва*, *корпива* (подальша метатеза) на позначення рослини, із посиланням на старослов'янський *окрін* (кип'яток), а також на семи «кропити», «жалити». Проте, зважаючи на етимологічне значення «крапля» та лексему *крап* (позначення рослини й відповідного барвника), фіксуємо сему «спазм, гачок», що передає ефект обпалення шкіри [4, С. 103, 76].

Край – відповідно те місце, де «сонце сходить у землю та стоїть там усю ніч, південна півкуля» [3]. Утім у словнику всі значення сходяться до загального «межа, кінець, сторона», що в подальшому сприяло утворенню численних похідних одиниць із предметним значенням – від рослини до країни [4, С. 73]. Звісно, логічний вимір такого визначення передбачає первинну залежність від сонця, його перебування та визначальної ролі в житті людей. Саме це й лежить в основі лінгвістичних розвідок письменника. Так, один з образів його світу – *карна* (міфологічна жінка, яка виконує певні охоронні функції) трактується як «земна, позбавлена космосу, яка належить до земного світу – *раю*», а тому «обкарнати – обрізати косми сонячного світла – волосся», і тому «карнавухий – людина з обрізаними вухами» [3].

У будь-якому разі завзяття (і зрештою логічність) письменника викликає повагу: він не просто «не міг відірватися від дивної мандрівки в магічний світ перворідної мови», але й наводив зрозумілі етимологічні кореляції. Так, в іменнику *рама* виявлено сему «основа, кістяк», адже не лише це знайома нам апіорі семантика, але й відкриття забутих або периферійних слів. Наприклад, загальнослов'янське *рама* («плечі»), що донині вживається в українській діалектній мові (*рамена*), заслуговує на більш активне вживання, оскільки автор ще й додає сему «вседержитель».

Розвідки письменника не обмежуються однокореневими формами на *-ра-*, він досліджує й інші: у лексемі *хлад* (*холод*) і *мраз* (*мороз*) трактує букву *о* (тобто повноголосся *-оро-*, *-оло-*) як не знати звідки виниклу («притягнуту льодовиком»);

відповідно виявляє у формі *хлад* корінь *лад*, а тому всім відома позитивна семантика останнього («гармонія, добро») має якимось видозмінюватися від препозитивного *х* (адже в прадавній мові немає нічого зайвого). Тут автор бачить сему «хоронити» («закапувати в землю»), тобто *хлад* – «похований лад». І тоді вислів «настав хлад великий» варто визначати як рух того холоду, тобто льодовик [3].

Сергій Алексеєв пише, що від давньої смислової неосязності залишилися лише окремі семи на позначення певної фізичної ознаки. Як *холод*, так і *мороз* позначає лише низьку температуру, хоча етимологію іменника *мраз* він трактує як «сонячний вогонь, тепло, світло, жар» (*-раз*), «знак смерті» (*м-*), адже всі слова, пов'язані з цим явищем, мають таку букву (знак): смерть, мор, мертвяк тощо. Отже, *мраз* – це смерть сонячного вогню (але не самого сонця), тобто також пов'язане з Великим зледенінням [3]. Зауважимо, що словник саму форму *мраз* (як старослов'янську) виводить із *мроз* (як праслов'янської), аргументуючи наявністю такої форми в старих полабських мовах і в українській, звичайно [4, С. 515].

Тезу про те, що в давній мові немає нічого зайвого, письменник більш докладно розкриває у фрагменті про саму мову, що втілює в собі «знання давніх предків, світосприйняття, культуру». При цьому формувалися «не лише спосіб життя і психологія людини минулого – закладалася знакова, “магічна” сутність, золотий запас цивілізації, той запас, яким ми користуємося дотепер. І будемо користуватися, поки говоримо своєю мовою і живемо на території своїх пращурів» [3]. Це відбувалося в умовах гармонії – *ладу*, що у словнику має загальне значення «порядок» (індоевропейське *влада*) [4, С. 180]. Досліджуючи лексему *чудо*, автор аналогізує її з *лаго*, виявляючи спільне значення руху (постійне очікування дива й порядку у світі).

Отже, у площині новацій у науковому дослідженні зазначимо, що сміливі трактування письменника Сергія Алексеєва щодо астрального початкового значення слов'янських слів із формантами *-ра-*, *-ва-*, *чу-*, що сягає арійської

(індоевропейської) давнини, по-перше, можна виправдати в контексті головної смислової стратегії серії романів «Скарби Валькірії»; по-друге, такий вимір дає можливість збільшити ступінь верифікованості авторських висновків, використавши для цього академічні етимологічні й історичні словники та критично й ефективно сприйнявши таку інформацію.

Список використаних джерел:

1. Демченко В.М. Художня творчість як джерело знань з історії державного управління. *Теорія та практика публічної служби*: мат. наук.-практ. конф., Дніпро, 21 грудня 2018 року. С. 100-101.
2. Демченко В.М. Державна мова як об'єкт національної безпеки : монографія. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В.С., 2019. 176 с.
3. Алексеев С. Правда и вымысел. URL : http://loveread.ec/read_book.php?id=1420&p=29
4. Етимологічний словник української мови / ред. кол. О.С. Мельничук (гол. ред.) та ін. К.: Наук. думка, 1989. Т.3. 552 с.

ДИШКАНТ О.В.

*доцент кафедри теорії права
та міжнародних і політичних відносин,
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна*

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДСНС ДО РОБОТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Праця в аварійно-рятувальних підрозділах пов'язана з ризиком для власного життя та здоров'я, надмірними психічними навантаженнями які мають прояви навіть під час знаходження в підрозділі, через очікування сигналу «тривога», який може пролувати будь-коли. Під час виїзду на ліквідацію надзвичайної ситуації працівники особовий склад стикається з об'єктивними та суб'єктивними психологічними перепонами. Волков С.В. розкриває зміст цих препонів: об'єктивні (характер і небезпека ситуації, особливості її протікання, організація й умови виконання рятувальних операцій); суб'єктивні (психічні процеси, мотиви, стани).

Поканевич О. А. констатує на сьогодні низький рівень психологічної готовності рятувальників до виконання своїх професійних обов'язків, через невпевненість в прийнятті рішень в умовах відповідальності, дефіциту часу, зменшення обсягу інформації про дії і завдання аварійно-рятувального підрозділу; наголошує на виникненні труднощів при необхідності самостійного усунення наслідків НС, при ускладненні рятувальних робіт, під час самостійного виконання окремих дій та операцій [1].

Волков С.В. підкреслює, що належний рівень психологічної готовності пожежних – рятувальників до дій у надзвичайних ситуаціях є найважливішою складовою всебічної

професійної підготовленості, істотною передумовою успішного виконання завдань, котрі поставлені перед ДСНС [2].

У сучасній літературі психологічна готовність розглядається як істотна передумова будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності.

Смирнов Б.А., та Долгополова Е.В. вважають, що знання про особливості майбутньої діяльності та про обстановку в якій вона буде проходити можуть значно підвищувати працездатність та емоційну стійкість рятувальників. Тобто успішність діяльності в особливих умовах буде прямо залежати від попередньої тренуваності і підготовки в умовах, наближених до реальних, тому, що до них в деякій мірі можна звикнути [3].

Згідно закону Йеркса-Додсона, під впливом стресу, у першу чергу, ускладнюється виконання важких і нових дій, а прості й добре знайомі дії виконуються практично без змін. Тому особливу роль здобуває тренуваність до діяльності з виконання рятувальних операцій як засіб із профілактики руйнівної дії стресу [4].

Мар'їн М.І., Миронець С.М., Александровський Ю.А., Перелигіна Л.А. присвятили свої дослідження вивченню впливу різноманітних факторів, особливо стресогенних, пов'язаних з професійною діяльністю на особистість.

В. Андрусюк, В. Вареник, Ф. Думко, В. Євдокімов досліджували актуальні проблем визначення та формування професійних характеристик особистості в умовах впливу екстремальних ситуацій займались.

У своїх працях Б. Штайн розкрив перспективи розроблення нового методу та технічних засобів підготовки пожежних у тренажерах контейнерного типу [5], Ковальов П., Куріленко М., Єрьоменко В. надали пропозиції щодо вдосконалення практичної підготовки газодимозахисників шляхом використання навчально-тренувального комплексу [6], Луц В. розробив методику проведення аварійно-рятувальних робіт в обмеженому просторі [7].

Вагомий внесок в оновленні змісту та форм професійно-психологічної підготовки рятувальників, внесли: О. Самонов

(першим досліджував підготовку пожежників), О. Столяренко (вивчав підготовку, як загартування до нових умов); М. Козяр (доводив, що кожен фахівець повинен контролювати власні психологічні стани) [8].

Зважаючи на попередні дослідження стає зрозумілим, що відпрацювання пожежними-рятувальниками певного алгоритму дій істотно підвищить їх психологічну готовність та зменшить дію стрес факторів на особистість. В підрозділах ДСНС України в системі службової підготовки використовують смуги психологічної підготовки особового складу, яких, за звітами територіальних підрозділів, нараховується 150. Вони мають різне наповнення та різний алгоритм використання, який наразі не визначений нормативними документами.

Саме смуги психологічної підготовки дозволяють створити навчальні умови, наближені до реальних, для відпрацювання особовим складом аварійно-рятувальних підрозділів вмінь та навичок, необхідних під час ліквідації надзвичайної ситуації (події).

Наповнення смуг на даний час також потребує нормативного врегулювання. З цією метою необхідно визначити, з якими саме факторами впливу і з якою періодичністю, стикаються працівники територіальних підрозділів ДСНС України під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (подій). Аналіз карт обліку пожеж та інформації про надзвичайні ситуації показав, що до основних перешкод, при виконанні завдань за призначенням у складних та екстремальних умовах, доцільно віднести: зачинені двері (житлової кімнати, виробничих приміщень), обвалені будівельні конструкції споруд, сходові марші, вузькі коридори, загорожені проходи, стіни, перегородки, покрівлі, дах, тощо.

До основних умов, в яких доводиться працювати особовому складу ОРС ЦЗ при виконанні завдань за призначенням доцільно віднести: роботу в обмеженому просторі, під впливом високої температури, отруйних речовин, газів, продуктів горіння; несприятливі метеорологічні умови; можливість небезпечних вибухів ємностей із горючими та

вибухонебезпечними речовинами, спалахів горючих та легкозаймистих речовин) [9].

Наступним етапом нашої роботи буде визначення та обґрунтування наповнення смуг психологічної підготовки з урахуванням основних перешкод та умов, з якими найчастіше стикаються фахівці аварійно-рятувальних підрозділів в екстремальних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Поканевич О. А. Психологічна підготовка молодих працівників пожежної охорони до діяльності в особливих умовах / О. А. Поканевич // Проблеми екстремальної та кризової психології. – Вип. 3, ч. 2. – С. 156–163.

2. Волков С. В. Психологічна готовність як невід’ємна частина професійно-психологічної підготовки пожежних-рятувальників Державної служби України з надзвичайних ситуацій / С. В. Волков // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки. - 2013. - № 1. - С. 373-384. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnparv_ppn_2013_1_40 (Дата звернення 28.09.2020)

3. Смирнов Б. А. Психология деятельности в экстремальных ситуациях /Б. А. Смирнов, Е. В. Долгополова. – Х. : Гуманитарный центр, 2007. – 395 с.

4. Yerkes R. M., Dodson J. D. The relation of strength of stimulus to rapidity of habit-formation //Journal of comparative neurology and psychology. — 1908. — Т. 18.— С. 459—482. - Режим доступу: https://web.archive.org/web/20160112161928/http://www.viriya.net/jabref/the_relation_of_strength_of_stimulus_to_rapidity_of_habit-formation.pdf (Дата звернення 28.09.2020)

5. Штайн Б. В. Перспективи розроблення нового методу та технічних засобів підготовки пожежників у тренажерах контейнерного типу / Науковий вісник УкрНДПБ, 2015, № 2 (32) С. 11-17

6. Ковальов П. А., Куріленко М. А., Єрбоменко В. І. Вдосконалення практичної підготовки газодимозахисників шляхом використання навчально-тренувального комплексу / Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика гасіння пожеж та ліквідації надзвичайних ситуацій». 19-20 травня 2016 року. Черкаси. С. 62-63

7. Луц В. І., Лазаренко О. В. Методика проведення аварійно-рятувальних робіт газодимозахисниками в обмежених та замкнених просторах / Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія і практика гасіння пожеж та ліквідації надзвичайних ситуацій». 19-20 травня 2016 року. Черкаси С. 75-77

8. Козяр М.М., Сірко Р.І., Бейзим І.Х. Особливості професійно-екстремальної підготовки фахівців до діяльності у надзвичайних ситуаціях // Актуальні проблеми транспортної медицини. 2009. № 1 (15). С. 44-50.

9. Ковалишин Б.М., Коробкін В.Ф., Дишкант О.В., Скоробагатько Т.М., Чуян В.Ф. Нормативне та наукове забезпечення функціонування смуги психологічної підготовки пожежних-рятувальників і рятувальників/ Науковий вісник: Цивільний захист та пожежна безпека № 2, 2018. - Режим доступу: <https://doi.org/10.33269/nvcz.2018.2.28-36> (Дата звернення 29.09.2020)

КЛИМИШИН О.І.

*доктор психологічних наук,
професор кафедри соціальної психології
та психології розвитку,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

СЕМАК О.І.

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри
іноземних мов і перекладу,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

**РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ
ДІАЛОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

Сучасна система освіти, орієнтуючись на світові стандарти, все більше пропагує студентоцентрований формат реалізації навчання, в якому студент виступає передусім суб'єктом, а не об'єктом навчального процесу. Вибір саме такої стратегії реалізації останнього передбачає переосмислення, пошук нових як методологічних, так і методичних засад організації освітнього процесу. У цьому контексті нами зацентовано увагу на двох ключових моментах. Першому (методологічному) – формуванні передусім особистості студента в її цілісності, а не тільки в аспекті засвоєння професійних знань, розвитку навиків та умінь. А другий (методичний) – застосування діалогічної форми навчання, яка є природовідповідною та забезпечує можливість формування “живого знання”.

Психологічні дослідження аксіологічної природи людини, які в останні десятиріччя набули значної актуальності, констатують факт автентичної інтерсуб'єктності як вихідної

форми розвитку свідомості особистості. Людина первинно зорієнтована проявляти пізнавальну активність як стосовно себе, так і стосовно інших, до навколишнього світу в цілому. Ця активність не є дифузною. Вона має свого роду координати, певні точки орієнтації у пізнанні. Це першосенси, які становлять семантичний Всесвіт (В.В. Налімов) та визначають траєкторію формування ціннісно-сислової сфери особистості. Будучи усвідомленими й узгодженими з суспільними цінностями, вони перетворюються в особистісні смисли. Останні є динамічними системами об'єктивного відображення дійсності та емоційно-вибіркового ставлення до неї, являють собою своєрідний сплав афекту та інтелекту (Л.С. Виготський, Б.С. Братусь), що робить людину суб'єктом життєздійснення [1].

У свою чергу, людина первинно вибирає (в цьому її привілей та відповідальність) певний модус взаємодії зі світом – функціонально зорієнтований (“Я – Воно”) чи актуалізаційний, діалогічний (“Я – Ти”), за М.Бубером.

Розгляд діалогу як засобу розвитку особистості студента в умовах освітнього процесу базується на ідеях М. Бахтіна, Г. Марселя, Л. Фейєрбаха, Ф. Шлейєрмахера, К. Ясперса та ін. Звідси випливає визначення діалогу як симетричної, автентичної форми спілкування в околі власної полісуб'єктності (внутрішньоособистісний діалог) чи в просторі інтерперсональних взаємодій (міжособистісний діалог). Виникнення внутрішнього діалогу відбувається на рівні особистості як полісуб'єкта, який інтегрує соціокультурну, психосоматичну та духовну іпостасі людини.

Результати експериментального вивчення особливостей розвитку особистості студента в умовах діалогу передбачали проведення занять у форматі діалогічної взаємодії. Емпіричну вибірку склали 124 студенти спеціальності “Психологія”, “Міжнародні відносини”, “Історія і археологія”. Нами досліджувались показник успішності навчання та показник розвитку суб'єктних здатностей та властивостей. Реалізація формуючого впливу посередництвом діалогу проводилась за відповідним, розробленим та апробованим нами алгоритмом.

На *першому* етапі діалогічної взаємодії перед студентами ставились дидактичні питання з метою актуалізації в них існуючих знань, констатації необхідності та актуальності знань, що визначають зміст заняття з позиції їх професійного та особистісного розвитку.

На *другому* етапі міжособистісний діалог набував вираженої асиметричності (викладач → студент) та мав пізнавально-інформативний характер. Студентам подавалась нова інформація, яка відповідала тематиці заняття.

На *третьому* етапі діалогу пропонувався ряд проблемних задач, кожна з яких передбачала прояв власної творчої активності та вираження особистісної позиції кожним учасником діалогу. Саме на цьому етапі міжособистісний діалог набував найвищого функціонального значення в розвитку особистості його учасників. Кожен учасник висловлював свої уявлення та позицію, після чого проходило обговорення спільних та відмінних аспектів особистісного сприймання і конструювання отриманих знань.

Знання, які подає викладач під час заняття в умовах діалогу, для викладача існують як система понять-смислів, а для студента першочергово – як система понять-значень. Тільки в процесі сприймання, осмислення вони наповнюються суб'єктивним смыслом, стають поняттями-смыслами і включаються в систему існуючих у свідомості студента понять, що утворюють його пізнавальний ресурс. Можливість утворення нових смислів забезпечується включенням мисленнєвої процедури смислотворення, суть якої полягає в доповненні знань-значень, що їх подає викладач і сприймає студент афективно забарвленим особистісним смыслом.

Поетапність реалізації міжособистісного діалогу та можливість досягнення розвиваючого ефекту останнього, на нашу думку, визначається специфікою функціонування діалогу як такого. Так, зокрема, в процесі проведення діалогу прослідковувалась певна ступеневість діалогічних контактів, кожен з яких визначав межі розвитку особистості учасника діалогу.

Перший рівень – це контакт з позиції “Я” – “Інший”. “Інший” по відношенню до кожного конкретного “Я” виступає “Я – адресатом”, тим, з ким співрозмовників поєднує певний предметний зміст – повідомлення, факт, позиція, змістовне звернення і т.д. На першому рівні діалогічного контакту відбувається взаємопредставлення учасників діалогу, що передбачає формування здатності до діалогічного вислуховування (Т.А.Флоренська), емпатійного слухання (К.Роджерс) один одного учасниками діалогу, а також формування домінанти на “Іншому” (А.А.Ухтомський) [1].

Другий рівень діалогічного контакту – це взаємодія учасників діалогу з позиції “Я” – “Ти”. Його особливістю є взаємоприйняття. Кожен учасник діалогу приймає іншого як співрозмовника – опонента, який бачить інакше, розуміє інакше і цим становить цінність для самопізнання та саморозвитку. На цьому ступені відбувається справжній вихід в міжособистісний простір та емоційно-смісловне наближення один до одного, що є каузальним наслідком включення механізмів сприймання [1].

Третій рівень – “Я” і “Ти” утворюють нову реальність – “Ми”, яка “є розширенням “Я” за його первинні і природні межі”. Учасники діалогу стають рівноправними, повноцінними суб’єктами, що звернені в процесі пізнання до одного об’єкту. У справжньому діалозі ніхто не прагне до монологу, ніхто не бореться за перше місце і кожен допомагає іншому, допомагає розкритись духові діалогу як живому цілому (Г.Померанц) [1]. Таким чином, формування “Ми” – позиції учасників – передбачає прояв суб’єктної активності студентів як по відношенню один до одного, так і по відношенню до змістовного простору міжособистісного діалогу.

Як засвідчили отримані результати експериментального вивчення особливостей розвитку особистості студента в умовах діалогу спостерігаємо статистично значущий приріст середніх значень показника успішності в експериментальній групі ($Z = -4,177$ при $p=0,000$), як також динаміку диспозиційних утворень особистості досліджуваних експериментальної групи – пріоритетність цінності рівня абсолютного суб’єкта – “гармонія

з собою і світом” та суб’єктних здатностей “буду”, “приймаю”. В контрольній групі показники, отримані на етапі констатувального та контрольного зрізів, суттєво не різняться.

Це, у свою чергу, підтверджує нашу гіпотезу щодо застосування діалогу як універсального природовідповідного методу, який водночас забезпечує успішність процесу формування професійних знань, вмінь, навичок та розвиток особистості студента в цілому.

Список використаних джерел:

1. Климишин О. І. Психологія духовності особистості: християнсько-орієнтований підхід : монографія. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2010 – 440 с.

ОНКОВИЧ Г.В.

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри української та латинської мов,
Київський медичний університет
м. Київ, Україна*

БОГОЛЮБОВА М.М.

*старший викладач кафедри української та латинської
мов,
Київський медичний університет
м. Київ, Україна*

НОВЕ В МЕДІАОСВІТІ: БІБЛІОТЕЧНА БЛОГОДИДАКТИКА

У наш час інформаційні технології набули поширення і урізноманітнилися, оскільки є процесом пошуку аналізу і усвідомлення різноманітних відомостей. Дослідники зазначають, що інший - термін «інформаційні технології» - було запропоновано В.Глушковим у 1987 р. [1]. Термін «інформаційна грамотність» належить до нової терміносистеми, його вперше вжив 1974 року П. Журковський [2]. Згодом виокремилося поняття «інформаційні технології навчання», а з розвитком засобів телекомунікацій і глобальної мережі Інтернет набув поширення термін «інформаційно-комунікаційні технології навчання». Цей термінологічний рух відбувався відповідно з розвитком інформаційного суспільства і зачепив практично усі напрямки життєдіяльності соціуму. Виникла потреба в узагальненні новітніх технологій навчання, відтак з'явилася новітня терміносистема, в якій належне місце посідає медіадидактика – складник медіапедагогіки, орієнтованої на технології використання медіа з освітньою метою, який відстежує й узагальнює медіаосвітні технології [3]. Саме вони передбачають включення до системи освіти різних медіапродуктів, розроблення нових методичних і технологічних

форм навчання. До активізації цього напрямку активно долучилися освітяни, адже євроінтеграційні процеси, що відбуваються останні роки в українському суспільстві, вимагають докорінних змін як у суспільстві, так і в освітньому процесі зокрема. На це орієнтує рекомендації ЮНЕСКО щодо необхідності оволодіння медіа- та інформаційною грамотністю водночас.

Педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців були в центрі уваги багатьох дослідників. Узагальнення теоретичних та експериментальних результатів досліджень дозволило визначити основні теоретичні концепції та медіаосвітні моделі, а на їх основі - аналізувати ефективні напрями, способи і методи застосування медіаосвітніх технологій у професійній підготовці. Згодом дослідники дійшли висновку про необхідність використання предметних методик у комплексі. Наразі привертають увагу складники інтернет-дидактики. Це поняття досить швидко стало «парасольковим» з низкою галузевих зон. Соціальні мережі розглядалися як джерело розвитку і саморозвитку професійної компетентності, а професійно-орієнтовані авторські сторінки в соціальній мережі - як спосіб підвищення фахової самоосвіти. Успішно функціонують тематичні сторінки у Фейсбуці, котрі стали майданчиками для обміну передовим досвідом медіадидактів України. Вагоме місце в інтернет-просторі посідає педагогічна блогодидактика, що має новітні відгалуження: педагогічна, предметна, наукова, навчально-наукова тощо. Досить популярна блогодидактика як медіаосвітня технологія у професійно-орієнтованій підготовці студентів. Ці процеси не оминули й бібліотечну сферу, адже сучасні бібліотеки не стоять осторонь цивілізаційних процесів і активно посилюють свою присутність в інформаційному просторі. Це актуалізує й активізує творчий пошук бібліотечних працівників. Спостереження за цими процесами й спонукали нас до представлення нового поняття - «бібліотечна блогодидактика».

Ми не будемо наразі перераховувати зміст сторінок і сайтів, котрі ведуть бібліотечні працівники в соціальних мережах. Вони, зазвичай, подібні. Проте є кілька «авторських» знахідок, на які звертаємо увагу з метою активізувати творчий пошук бібліотек. Зокрема, представляємо таке явище, як книгоспалах (флешбук), технології творення якого виокремилось у поняття «книгоспалах-дидактика» [4, 5].

«Флешбук» (книгоспалах) - це інноваційна форма бібліотечної роботи, спрямована на активну популяризацію книг у соціальних мережах. Ця «книга флешмобу» з'явилася в Інтернеті порівняно недавно і одночасно в різних соціальних мережах. У дослідженні Т.І.Глоби [6] зазначається, що ініціатори запропонували створити «FanPage» на ім'я певної книги та запросити на неї своїх друзів. Ідею підхопили бібліотечні працівники в різних країнах. Так, в Україні до дня української грамотності та мови 9 листопада 2017 р. Дніпровська центральна міська бібліотека почала використовувати цю форму просування книг. Перший флешбук назвали «Словник Бориса Грінченка», оскільки чотири томи «Словника...» є вершиною української лексикографії 19 - першої половини 20 століття. Чимало матеріалів, дотичних до Словника, представлено на флешбук-сторінці, адже його джерелом служили етнографічні та фольклорні записи, нотатки з і повсякденного життя, дописи про повсякденні ремесла, традиції та культурні досягнення українського народу. Інший приклад флешбука, створеного в цій же бібліотеці, - «Легенди про козаків» Еліни Заржицької. На цій «сторінці» можна знайти уривки з «Легенд», які супроводжуються ілюстраціями, креативними творами молоді, цитатами на теми, народні приказки та прислів'я, аудіо- та відеоматеріали. Поступово наповнена сторінка стала міні енциклопедією про козаччину, Дніпропетровщину.

В соціальній мережі наразі є кілька сторінок, спрямованих на просування книг. Вони представлені на зведеній сторінці «Книгоспалах-дидактика»

[<https://www.facebook.com/groups/1255700747839235/>].

Список використаних джерел:

1. Султанова, Криниця Г.В. Актуальність дослідження інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі // Неперервна педагогічна освіта ХХІ століття: зб. Мат-в ХУІІ Міжн. педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф.О.П.Рудницької . - Вип № (15). – К.: Талком, 2020. – С.123-124
2. Zurkowski P. G. The Information Service Environment Relationships and Priorities [Electronic resource]: Related Paper 5 / Paul G. Zurkowski // ERIC. – 1974. – Mode of access : <http://eric.ed.gov/?id=ED100391>.
3. Онкович А.В. Медиадидактика // Materiały V Międzynarodowej Konferencji Naukowej «Język rosyjski w przestrzeni językowej i kulturowej Europy i świata: Człowiek. Świadomość. Komunikacja. - Warszawa : [Изд-во Варшав. ун-та], 2012. – С. 1013–1018
4. Onkovych H. Knyhospalah (flashbook) didactics as media education technology // Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали восьмої міжн. науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 травня 2017 р.) / гол. ред. В. В. Корнешук. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2017. – С. 309 – 310.
5. Onkovych Artem, Onkovych Ganna . “Flashbook” Didactics as a Form of Book Promotion // The Fifth European Conference on Information Literacy (ECIL)/ September 18th-21st, 2017, Saint-Malo, France. Abstracts. Editors: Sonja Špiranec, Serap Kurbanoglu, Joumana Boustany. Publisher: Information Literacy Association (InLitAs) / <http://ecil2017.ilconf.org/wp-content/uploads/sites/6/2017/09/ECIL-2017-Book-of-abstracts.pdf/> - P.206
6. Глоба, Тетяна. Книгоспалах та краєзнавча локація: медіаосвітні технології в роботі бібліотек м. Дніпро // <https://www.libr.dp.ua/site-dnipro/?idm=&idp=904> [Електр. ресурс] : збірник статей / Т. І. Глоба // Мин-во внутренних дел Республики Беларусь, учрежд. Образ. «Могилев. институт МВД Республики Беларусь» ; редкол.: С. В. Вендиктов (отв. ред.) [и др.]. – Могилев : Могилев. институт МВД, 2018. – С. 48–54. // <https://www.libr.dp.ua/site-dnipro/?idm=&idp=904> Дата перегляду 26 вересня 2020.

САВЕНКО І.І.

*Завідувач кафедри менеджменту і логістики,
Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна*

THOMPSON I.

*Staff Grade Doctor in Obstetrics and Gynaecology,
ST in Mersey Deanery 2008 – 2017,
Warrington NHS Trust, UK*

ОСВІТА ЧЕРЕЗ ВСЕ ЖИТТЯ – ВИМОГИ ЧАСУ

Світова економіка виступає сукупністю національних економік, які розвиваються (функціонують) за різними моделями і фактично знаходяться на різних стадіях економічного розвитку. Економіки розвинених держав наблизилися до стану постіндустріального суспільства (четверта промислова революція). Згідно із теорією систем, світова економіка (національні економіки), як система, повинна перейти із одного рівноважного стану в інший. Враховуючи те, що після проходження точки біфуркації, система здатна прийняти різні варіанти рівноважного стану, необхідно визначити загальні риси нового суспільства, дослідити досвід країн, які фактично наблизилися та демонструють нові риси, означити їх та шляхи їх досягнення.

Відповідь на ці запитання повинна надати наука, узагальнюючи зміни в суспільстві та прогножуючи перспективи його розвитку, застосовуючи методологію та новітні методи наукових досліджень. Наукові дослідження в Україні здійснюються в основному в науково-дослідних, науково-технічних установах та закладах вищої освіти.

В нагальний час в Україні наукові дослідження здійснюються в наукових установах та закладах вищої освіти, основними задачами яких є розповсюдження освіти, підготовка кадрів та проведення наукових досліджень.

Втім у Всесвітній декларації про вищу освіту для XXI століття: підходи, та практичні заходи від 9 жовтня 1998 року відмічається: «...перед самою вищою освітою постають грандіозні задачі, що вимагають радикальних змін і оновлення її самої, піддівати яким ще ніколи не доводилось» [1].

Обговорення на Всесвітньому економічному форумі 2016 року в Давосі привело до осмислення важливого фактору, що суспільство не може надалі користуватися обмеженою і закостенілою системою класичної освіти. Вона виробляє навички достатньо довго, і левова доля отриманих учнями і студентами знань не пригодяться їм в майбутньому.

Діюча філософія освіти вичерпала себе. Як показує практика, сьогодні освіта виступає не підготовкою до життя, як було раніше, а власне, і є способом життя. Людина повинна постійно вчитися, і саме навчання протягом життя стає формою захисту особистості проти невизначеності та непередбачуваності у сучасному світі [2].

У всіх цивілізованих країнах діє принцип: «освіта через усе життя».

Прикладом реалізації принципу «освіта через все життя» може виступити інтенсивна і комплексна Програма підготовки медичних фахівців у Великобританії, яка опісля отримання сертифікату фахівцем, триває фактично до моменту його виходу на пенсію [3].

Впродовж цієї програми молоді лікарі уже працюють в закладах Національній система охорони здоров'я (НСОЗ), надаючи послуги населенню і в той же час продовжують навчатися з ціллю отримання сертифіката спеціальної підготовки. На протязі періоду участі в Програмі, складаються всі частини іспиту для отримання звання Члена Королівського Коледжу за обраною спеціальністю. Як показує практика, працівники закінчують навчання за даною програмою в середньому у віці 40 років.

Навчання за програмою розпочинається з моменту закінчення медичного університету. За перші два роки молоді

лікарі проходять фундаментальну медичну підготовку (ФП1 та ФП2)

ФП1 – перший рік фундаментальної підготовки. Лікарі працюють по 3 місяці на 4-х різних спеціальностях (відділеннях). Вони закріплені за визначеними консультантами, ходять за ними «тінню», і поглиблюють практичні навички з базових елементарних процедур та призначень, ведуть збір анамнез та здійснюють записи до історій хвороб пацієнтів.

ФП2 – другий рік фундаментальної підготовки здійснюється за трьома різними спеціальностями, тривалістю по 4 місяці кожна. На даному етапі у практиканта більш розширене коло обов'язків.

На протязі перших двох років підготовки лікарі (практиканти) працюють під постійним наглядом лікарів-наставників, і кожна їх дія обговорюється з наставниками. В той же час продовжується теоретичне навчання: згідно графіку (щотижня) вони відвідують лекції та внутрішньо лікарські конференції, ведуть електронний журнал з практичних навичок, в якому надаються відгуки та коментуються рівні їх компетенцій викладачами. Один раз на рік практиканти здійснюють аудит, щодо покращення рівня якості надаваних відділенням послуг. За результатами даних аудитів оцінюється робота відділення та ведеться порівняння з державними стандартами, розробляються рекомендації, щодо покращення та оновлення лікарнянських протоколів, які регулярно оновлюються, що дозволяє здійснювати лікувальний процес на рівні світових стандартів.

По закінченню двох річної фундаментальної підготовки, лікар отримує сертифікат та поступає на вузькопрофільну підготовку: сімейний лікар чи практикуючий в лікарні. В подальшому, отримавши місце на спеціалізовану підготовку, лікар впродовж 3-5-7 років щорічно практикує в новій лікарні, де паралельно (як і в перші два роки) проходить професійне навчання.

Спеціалізована підготовка може бути одноступенева чи двухступенева, коли на конкурсних умовах здійснюється відбір фахівців для більш вузької субспеціалізації.

Прикладом одноступеневої підготовки є акушерство і гінекологія, які тривають 7 років, без зміни спеціалізації.

Механізм двухспеневої підготовки передбачає зміну субспеціалізації, наприклад, опісля 3-х років спеціалізованої підготовки в загальній хірургії лікар вирішує субспеціалізуватися в нейрохірургії.

Програма підготовки сімейного лікаря триває 3 роки [4].

На протязі усього часу перебування в Програмі ведеться журнал накопичення навичок, нотатки якого кожних 4-6 місяців обговорюються з клінічним керівником для виявлення досягнень, слабких місць та планування етапів подальшого розвитку.

Так на першому році практиканти асистують в операційній, а по закінченню 7-го року самостійно оперують і активно навчають початківців Програми. В той же час здійснюють аудити, докладаються на конференціях, ведуть безперервне навчання молодих спеціалістів.

За період навчання у учасників Програми є можливість займатися науковою діяльністю, зберігши за собою право повернутися в Програму.

Також є можливість перервати навчання з ціллю роботи за кордоном за спеціальністю для накопичення досвіду, результати яких аналізуються на річних переглядах досягнень та рівні компетенцій. В рамках навчання в Програмі передбачено можливість працювати не на повний посадових оклад.

Опісля отримання сертифікату надається звання консультанта.

У консультанта триває неперервне професійне навчання, розвиток. Щорічно фіксується накопичувальна система балів, які отримується за доповіді на конференціях, навчання молодих спеціалістів, проведення аудитів, написання внутрішньолікарнянських протоколів, моніторинг та аналіз періодичної медичної літератури. Це дозволяє пройти державну валідацію знань і навичок, яку кожний лікар проходить в індивідуальному порядку один раз за п'ять років. В анонімному

порядку його результати порівнюються з іншими колегами та видається звіт [5].

Таким чином безперервний професійний розвиток медичного персоналу, дозволяє зберегти та здійснювати постійне зростання професійних рівнів кваліфікації кадрів признаних на світовому рівні і саме головне, що дає можливість здійснювати лікування хворих на високому рівні.

Список використаних джерел:

1. Сборник документов, касающихся международных аспектов высшего образования: (Законы, указы, постановления, конвенции декларации, соглашения, рекомендации, протоколы, заявления, докл., рук., другие материалы) / [Сост. Е.В. Шевченко] СПб., 2000. – 541 с.,

2. Гончаренко Н. Проблеми створення сучасної системи підготовки кадрів «Освіта через усе життя» <http://www.airo.com.ua/problemi-stvorenniya-suchasnoyi-sistemi-pidgotovki-kadriv-osvita-cherez-use-zhittya>

3. Advanced training in Obstetrics and Gynaecology, RCOG, 30/08/2019

4. BMA, Medical training pathway, Location: Enqland Audiece: Medical students/ Updated Monday 7 September 2020/

5. GMC, revalidation <http://www.nuffieldhealth.com/healthcare-professionals/gmc-revalidation>

САФІНА О.В.
здобувач вищої освіти
кафедри педагогіки,
адміністрування і соціальної
роботи,
група ПВШ-19-Г1,
ННІМП, ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»
м. Київ, Україна

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗВО

Проблема організації самостійної роботи студентів існувала завжди і постійно хвилює викладачів вищої школи, оскільки глибокі міцні знання й стійкі вміння можуть набуватися студентами тільки в результаті самостійної діяльності. Проте, на сьогоднішній день проблема класифікації видів, типів самостійних робіт остаточно не вирішена. Не існує єдиної думки науковців щодо цього. Деякі з авторів виділяють у своїх дослідженнях види, інші – типи самостійних робіт студентів. При виконанні відтворюючих самостійних робіт студенти мають уважно прослухати (або розглянути), запам'ятати й відтворити певний обсяг інформації. Такі роботи дозволяють опанувати навчальний матеріал, але не сприяють розвитку творчої активності виконавців. Реконструктивно-варіативні самостійні роботи забезпечують відтворення не тільки окремих функціональних характеристик знань, але й структури цих знань у цілому. Під час виконання самостійних робіт пізнавальна діяльність студентів спрямована на розв'язування проблемної ситуації, яку створює педагог. При цьому в них формується вміння бачити навчальну проблему, самостійно виявляти причину її виникнення, розробляти план розв'язання проблеми [1 с.51].

В умовах інтеграції України у світовий освітній простір особливої уваги набуває проблема професійного самовдосконалення майбутнього викладача, особистість якого має бути неповторною, диференційованою і творчою; викладач, який був би здатний здійснювати освітню діяльність на високому професійному рівні, гідно конкурувати на сучасному ринку праці та послуг.

Вирішення цієї проблеми навряд чи можливе тільки шляхом передачі знань у готовому вигляді від викладача до студента. Необхідно перетворити студента з пасивного споживача знань на активного їх творця, що вміє побачити та сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її розв'язання, знайти оптимальний результат і довести правильність свого вибору.

Реформи вищої освіти, що відбуваються сьогодні, пов'язані за своєю суттю з переходом від парадигми навчання до парадигми освіти. У цьому плані варто визнати, що самостійна робота студентів є не просто важливою формою освітнього процесу, вона має стати його основою. При цьому для ефективної організації і проведення самостійної роботи та контролю за нею потрібно якісна та доступна науково обґрунтована інформаційно методична база. Але, на жаль, сьогодні система освіти України, зокрема вищої, ще немає належної державної підтримки в забезпеченні сучасними навчальними та інформаційними засобами, зміцненні матеріально-технічної бази навчальних закладів, здійсненні наукового забезпечення інноваційних технологій. Також прикро, що в нас відсутні підручники і навчальні посібники, які б стимулювали активне самостійне творче мислення студента. Наші бібліотеки, на відміну від європейських, не наповнені достатньою кількістю літератури, аудіо- та відеотеками, електронними носіями інформації тощо. Майже без перебільшення можна стверджувати, що навчання – це самоосвіта, що ґрунтується на самостійній роботі студентів уся педагогічна та методична майстерність викладача полягає у створенні оптимальних умов для такої роботи. Він зобов'язаний

зробити все, щоб сприяти розвитку здібностей кожного студента, бо від цього залежить якісний рівень вищої освіти взагалі – першочергове завдання модернізації освіти і створення зони Європейської вищої школи. Як це зробити – проблема змісту і методики викладання.

Можна стверджувати, що нині настав якісно новий етап розвитку самостійної роботи студентів, у якому викладачі повинні переорієнтувати навчальний процес на формування у студентів бажання й уміння самостійно оволодівати знаннями з різних джерел інформації.

Отже, самостійна робота студентів – це вид навчальної діяльності, спрямований на засвоєння студентами нових знань, удосконалення навичок самостійного пізнання, формування практичних умінь, необхідних для майбутньої професійної діяльності; вона організовується та скеровується викладачем, але відбувається без його безпосередньої участі [2 с.34].

Самостійна робота, перш за все, завершує задачі всіх інших видів навчальної роботи. Знання, які не стали об'єктом власної діяльності, не можуть визнаватися справжнім надбанням людини. Крім практичної важливості, самостійна робота має велике виховне значення: воно формує самостійність не тільки як сукупність певних умінь і навичок, але і як рису характеру, яка відіграє суттєву роль у структурі особистості сучасного спеціаліста [3 с.19].

Хочеться відзначити, що організація самостійної роботи студентів на різних етапах навчально-пізнавальних діяльності (під час вивчення нового матеріалу на лекції, застосування вивченого до розв'язування прикладів на практичному занятті, виконання індивідуального домашнього завдання тощо) сприяє підвищенню результативності навчання, розвиває довільну увагу студентів, формує в них здатність міркувати, запобігає формалізму у засвоєнні знань, розвиває активність, та самостійність як риси характеру.

При цьому дослідники виділяють, що ефективність самостійної роботи студентів зумовлюється насамперед: сформованістю пізнавальних мотивів; адаптивними

можливостями студентів до індивідуального самостійного розвитку в умовах процесу навчання у ЗВО; якісною та доступною науково обґрунтованою інформаційно-методичною базою; чітким налагодженим контролем за її виконанням.

Список використаних джерел:

1. Король В.М. Управління самостійною та індивідуальною роботою студентів протягом навчання у ВНЗ / В.М. Король // Вісник Черкаського університету. Серія "Педагогічні науки". – Черкаси : Вид-во Черкаського університету, 2008. – Вип. 120. – С. 98-105.

2. *Самостійна* пізнавальна діяльність студентів : метод. рекомендац. / [укл. М. М. Солдатенко, В. М. Володько, І. С. Дмитрик та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 52с.

3. *Ягупов* В. В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. пед. спец. вищ. навч. закл./ Василь Васильович Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 559 с.

СЕКЦІЯ 6.

СОЦІОЛОГІЯ

САВИЧ В.О.

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри теорії права та
міжнародних і політичних відносин,
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна*

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНУ БЕЗПЕКУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

В сучасних умовах мова має йти про те, що суспільство формується не під впливом протистояння різноманітних культур, а внаслідок їхньої взаємозалежності, взаємозбагачення. Тому соціальну безпеку можна розглядати і як уміння жити в різних світах за допомогою пристосування, так і необхідність співіснування різних ідентичностей на основі толерантності. Ментальні та мовні бар'єри все більше не відчуються, що сприяє інтенсифікації людських взаємовідносин.

Людський потенціал – це важливий стратегічний ресурс розвитку держави. Враховуючи це, одним із критеріїв оцінювання ефективності державного управління повинен бути показник рівня захисту соціальних інтересів громадян не на папері, а на практиці. Т. Гоббс, англійський філософ, описував безпеку не лише як необхідний елемент виживання в реаліях «боротьби всіх проти всіх», а і засіб для забезпечення умов для існування, здобутих законною працею. На думку вітчизняного вченого Антошкіна В. К., соціальна безпека досягається тоді, коли забезпечується нормальний рівень життя населення, що відображає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини, який характеризується розміром реальних доходів у

розрахунку на людину, обсягом економічних благ, що споживається людиною, стабільними цінами, забезпеченістю житлом, доступністю освіти, медичного, культурного обслуговування, екологічної безпеки тощо [1, с. 95].

Соціальна безпека держави – це гарантія захищеності громадян від впливу зовнішніх та внутрішніх загроз. Такі зовнішні проблеми, як розповсюдження ядерних технологій, тероризм, нелегальна торгівля зброєю, питання екології, неконтрольована міграція, демографічний вибух, етнічна ворожнеча потребують не просто багатосторонніх, а загальносвітових масштабів вирішення, толерантності в міжнаціональних відносинах, об'єднання зусиль міжнародної спільноти, співпраці. Щодо внутрішніх загроз соціальній безпеці для більшості населення – це погіршенні соціально-економічного стану в країні, неконтрольоване зростання цін, втрата довіри до влади, демографічна криза, збройний конфлікт, вимушена внутрішня та зовнішня міграція, високий рівень корупції та тінізації економіки.

У кризові періоди формується нова доктрина безпеки на оновленій ціннісній основі завдяки регуляції механізмів соціальної взаємодії. Тому в періоди нестабільності посилюється контроль за можливими змінами, тому що новації можуть бути як корисними для соціуму, так і нести загрозу для соціальної безпеки. Наприклад, вчений Ю. Максименко зауважує: «Становлення інформаційного суспільства має як безсумнівні позитивні, так і певні негативні наслідки. З одного боку, пришвидшилася передача інформації значного обсягу, прискорила її обробка та впровадження, з іншого – серйозне занепокоєння викликає поширення фактів протизаконного збору і використання інформації, несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів, незаконного копіювання інформації в електронних системах, викрадення інформації з бібліотек, архівів, банків та баз даних, порушення технологій обробки інформації, запуску програм-вірусів, знищення та модифікація даних у інформаційних системах, перехоплення інформації в технічних каналах її витоку, маніпулювання суспільною та

індивідуальною свідомістю тощо» [2, с. 3]. Таким чином, саме інформаційне середовище здебільшого спричиняє загрози соціальній безпеці, а загалом і національній.

Глобалізаційні процеси охоплюють різні соціальні інститути, змінюючи їх. Наприклад, інститут науки в XXI столітті характеризується універсальною мовою, спільною методологією дослідження, електронними науковими журналами, міжнародним академічним обміном; інститут економіки перебуває під впливом транснаціональних корпорацій; інститут культури об'єднує світові цінності планети. Формується нова соціальна реальність – суспільство ризику.

Звертаємо увагу, що інноваційні зміни повинні насамперед консолідувати суспільство. В сучасному світі етнічне питання через полікультурні тенденції в розвитку суспільств замінюється на нові цінності становлення загальнонаціонального ідеалу, підвищення якості життя та соціальну захищеність. Соціальна безпека нерозривно пов'язана з категоріями національних потреб та національних інтересів, це сфера захисту людей як найвищої цінності держави, їх життєво важливих цілей, збереження людського потенціалу.

Сучасний світ переживає період трансформації. Соціальна безпека не здатна швидко пристосовуватись до глобальних змін, як наслідок – зростання соціального напруження. Посилюється тенденція збільшення кількості етнічних, расових, релігійних конфліктів. Також і в бідних, і в багатих країнах викликає занепокоєння соціальне напруження, зростання невизначеності внаслідок поширення пандемії, розпад традиційних місцевих підприємств збільшує рівень безробіття, загрожує добробуту населення та ускладнює перспективи розвитку науки та освіти. Тому актуальними залишаються питання єдності на основі загальнолюдських цінностей; проблеми соціального розвитку та соціальної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Антошкін В. К. Рівень і якість життя населення регіонів та їх вплив на соціально-економічну безпеку. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2014. № 1. С. 95–99.

2. Максименко Ю.Є. Теоретико-правові засади забезпечення інформаційної безпеки України. Авто-реферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.01 – теорія та історія держави і права, історія політичних і правових учень. Київ, 2007. 22 с.

СЕКЦІЯ 7.

ТУРИЗМ

БОГАДЬОРОВА Л.М.

*доцент кафедри науки про Землю та хімії,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
м. Херсон, Україна*

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Екологічний туризм в Україні теоретично і практично теж, можна організувати скрізь, де наявні природні і антропогенні об'єкти, що являють собою пізнавальний інтерес потенційних туристів [1]. Але туристів приваблюють здебільшого ті території, де природне середовище порівняно мало змінене діяльністю людини, де наявні рідкісні і унікальні природні об'єкти.

Херсонська область має всі необхідні передумови розвитку екологічного туризму на своїй території, і потужний, в якості заповідних територій, та унікальний природний потенціал, визнаний на світовому рівні, і самотність природних комплексів, в яких відображається краса недоторканої природи в поєднанні зі звичаями та традиціями корінного населення, що становлять інтерес для туристів.

Екотуризм за своєю суттю, відрізняється від інших традиційних видів туризму, це насамперед наявністю суворих правил поведінки суб'єктів подорожі в природі на туристичних маршрутах [2]. Таким чином організована подорож, характерна для природоохоронних територій, що переважно здійснюється через обласну мережу екологічних стежок та туристичних маршрутів. Що в свою чергу дає можливість забезпечити відвідувачам заповідних територій, ознайомлення з природними

об'єктами та звести до мінімуму вплив антропогенного навантаження на заповідні території.

В цьому плані доцільно розглядати природно-заповідний фонд Херсонщини, як базу екологічного туризму, а саме, такі відносно нові форми природно-заповідних територій як національні і регіональні ландшафтні парки, так як вони є природоохоронними і рекреаційними установами, в завдання яких входить не тільки збереження цінних природних комплексів, а і створення умов для розвитку туризму, організованого відпочинку населення в природі та інших видів рекреаційної діяльності.

В Херсонській області природно-заповідні об'єкти представлені двома біосферними заповідниками, одним національним природним парком, 5 заказниками загальнодержавного значення, одним дендрологічним парком загальнодержавного значення, 11 заказниками місцевого значення, 10 заповідними урочищами місцевого значення, 32 пам'ятками природи місцевого значення, 12 парками-пам'ятками садово-паркового мистецтва місцевого значення [3].

Туристичний потенціал Херсонщини величезний, його можна порівняти з такими регіонами-лідерами, як Одеса та територія Криму. Кліматичні і природні ресурси, географічне положення Херсонщини сприяють швидкому розвитку зеленого туризму. Зараз на території області функціонують більше 50 садиб, де чекають відвідувачів. Останнім часом в області все більш популярним стає сільський зелений туризм, зокрема екотуризм. Тому використання природно-заповідних об'єктів та залучення до активної співпраці з суб'єктами екологічного туризму є наразі доцільним. Наприклад, при відвідуванні бази сільського зеленого туризму «Чайка» туристам на невеличких човнах проводять екскурсію по ландшафтному заказнику місцевого значення «Боброве озеро», а при відвіданні бази сільського зеленого туризму «Марійкина садиба» заплановано відвідання орнітологічного заказника державного значення «Ягорлицький».

В результаті такої співпраці сільський зелений туризм Херсонщини закріпився, як форма діяльності сільського

населення за наданням послуг проживання та харчування у власній садибі і як форма відпочинку міського населення з використанням туристичного потенціалу українського села .

Відносно форм екотуризму, то популярності набули маршрути вихідного дня, для різних вікових груп населення.

Пішохідні подорожі та походи по Херсонській області організовує ряд туристичних агенцій, а також кооператив з розвитку сільського зеленого туризму «Оберіг Херсонщини» та сільські зелені садиби. Так, популярністю користується подорож по Нижньодніпровським (Олешківським) піскам. Передбачається пішохідний або кінний маршрут з ночівлею у палатках в кемпінгах або в оселях селян.

Цікавою й пізнавальною є пішохідна подорож «По Арабатській стрілці й Присивашню», екскурсії на острови затоки Сиваш; знайомство з унікальним ландшафтом піщаних кіс Сиваша; екскурсія на косу Бирючий острів (частина Азово-Сиваського НПП) - відпочинок на морському узбережжі; пішохідні екскурсії по острову, спостереження за стадами оленів, муфлонів [4].

У розвитку екотуризму області суттєву роль відіграють кінно-пізнавальні подорожі. Прогулянки, екскурсії верхи на конях або на бричках пропонують:

- кінний клуб «Мустанг», «Гран Прі»;
- сільські «зелені» садиби «Марійкина садиба», «Чумацький шлях», «Калинові острови», «Білозір'я»;
- база зеленого туризму «Чайка» та «Оберіг Херсонщини» [5].

Відпочивальний напрям приваблює постійних відвідувачів затишних сільських садиб, які приїздять сім'ями, групами на вихідні дні або більш тривалі періоди (1-2 тижні). Вони знайомляться з побутом селян, традиціями, веденням господарства, в чому охоче допомагають у виконанні деяких видів сільськогосподарських робіт. Так як, сільський ландшафт є своєрідною екзотикою для міського жителя. Ряд садиб пропонує також проведення майстер-класів по виготовленню домашнього оберегу та ляльки-мотанки, плетінню вінків, випіканню

обрядових кулічів, а також селфі з використанням елементів українських народних костюмів та побутових предметів це «Марійкина садиба» с. Іванівка, «Камишовий ерік» смт. Камишани, база зеленого туризму «Чайка» м. Гола Пристань.

Отже, Херсонщина має необхідні умови для розвитку різноманітних видів екотуризму, але особливої уваги заслуговує розвиток саме класичного екотуризму і, відповідно, подальша популяризація його.

Екологічний туризм виступає інтегруючим напрямком рекреаційної діяльності, що спрямований на гармонізацію відносин між туристами, туроператорами, природним середовищем та місцевими громадами, що реалізується через екологізацію всіх видів туристської діяльності, охорону природи, екологічну освіту та виховання.

Список використаних джерел:

1. Предместніков О. Перспективи розвитку екологічного туризму на Херсонщині /О. Предместніков // Туризм сільський зелений. - 2013 р. - №4 – С 14 – 15.

2. Бойко Є.О. Роль зеленого туризму в розвитку сільських територій / Є.О. Бойко, О. С. Бойко. // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2010_1_3.pdf.

3. Василевська Я.В. «Оцінка природно-рекреаційних ресурсів Херсонської області» /Я.В. Василевська // Регіон-2013: стратегія оптимального розвитку: Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С.399-401.

4. Гайдаєнко К.Д. Основні рекомендації розвитку екологічного туризму на прикладі Херсонської області на базі загального світового досвіду. – Режим доступу: http://www.lgtinfo.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=198&Itemid=47&lan_g=ru.

5. Бурова О.Б. Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Херсонській області України /О.Б. Бурова //Економіка підприємства. Випуск 34. К.: Крок – 2013. С 256 – 261.

УДОВИЦЯ О.Ф.

*доцент кафедри менеджменту і логістики,
Одеська національна академія харчових технологій
м.Одеса, Україна*

ШЕКЕРА С.С.

*старший викладач кафедри туристичного бізнесу та
рекреації,
Одеська національна академія харчових технологій
м.Одеса, Україна*

МЕХАНІЗМИ БЕЗКОНФЛІКТНИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

З давніх часів історія розвитку суспільства віддзеркалює факти неминучості соціальних конфліктів, вони існували всюди й будуть існувати стільки, скільки існує взаємодія між людьми. Виникнення, протікання, наслідки та подолання конфліктів між різними прошарками суспільства є об'єктивно неминучим явищем нашого сьогодення, - джерелом та стимулом динамічного розвитку й прогресу. Конфліктність в сфері спілкування між людьми (комунікації) зумовлена зростанням складності та різноманітності суспільних процесів, явищ, нав'язуванням певних обмежень нашим можливостям навколишнім середовищем (суспільно – політична та економічна ситуація в країні, тощо), недостатнім взаєморозумінням (незадовільні комунікації) між людьми, випадками несумісності цінностей, ідеалів, інтересів, вподобань об'єктів спілкування тощо.

Слово «конфлікт» походить від латинського *conflictus* – зіткнення [1].

Причинами виникнення конфліктів можуть бути неспівпадіння цілей, психологічна несумісність партнерів,

незадовільні комунікації, некомпетентність опонента, недоліки в організації переговорів і багато іншого.

Виникнення конфліктних ситуацій на соціально-професійній основі спричинено, в першу чергу:

- недосконалістю системи підбору і розстановки кадрів (керівник помилково оцінює професійну здатність і моральні якості співробітника);

- прагненням співробітника зайняти вищу посаду, але обмеженість можливостей кар'єрного росту в рамках даного туристичного підприємства;

- правовою захищеністю співробітника (відповідно до займаної посади) за наявного низького рівня його ділових якостей при можливості відповідної кандидатури на його заміну, яку керівник не може провести (відповідно до чинного законодавства);

- необ'єктивністю (суб'єктивність) оцінки керівником результатів праці своїх співробітників.

Сфера надання туристичних послуг - галузь бізнесу, яка будується значною мірою на міжособистісних комунікаціях. Попит на високу якість сервісу нескінченно зростає, а відповідно кожен співробітник «контактної зони» зобов'язаний володіти навичками нейтралізації конфліктної взаємодії з клієнтами.

База виникнення конфлікту – «клієнт – менеджер з туризму», це, в першу чергу, - розбіжність очікування клієнта із якістю «туристичного продукту» (фрустрація). Туристичний продукт - це сукупність таких важливих речей як трансфер, місце відпочинку, меню, атмосфера, сервіс, маркетинг і т.д.

Кожен співробітник повинен бути компетентним. Чим більше ви володієте інформацією, тим впевненіше себе відчуваєте. Будь - які спірні моменти слід своєчасно фіксувати і якісно опрацьовувати для запобігання повторення в майбутньому. І перш за все, - **ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**, оскільки усі співробітники туристичної агенції об'єднані єдиною метою і завданням.

Те, що конфлікт треба вирішувати, а не ховатися, зрозуміло. Але як це робити правильно? Просто. У разі унеможливлення співробітника підприємства туристичного бізнесу попередити конфліктну ситуації, її треба визнати, визначивши проблему та використати правило **4В**.

1В. ВИСЛУХАТИ – чемне спілкування з клієнтом (нехай висловиться, не перебивайте). Опишіть озвучену ним проблему своїми словами, щоб бути впевненим, що ви правильно зрозуміли суть конфлікту. Уміння слухати - велика річ, адже часто, клієнт просто хоче допомогти вам, вказавши на проблему. Ви повинні бути вдячні таким людям, тому що саме вони допомагають поліпшити якість і сервіс.

2В. ВИБАЧЕННЯ - щиро вибачитесь, іноді вибачення повністю вирішує конфліктну ситуацію. Скажіть приблизно наступне: «Мені дуже шкода, що так сталося. Дана ситуація сталася вперше. Я від імені всього нашого колективу приношу вибачення і гарантую, що такого надалі не повториться». Якщо гарантувати не можете, не говоріть неправди. Пообіцяйте докласти всіх зусиль, щоб подібного більше не сталося і зробіть це відразу.

3В. ВИСНОВКИ. Якщо вибачень виявилось недостатньо, то вам доведеться вирішити проблему. Спочатку запропонуйте своє рішення. Якщо клієнт незадоволений даним рішенням, то запитайте у нього, який вихід він бачить в ситуації, яка склалася. Якщо варіант відвідувача вас влаштовує, погоджуйтеся. Якщо ні, запропонуйте третій варіант. Іноді бувають безвихідні ситуації. Ваше завдання-докласти максимум зусиль для позитивного результату.

4В. ВВІЧЛИВІСТЬ - подякуйте вашому клієнту за можливість глянути на проблему турагенції з боку замовника. Якщо ви будете володіти різнобічною інформацією, то зможете уникнути подібних ситуацій в майбутньому.

В конфліктній ситуації комунікації, як правило, погіршуються. Іноді в результаті непорозуміння, ворожості або образи, - спілкування припиняється взагалі, а спілкування – це основна умова конструктивного вирішення конфліктів. Однією

з особливостей туристичного бізнесу є вміння спілкуватись з клієнтом незалежно від рівня емоційного стану останнього, менеджер з туризму повинен уміло володіти ситуацією, вміти контролювати власні емоції, швидко приймати оптимальні управлінські рішення.

Для того, щоб не допускати конфлікт, корисно покращувати або ж закріплювати позитивні стосунки можливих його учасників. Доцільним є створення постійних або тимчасових форм взаємозв'язків, в яких відбувається взаємодія сторін – таких форм, котрі не призводять до конфлікту, а припустимі для обох сторін й допомагають вирішенню проблемних питань.

Правила виходу з конфлікту.

1. Не піддавайтесь емоціям і конфліктуйте не поспішаючи.
2. Одразу шукайте причину конфлікту.
3. Не «зациклюйтеся» на самому факті конфлікту, а в думках програвайте всі «позитивні» і «негативні» моменти всіх варіантів розвитку конфлікту.
4. Не прагніть «зам'яти» конфлікт, а доведіть його до логічного кінця.
5. Не конфліктуйте через дурниці!
6. Не поступайте по відношенню до інших так, як ви не хотіли б, щоб вони поступали по відношенню до вас.
7. Дайте людям відчутти свою значущість. Якщо вам досить сили волі знайти і публічно визнати в своєму супротивнику хоч щось добре, гідне уваги, то ви маєте шанс вийти з конфліктної ситуації достатньо мирно.
8. Хто робить перший крок до примирення, той виграє. При цьому використовуйте добрі та щирі слова.

Вирішення конфліктних ситуацій.

1 Проявити співчуття по відношенню до клієнта («Я розумію, що ця ситуація неприємна для вас.»).

2. Зрозуміти, розібратись з фактами, задати запитання, щоб зрозуміти, що саме сталося, не намагатись контролювати емоції клієнта.

3. Необхідно пропонувати рішення. Часто вирішення проблеми не в компетенції співробітника і вимагає втручання керівника, тому важливо пояснити клієнту що саме ви намагаєтеся зробити і скільки знадобиться часу.

4. Обов'язково звітувати перед клієнтом, подзвонити, роз'яснити, що конкретно було зроблено, не чекати поки клієнт сам помітить, що проблему вирішено.

І на останнє пропонується перелік заходів щодо профілактики конфліктних ситуацій в системі підприємств туристичного бізнесу: створіть книгу скарг та пропозицій, розглядайте кожну скаргу як виключний випадок, книга має стати доступною для усіх співробітників для профілактики подібних конфліктних ситуацій; в першу чергу віддавайте пріоритети місії, стратегії, корпоративним цінностям вашої турфірми, конфліктні ситуації бувають різними й неможливо передбачити поведінку й реакцію кожної людини, тому не зраджуйте ідеалам своєї компанії; навчайте персонал ефективним комунікаціям, стандартні алгоритми не надають ексклюзивні переваги у спілкуванні з нетиповим клієнтом, навчіть співробітників спілкуванню з різними клієнтами не ординарно, усвідомлено та впевнено.

Для того, щоб не допускати конфлікт, корисно покращувати або ж закріплювати позитивні стосунки можливих його учасників. Доцільним є створення постійних або тимчасових форм взаємозв'язків, в яких відбувається взаємодія сторін – таких форм, котрі не приводять до конфлікту, а припустимі для обох сторін і допомагають вирішенню проблемних питань.

Список використаних джерел:

1. Пірен М. І. Словник-довідник термінів з конфліктології / під ред. М. І. Пірен, Г. В. Ложкіна. — Київ; Чернівці, 1995.

*Матеріали II-ої Міжнародної
науково-практичної конференції
(07 жовтня 2020 р., м. Аланія (Туреччина), дистанційно)*

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ
В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ**

Підписано до друку 05.10.2020 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 13,25. Наклад 50 прим.
Зам. 0002

ФОП КАНДИБА Т.П.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
Державного реєстру видавців серія ДК № №5263 від
20.12.2016р.

Надруковано в друкарні «ФОП Кандиба Т.П.»
Адреса, Київська обл., м. Бровари, вул. Незалежності, 16
тел.+38067 231-02-86, 099 120-25-24,
e-mail: kandyba18@ukr.net

